

É V K Ö N Y V

**A bonyhádi Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola
alapításának 50. évfordulójára**

Bonyhád, 1995.

Szerkesztette:
Dr. Bábel Ernő

Kiadja: a Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola
és Kollégium Bonyhád
Felelős kiadó: dr. Bábel Ernő igazgató
A szedést készítette: Yawron Bt., Bonyhád
Nyomdai munkák: Völgység Nyomda, Bonyhád
Felelős vezető: Pálffy József

TARTALOM

1. Solymár Imre: Perczel Mór, a közgazdász - Közgazdasági tanítói, iskolái -...	5
2. Dr. Kolta László: Az iskolaalapítás és szakjellegének alakulása.....	13
3. Dr. Kende Ferenc: Hagyományteremtés (1952-1972).....	29
4. Ezer Mihály: Egyedül Tolna megyében.....	49
5. Dr. Bábel Ernő: Egy évtized krónikája (1984-1995).....	65
6. Balogh István: Az ügyvitelgépésítéstől a számítástechnikáig.....	79
7. Dr. Kiszler Gyuláné - Pál Lászlóné: Kollégiumunk története és élete.....	93
8. Dr. Pfeifer Mária: Visszaemlékezés hivatásomra.....	115
9. Irodalom	121

Solymár Imre:

**PERCZEL MÓR, A KÖZGAZDÁSZ
- KÖZGAZDASÁGI TANÍTÓI, ISKOLÁI -**

A város szülötte, az iskola névadója Perczel Mór, akit a történeti emlékezet Vörösmarty-tanítványként, radikális reformerként, országgyűlési képviselőként, diadalmas hadvezérként, zaklatott lelkű emigránsként majd hazatérőként tart számon, de alig ismer mint nemzetgazdát, közgazdát. Holott eszmélkedése, emberi-politikusi készülődése, formálódása során a kor „nagy feladása” gazdasági téren is foglalkoztatta, készült az „eleve elrendelt” nagy feladatra, lelkébe vésődtek a családi háznál tapasztaltak, apja, s a jövőmenő kereskedők, helyi és országos ügyekben gondolatot cserélő nemes urak mondatai. Végül a gazdag családi könyvtár a század „szabad ideáival”... Csak meg kell találni, el kell olvasni, majd a gyakorlatba át kell ültetni mindent!

Akiket sorra megismer, s akik rendkívüli hatással vannak rá, kiknek nézeteiből saját gazdasági filozófiáját felépíti: Berzeviczy Gergely, Magda Pál, Francois Quesnay, Adam Smith, Friedrich List. - Ismert nevek, jeles közgazdasági iskolák!

Első nemzetgazdasági tanítója magyar, a neves Berzeviczy Gergely (1763-1822), aki a merkantilista szemléletet meghaladva kereskedelmet, ipart és mezei szorgalmat már kölcsönhatásában látott és láttatott. Magyarország kereskedelméről és iparáról szóló műve 1797-ben Lőcsén latin, 1812-ben Lipcsében német nyelven jelent meg. Kortársak állítják, nem volt, aki a közállapotokat hozzá hasonló kemény szavakkal merte volna jellemezni. Lenyűgöző hatással volt Perczelünkre, - amint írja - kis könyvecskéjével számára „hűn és elvitázhatatlanul”

bizonyította: „... minő roppant hátramaradást, csökkenést okoz a magyar iparnak és kereskedelemnek az osztrák vámrendszer, hogy a kiviteli és beviteli bilanz Magyarországra nézve károsodást és súlyos veszteségeket mutat. És hogy a kellő határozott orvoslás nélkül a már amúgy is romlásnak induló magyar iparosságot és kereskedést okvetlen vég vész fenyegeti...” - S mivel Perczel Berzeviczyvel kezdi közgazdasági eszmélkedését, később Széchenyi művei nézőpontjával majd nem tud azonosulni. Olvasta volna az is előbb Berzeviczyt, akkor a „Hitel”-ben nem a magyar nemest, földművelőt gyalázta, leckézte volna „irgalmatlan”, nekiáll inkább az osztrák kormánynak, „... avval köt ki és a hon emancipációjára szánja fel életét.” -írja.

Nem sokkal ezután Magda Pál (1770-1841), a statisztikus és társadalomtudós hatása alá kerül. Magda 1819-ben megjelent fő művét a magyarországi reformmozgalom politikai programja korai megfogalmazásának tartják. Az ország valós helyzetét, lehetőségeit vizsgálta, összevetve az európai szabad és független nemzetekével. A kép elkeserítő, konstatálja Perczel: „... Hazám lakosságának 7/8-ad részét olly állapotban látom a fátum által helyheztetve lenni, mellyben azt a szegénység és a megvetés a porban heverteti és a gondolkodásnak nemességére, a nyers bárdolatlanságból emberhez illő cultúrára és tökéletességre, a fél állati életből a tellyes lelki életre, megvetett állapotból nagyobb tekintetre, emberi méltóságra magát tsak igen lassan s végheetlen nehezen emelheti fel, mások által pedig nem igen emeltetik.” Íme az európai út, akkor. Most már tiszta a kép: „... Magyarország rosszabb helyzetben van, mint valaha volt Angliának bármely coloniája. Naponként elszegényedik, létező ipara elsatnyul, az újnak keletkezése lehetetlen, a kereskedelem pangó, filiálisa a bécsi nagykereskedésnek...”

Mi kell, s mit lehet tenni? Mindenekelőtt olvasni azon nemzetek nemzetgazdáinak műveit, kik a fejlődés „magasabb polcain” állanak.

Apja könyvtárában bukkant rá Francois Quesnay (1694-1774) „La Physiocratie..” című kétkötetes posztumusz kiadására, melyet egy hű tanítvány gyűjtött egybe, hogy mesterének „egységes logikáját” a kései utókorral megértesse. XV. Lajos király orvosa, a fiziokraták gazdasági tanainak megalapozója az emberi szervezet működése és a vérkeringés analógiájára gondolta el a gazdasági élet egészséges funkcionálását. Három osztályról szóló elméletében produktívnak a mezőgazdaságot, improduktívnak az ipart tette meg, az urak osztálya a „classe sterile”. Perczelre nagy hatással volt Quesnay földművelőkről szóló tanítása, elfogadta, hogy a gazdaság növekedését a mezőgazdaságban képződő többlet gerjesztené. Dühítette viszont, hogy a földesurakat, - kiket Quesnay a körforgás, a kiadások elindítóinak tartott - egyes „osztrák tiszték” azóta az improduktívák közé tették át, kétosztályosra redukálva a modellt. Idézi a gazdasági liberalizmus ismert korai jelszavát (*laissez faire*), védelmébe veszi az elnyomott mezőgazdaságot, kárhóztatja az ipar és kereskedelem „agyontámogatását”, mely mégsem hozza az elvárt virágzást. Quesnay tanítását magáévá téve vallja: „... a földművelés legyen legerősebb és legeredetibb alapja, forrása egy nemzet gazdaságának, jólétének, kultúrájának ... a valódi államférfiú első feladata legyen: nem elnyomni, alárendelni, kizsákmányoltatni, hanem fölemelni, pártolni és felszabadítani az ország népességének azon roppant nagy többségét, mely szánt, vet, kapál és véres verejtékkel keresi úgy a maga, mint minden egyéb osztálybeliek tápszereit, kenyereit... Az ipar, a gyár van, legyen és létezzék, virágozzék a parasztért, a mezei gazdáért, de nem ez amazért; a

kereskedelem pedig éppen nem is cél, hanem absotule csakis eszköz, medium az ipar és földművelés előmozdítására.”

Adam Smith (1723-1790) „A nemzetek gazdagsága, e gazdagság természetének és okainak vizsgálata” című klasszikus nagy műve már 1776-ban megjelent, de magyarországi hatása csak későn, az 1830-as években tetőzött. (A Magyar Tudós Társaság például 1832-ben egyszerre javasolta Say, Sismondi és Smith műveinek magyarra fordítását.) Akárcsak Széchenyi, Kossuth, Perczel is magáévá teszi a smithi rendszer főbb elemeit. Munkájából „kitudtam és megtanultam” - írja -, hogy „... az ösztönszerűség - az öfenntartás és önvédelem, valamint a fejlődés, gyarapodás legtermészetesb és legjogosabb ösztönszerű törekvése, vágya és ellenállhatatlan kötelességérzete - légyen a leghatalmasb, a legeredetibb indoka, forrása és eszközlője is mindennemű művelődésnek, haladásnak, mesterségnek, művészetnek, tudománynak s bölcsességnek.” A smithi prognózis: Anglia felvirágzása, az érdekek harmóniájának megteremtése, a feudalizmus felett győzedelmeskedő kapitalizmus. De ha Smithnek igaza van - gondolja Perczel -, akkor Magyarország számára is adott kell legyen a lehetőség: a felvirágzás. Hiszen nemcsak az egyénnek, de a nemzetnek is elidegeníthetetlen joga: tehetségeinek, lehetőségeinek kifejlesztése. Ez pedig - értelmezi - egyet jelent a gyarmati alárendeltségből való szabadulással, a mezőgazdaság felvirágzásával, a hazai iparral, szabad piaccal, nemzeti jegybankkal, korlátozás nélküli importtal, szabad bel- és külföldi kereskedéssel. - Ó végtelen optimizmus, bizalom a gazdagodásban, vagyonosodásban! Szabadkereskedelem. „...

Szabadság! a lehető legtágabb szabadság - írja -, és pedig a kezdeményezésnek, a vállalkozásnak, a kísérleteknek, az egyesülésnek és szövetkezésnek valódi szabadsága; úgy mint a kézművet, mint a gyáripar, úgy a kül-, mint a

belkereskedelem körében és érdekében!” Ha teljes a szabadság nincsenek „kimesterkélt” törvények-intézmények, ellenállhatatlanul törhet előre a vágy: „... mindent megtudni, kikutatni, felismerni, mindent megízlelni, megkísérteni, kipróbálni, élvezni, felhasználni...” Ám mégis, mi van, ha a dolgok „elfajulnak”, az „ösztönszerű és természetes” gyarapodás, gazdagulás, fejlődés, erősödés egyszer csak bűnné és gonoszsággá változik át, a vágyott üdv, jólét és tökély helyett egyszer csak romlásba, szerencsétlenségbe, kárhozatba döntve lát „embert, nemzetet, emberi nemet”? - A valóság ugyanis máris mást mutat, mint amit a szabad eszmék ígértek. A „kereskedési állapotok” nyomasztó voltát az ország „gyárakbani hátramaradását” a vállalkozók, a liberális nemesség és a köznép egyaránt tapasztalhatja. A gazdaságpolitika hathatós változtatására se mód, se lehetőség. A hazai „nevendék ipar” láthatóan nem boldogul, hiába lenne szabadsága, az iparcikkek jó minőségben és olcsón külföldről jönnek be. Ahogy megfogalmazzák: „... az idegen concurrentia a fogyasztást egészben vagy nagyrésztben hatalma alá keríté.”

Perczel végső, meghatározó közgazdasági iskolája végül a gazdasági nacionalizmus lesz. Ezt ismeri meg, ezt ülteti át a hazai gyakorlatba, szinte legelsőként. Reformereink - német példák nyomán - gazdaságpolitikai eszközként a védvámot találták volna alkalmasnak, egyik csoportjuk a mezőgazdaság, másikuk a hazai gyárpar érdekében. A kormány azonban mindkettőt visszautasította. Ekkor ébredt fel a hazafiakban a gazdasági önvédelem eszméje, melyhez a meghatározó gondolati indítást Friedrich List német közgazdász 1841-ben megjelent „Das nationale System der politischen Oekonomie” című nemzetgazdasági munkája adta. Az egyik stuttgarti nyomdából frissen kikerült mű igen hamar eljutott Szekszárdra. Perczel Mór így emlékezik vissza: „... Éppen Szegszárdon voltam Augusz Antal akkori jó barátomnál...

mindőn könyvárusa ezen csakhamar világhírre jutott munkát neki megküldte. Ketten olvastuk át... rögtön egyetértettünk abban, ... hogy az a magyar reformerek, liberalisok programjának megállapítására döntő befolyást gyakorland.” - Augustus és Perczel úgy találták, hogy List tanai „ráillenek” a magyar belipar állapotára, a magyar kereskedelem viszonyaira. A gyakorlati listianizmus azzal kell járjon, hogy „... a honi belipart, kézművet, gyártmányt (jelenleg) még a legszigorúbb védvámokkal vagy éppen... a külföldi készítmények, gyártmányok beözönlésének nehezítésével, vagy éppen eltiltásával is pártolni, előmozdítani kell.” - írja Perczel. - Olyan ország és nép, melynek nincs virágzó kézmű és gyáripára, a „világforgalomban” sem vehet részt, mindig szegény és nyomorult marad „finanziális tekintetben”, sőt „... valóságos kizsákmányolt coloniája... oly szomszéd népnek, államnak, melynek hatalmas, virágzó kézműzete és gyáripára (van).” - Ezek az új gondolatok, törekvések Tolna megyéből indultak el. Ahogy Pulszky Ferenc írja emlékiratában: „... Perczel Mór felfogta az eszmét...” - s cselekedett.

Mivel nemzetgazdászati nézetrendszerét Perczel Listtel és a gazdasági nacionalizmussal zárta, szintézisteremtése is nemzeti. Tagadja, hogy a három rendszer totálisan eltérne, sőt ütközne egymással. „... Mindenik nemzeti, az ő saját nemzeti viszonyainak, kultúralis állapotának valódi, jól kipuhított, kiismert érdekeinek, szükségleteinek megfelelő, és ép ezért hasznos, üdvös, czélszerű és okszerű nemzetgazdászati politikát hirdetett, üzött, tanított és alapított. Az első francia, a második angol, a harmadik német telivér, hű, igazi hazafi volt... tehát mindenike csakis ilyen, ti. az első francia, a második angol, a harmadik német nemzetgazdászati rendszert alkotta és alkothata.”

A magyarnak tehát magyar, vagyis saját nemzetgazdászati rendszert kell alkotnia, saját utat kell keresnie, kitaposnia. A németek vámszövetsége, a Zollverein például csak a német

keretek között funkcionált olyannyira sikeresen, hogy újabb 25 évre meghosszabbították. A hozzájuk való csatlakozásunk, vagy nem-csatlakozásunk csak gondolatkísérlet lehetett. Hamar belátható volt, hogy a németiség „erősülya és befolyása” mind fejletlen iparunkra, mind politikai életünkre nyomasztóan hatna, a birodalmon belüli közbenső vámvonalak eltörlésével pedig az osztrák gyárosok „elgázló versenyének” lennének kitéve. A szabadkereskedelmi gondolat tehát „itt és most” kész veszély, fejlődésünk ezen szakaszában nemzeti érdekeink ellen való.

List tanai megismerése után Perczel Mór és Tolna megyei reformer társai - legközvetlenebb gyakorlati tapasztalatuk nyomán - a tettek mezejére léptek. Erejüket koncentrálna a hazai és külföldi ipar export és import ügyleteiből mindössze egyet emeltek ki, a kivitt gyapjút és vele szemben a behozott szövetet. Mindkettő hatalmas tétel. Hazai gyártás? Kellenének a magyar „gyárnokok”, de a hazai szövőipar nem tud felnőni, amíg kintről áramlanak be a jobbnál jobb készítmények! A Perczel Mór által létrehozott Tolnai Véd-Egylet 1842. július 4-i alakuló közgyűlésén a helyzetet így rögzítik: „... a Magyarországon termesztett gyapjú legnagyobb mennyisége sokszor igen olcsó pénzen lezsarolva a juhgazdától, külföldre vándorol, ott posztó, s más szövetekké alakul, és mi ismét kényszerülve vagyunk - belföldi konkurenciát nélkülözők - azt drága pénzen megvásárolni: ki és beviteli ezen veszteségünk pedig kettőzöttet a kétszeres vámzat rovatóval, melynek a kivitelnél a gyapjú, a bevitelnél ismét a posztó vagyon alávetve.”

Az osztrák érdekekkel szemben a védvám kérdését törvényileg kikényszeríteni nem tudták. Egyetlen „hazafias elszántságú” lehetőség maradt, melyet Szentkirályi Móricz 1844-ben szellemesen megfogalmazott: a védsorompót az országhatár helyett saját ajtónk küszöbénél felállítani. Esküvel fogadják tehát Szekszárdon, hogy magukat „... egyedül honi

gyárakban készült gyapjúsövetek viselésére kötelezik...” - Bár a szándékolt hatás csak lassan mutatkozik, jól tudják, de ha sokan követik a példát, hosszabb távon a „legüdvösb” eredmény várható.

Ma a történeti és helytörténeti irodalom egyaránt tudja, elfogadja: az első hazai védegyletet Perczel Mór hozta létre. E példa nyomán alakultak más megyék mozgalmi, a helyi egyletek. Perczel lesz azután az, aki az 1843/44. évi országgyűlés 236. kerületi ülésén elmondja fordulatot hozó hozzászólását, melyről a jegyzőkönyvben ez áll: „Perczel Móricz, Tolna megye követe: A dolgok jelen állásában a védvám híve... ha másképpen nem rendezhetjük viszonyainkat, úgy álljunk egy nagy egyletbe, melynek minden egyes tagja kötelezze magát arra, hogy egyedül hazai gyártmányokat és iparcikkeket fog használni.” - 1844. október 6-án pedig Pozsonyban hivatalosan is megalakul az Országos Védegylet, Batthyány Kázmér elnökle, Perczel Mór jegyzősége mellett.

Politikusként, nemzetgazdászként, közigazdászként Perczel számos helyi és országos munkálat részese lehetett, közülük azonban máig kiemelkedik a védegyleti mozgalom.

Dr. Kolta László

AZ ISKOLAALAPÍTÁS ÉS SZAKJELLEGÉNEK KIALAKÍTÁSA

A Tolna-Baranya-Somogyi Evangélikus Egyházmegye bonyhádi gimnáziumában az 1944-45. tanévet sok viszontagság jellemezte. Az iskolaépületet a diákotthonnal együtt előbb a német katonaság, majd a szovjet hadsereg vette igénybe. A tanítás novembertől áprilisig szünetelt, a bútorzat és a szertári felszerelés javarésze megsemmisült. A gondok ellenére a tantestület - Rózsa Sándor igazgató vezetésével - „kemény életakarattal” hozzáfogott a munkához. Miután „minden felső fórummal lehetetlenné vált az érintkezés” (a vasút- és postaforgalom akadozott), megnőtt az igazgató felelőssége. A kényszerhelyzet ugyanakkor lehetőségeket is kínált.

1945. szeptember 1-jén, a tantestület tanévnyitó értekezletén Rózsa igazgató előterjesztette nagyratörő tervét: „A mai élet szükségessé teszi, hogy ifjúságunkat a gyakorlati életpálya felé irányítsuk. Egy *gazdasági iskola* létesítésének anyagi akadályai nincsenek. A köztársadalom és a politikai pártok nagy lelkesedéssel fogadták a kereskedelmi ág kiépítését e gazdag vidék kereskedelmi és gazdasági gócéban”. Szándéka szerint a kereskedelmi tagozatot október 1-jén egyelőre *előkészítő szaktanfolyamként* megindítják. A tantestület egyhangú lelkesedéssel a javaslat mellé állt, és „a kereskedelmi tagozat óráinak ellátását vállalta”. Az értekezletről készült jegyzőkönyvben a vállalkozás sikere érdekében még a következő olvasható: „Az igazgató attól a nemes céltól vezéreltetve, hogy szegény leánytanulók is felvehetők legyenek az iskola létszámába, egy *leányotthont létesít* az algimnáziumi épület két helyiségében, ahol a

bentlakók a fiú-diákokkal azonos kötelességekkel és jogokkal folytathatják tanulmányaikat.”.

Az igazgató a mielőbbi megvalósítás érdekében kikerülte a felettes egyházi hatóságokat (gimnáziumi nagybizottság, egyházmegyei presbitérium, egyházmegyei közgyűlés, egyházkerületi közgyűlés), és az új tagozat engedélyezése érdekében az állami szervekhez fordult: a Magyar Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumtól (KKM) táviratilag kérte a *működési engedélyt*. A Minisztérium 1945. szeptember 12-én kelt 30.631/1945. I. 1. számú álláspontját az Evangélikus Egyetemes Egyházi és Iskolai Felügyelő Úrhoz címezte, aki a levelet azonnal továbbította Bonyhádra: „*A koedukációs kereskedelmi középiskolai tagozat felállítására az elvi engedélyt megadom.*”. A gyors és kedvező döntés hatására - a tervezett előkészítő szaktanfolyam helyett - *1945. október 1-jén a kereskedelmi középiskola I. osztályában megkezdődött a tanrend szerinti szabályos tanítás.*

A bürokrácia váratlanul lelohasztotta a lelkesedést. 1946. januárjában a KKM értesítette a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület püspökét: „*elvben hozzájárult ugyan a bonyhádi evangélikus gimnáziummal kapcsolatos kereskedelmi középiskola megnyitásához, azonban a működés megkezdésére vonatkozó engedélyt nem adta ki.*” A kellően felszerelt és részletesen megindokolt kérvény felterjesztése után kerülhet csak sor hivatalos engedély kiadására. A püspöki hivatal és a gimnázium között hónapokig folyt a levelezés. Rózsa igazgató „*a személyi és dologi kiadások fedezésére a jövedelmi források megjelölésé*”-nek követelményét a száguldó infláció hónapjaiban „*csupán a formaságokhoz ragaszkodás*” jelentéktelen kérdéseként kezelte. Májusban, a tanév vége közeledtével az igazgató felutazott Budapestre, s a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) segítségét kérte az engedély

kicsikarásához, hangsúlyozva, hogy „30 tanulónk komoly és lelkiismertes munkája áll előttünk értémgállapításra”.

A taktikázás sikerrel járt. Az utolsó pillanatban megszületett a Magyar Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium (KSZM) 1946. június 8-án kelt 24.411/I. 4./1946. számú döntése: „A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértően hozzájárulok ahhoz, hogy a Tolna-Baranya-Somogyi Evangélikus Egyházmegye, mint a bonyhádi államilag segélyezett evangélikus gimnázium fenntartója, az 1945-46. iskolai évtől kezdődően a gimnáziummal kapcsolatban kereskedelmi tagozatot létesítsen... Hozzájárulok ahhoz, hogy az iskolafenntartó a folyó iskolai évben az I. osztályt nyissa meg. Az osztályba a rendtartás idevonatkozó rendelkezéseit figyelembe véve leánytanulók is felvehetők. Az I. osztály részére a folyó iskolai évre az államérvényes bizonyítvány kiadásának jogát megadom.”

A bonyhádi evangélikus kereskedelmi középiskola létrehozása Rózsa Sándor (1881-1952) személyes érdeme. A Vas megyei születésű latin-történelem szakos középiskolai tanár 1913-ban került Bonyhádra. A kiváló szónoki képességekkel rendelkező tanár sokoldalú társadalmi tevékenységet is vállalt. 1944-49 között igazgatóként a Bonyhádi Evangélikus Kollégium kifejlesztésén fáradozott (gimnázium, kereskedelmi, általános iskola, fiú- és leánydiákotthon, tápintézet). A komplex oktatási bázist az iskolák államosítása szétforgácsolta. Rózsa Sándor rövidre szabott nyugdíjas éveit Székesfehérváron töltötte. Sírja a bonyhádi temetőben van.

*

Bonyhádön a mai Bajcsy-Zsilinszky Endre utca 38. alatti nagy kiterjedésű, földszintes épületet a 18. század végén a helybeli izraelita hitközség Khevera Kadisa (= Szent Társulat)

nevű karitatív intézménye építtette. 1870-ben az evangélikus egyházmegye vásárolta meg azt a Sárszentlőrincről áthelyezett algimnáziuma számára. A főgimnáziummá fejlesztett iskola 1908-ban költözött a mai épületébe, a régi algimnáziumot 1908-35 között fiúinternátusnak használták. Az új diákothron felavatása (1935) után a régi internátus egy évtizeden át üresen állt. (Egy-két helyiségét alkalmi bérlők vették igénybe). A *150 éves öreg falak 1946-tól reneszánszukat élték*: 1946-ban az utcafront déli szárnyában 25 fős leányinternátust rendeztek be (elsősorban „kerista” lányok részére), majd 1947 szeptemberében az *Evangélikus Kereskedelmi Középiskola* - immár három évfolyama - a gimnázium épületéből ide költözött át. A döntés célja: „a kereskedelmi iskola közgazdasági célkitűzéseinek sajátos egyéni stílusát kiépíthesse”. A tagozat vezetését ekkor az 1946-ban alkalmazott dr. Kárpáti Ede A-szakos tanárra bízták (1947-1951).

Az „önálló” épületben az oktatás tárgyi feltételei hiányoztak; a „keri” nem rendelkezett történelmi, földrajzi térképekkel, szakkönyvekkel, kísérleti eszközökkel. Amikor 1948 nyarán sor került az iskolák államosítására s az egyházi iskolából önálló *Állami Kereskedelmi Középiskola* lett, az ingatlan és ingó vagyonról készült jegyzőkönyv szinte tragikomikus nyomort állapotot mutatott: „mosdófelszerelés, zászló rúddal, zászlórúd, Petőfi- és Kossuth kép, 25 kis doboz ásvány, 27 db vegyes háztartási tárgy, régi orosz hangszóró, réztintatartó, üvegbúra, régi pénzgyűjtemény, 48-as iratgyűjtemény, 4 db fizikai szertári tárgy, 30 forint, 3 db hőmérő, hirdetőtábla, használt ajtók, 6 db szék, 2 kis asztal, kerti pad, ülőke, 2 kis állvány, esernyőtartó, 3 db képkeret”. Vagyis adva van egy államosított középiskola iskolapadok, célbútorok nélkül. Ugyanis „az iskola 3 tantermét az iparostanonc-iskola használja délutáni tanítás céljából, két tanterem bútorzata és felszerelése teljes egészében, a harmadik részben az

iparostanonc-iskoláé”. Az átvevő bizottság azt is megállapította, hogy az elmúlt 3 évben a kereskedelmi középiskola számára beszerzés, beruházás nem történt. 1948 őszén a KSZM tervhiteleből az iskola beszerezhetette egy tanterem új célbútorzatát, egy nagyobb fáskamrát gépíróteremnek alakítottak át, a 12 kötetből (!) álló tanári könyvtárat 80 kötetre bővítették, az ifjúsági könyvtárat pedig 53 kötetre „fejlesztették”.

*

Az államosítás után rövidesen átszervezték az országos iskolarendszer irányítását. Ennek során 1949-ben a kereskedelmi középiskolák a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz, illetve a vidéki (Tolna megye a székesfehérvári) főigazgatóságok felügyelete alá tartoztak. Az utóbbiakat néhány hónap múlva felszámolták, s a tanügyigazgatás jogkörét a megyei tankerületi főigazgatóság, majd 1950-től a Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Osztálya gyakorolta.

Sor került a kereskedelmi középiskolák tartalmi átalakítására is. *A profilkeresés évekig eltartott.* A VKM 1949. nyarán arról értesítette a bonyhádi kereskedelmi középiskolát, hogy a „vezetése alatt álló iskolát *az 1949/50. iskolai évtől kezdve közgazdasági gimnáziummá szervezi át*”. A központi intézkedéseket helyi kapkodás is kísérte: iskolabővítés címen felszámolták a leányinternátust, az így felszabadult épületszárnyban igazgatói irodát, vegytani-fizikai előadótermet és szertárat alakítottak ki. Alig fejeződtek be a nyári átépítési munkálatok, megyei utasításra a közgazdasági gimnázium 1949 szeptemberében költözni kényszerült. Ugyanis a 8 évfolyamú általános iskola kifejlesztésével párhuzamosan a gimnáziumi 8 évfolyam 4-re zsugorodott, ezért a felszabaduló tantermekbe a közgazdasági gimnáziumot

visszavezényelték a gimnázium épületébe, a „keri” helyét pedig az általános iskola vette igénybe. A következő évben, 1950 nyarán a közgazdaságit visszaköltöztették a régi helyre, a Bajcsy-Zsilinszky utcába. De ide már ismét új névvel tért vissza az intézmény: *közgazdasági középiskola*.

1952-ben a Népgazdasági Tanács a termelő szféra középkáder (könyvelő, statisztikus, tervező) állományának mielőbbi biztosítása érdekében a közgazdasági középiskolák számát országosan növelte, és a gyakorlati képzést szakosította (ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi, közlekedési, pénzügyi, statisztikusi tagozatokkal). Az immár technikumokká átszervezendő iskolákban a tanulmányi időt 3 évre tervezte, s e szaktechnikumokat az illetékes szakminisztériumok hatáskörébe utalta. A bonyhádi iskolát a *Közgazdasági Technikum Mezőgazdasági Tagozat* kategóriába sorolták. A hónapokig tartó átrendeződés azzal záródott, hogy az iskola az új profil ellenére mégsem került a Földművelésügyi Minisztériumhoz, és a képzési idő megmaradt 4 évesnek. E kavarodás okozta bizonytalanság miatt az 1951-ben kinevezett humánszakos igazgató, dr. Kolta László (1951. aug. - 1952. dec.) a vezetés alól felmentését kérte. Az új igazgató, Kende Ferenc két évtizeden át irányította az iskolát.

Tanárok és diákok

A gimnázium kereskedelmi tagozatának tanóráit - még a gyakorlati szaktárgyakat is - gimnáziumi tanárok látták el. A működési engedélyben a KSZM alapvető követelményként előírta a kereskedelmi-közgazdasági szakképzettséggel rendelkező tanárok fokozatos alkalmazását. A teljesítés nagyon lassan sikerült. Az államosítást követő első tanévnyitó tantestületi értekezleten - 1948. szeptemberében - mindössze Kárpáti Ede megbízott igazgató jelent meg. Az immár 4

évfolyamúvá fejlődő iskola *tanárok nélkül* kezdte el a tanévet. A kétségbeejtő helyzetet egy hónapon át tartó erőfeszítésekkel sikerült a szükségállapot szintjére emelni: meghívásokkal, állami átvezénnyel, tanárjelöltek egyetemi kikérésével összetoboroztak 6 tanárt.

A tanárhány még évekig tartott. A minisztérium által idehelyezettek egy része átmeneti szükségmegoldásnak tekintette a bonyhádi „levegőváltozást”. A helyzet *1952-ben* lényegesen javult: 5 fiatal tanár kinevezésével *12 főre emelkedett a tantestület*, de a szaktárgyak ellátottsága még nem volt teljes.

Az 50-es évek elején kiemelt feladat volt *a tanárok ideológiai átnevelése* „szervezeti keretekben” (sajtóbeszámolók, szakszervezeti szeminárium, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története, Makarenkó, Kairov, Jeszipov-Goncsarov pedagógiai munkái). A szakjellegű tárgyak oktatói számára kötelezővé tették 4 hetes nyári termelési gyakorlaton a szocialista termelési technika, üzemszervezés és számvitel „életközelségű” megismerését.

Lényegesen kisebb gondot okozott *az új iskola benépesítése*. Az első évek egyértelműen igazolták a gyakorlati képzést nyújtó intézmény megalapításának a realitását. 1945 szeptemberében 2-3 hét alatt sikerült az induló 1. osztályba 30 tanulót toborozni (a gimnázium 4. osztálya után beiratkozókából, a helybeli polgári leányiskola végzett tanulóiból, a székely telepések gyerekeiből; néhányan távolabbi vidékekről jelentkeztek). A töretlen érdeklődést a következő évek is igazolták. 1950-ben az 1. évfolyamból már *párhuzamos osztályt* kellett indítani. Miután az épület korlátai miatt maximum hat osztálytermet lehetett kialakítani, az a gyakorlat alakult ki, hogy minden második tanévben indítottak párhuzamos 1. osztályt.

A kereskedelmi-közgazdasági középiskola első 7 évében a beiratkozott *tanulók létszámadatai* a következőképpen alakultak:

Tanév	1.	2.	3.	4.	Összesen	A tanulócsoport száma
	o s z t á l y					
1945-46.	30	-	-	-	30	1
1946-47.	31	27	-	-	58	2
1947-48.	28	21	27	-	76	3
1948-49.	31	22	17	24	94	4
1949-50.	44	17	18	12	91	4
1950-51.	93	36	17	19	165	5
1951-52.	82	62	28	13	185	6

A számok az iskola *népszerűségét bizonyítják*. A létszámnövekedéshez hozzájárult az 1950-től érvényesülő származási kategóriák szerint történő felvétel. Ennek következtében a munkás-paraszt családok gyerekeinek aránya folyamatosan emelkedett, elérte az összlétszám 60-70%-át.

Az oktatás tartalma

Az iskola típusváltásaival együttjáró *tartalmi-tanrendi mozgásról* az alábbi táblázat nyújt tájékoztatást:

Tantárgy	Evangélikus kereskedelmi 1945-1948.						Állami kereskedelmi 1948-49.				Közgazdasági gimnázium 1949-50.				Közgazdasági középiskola 1950-53.			
	1.	1.	2.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Magyar	3	3	3	5	3	3	5	3	3	3	5	3	3	3	5	4	3	3
Történelem	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Földrajz	4	4	3	2	2	-	2	2	2	-	2	2	2	2	3	2	2	2
Politikai gazdaságtan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	4	2	2	4	4
Angol (1948-tól fokozatosan orosz)	4	5	5	5	4	5	5	4	4	3	4	3	3	3	4	4	3	3
Mennyiségtan és ker. gazd. számtan	3	6	4	6	4	6	6	4	4	3	4	5	4	3	6	5	4	4
Kémia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	3	3	-	-
Fizika	-	-	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Technológia és áruismeret	-	-	-	-	-	3	-	-	3	3	-	-	3	3	-	-	2	2
Egészségtan, étlettan	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	-	-	-	-
Közgazd. ism., üzemgazdaságtan	-	-	-	-	-	-	-	2	2	3	2	2	-	2	-	-	2	2
Gazdasági és jogi ismeretek	2	3	2	3	2	2	-	-	2	4	-	2	4	2	-	-	2	2
Számvitel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	5	3	2	4	4	4
Statisztika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Gyorsírás	2	2	2	2	2	2	3	2	1	-	3	2	-	-	-	-	-	-
Gépirás	2	1	2	1	2	1	2	2	-	-	3	2	-	-	2	2	-	-
Keresk. levelezés, gyakorló iroda	-	-	-	-	2	-	-	2	2	3	-	-	-	3	-	-	-	-
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Mindennapi kérdések	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Osztályfőnöki óra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Léggóltalmi ismeretek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Heti óraszám	26	32	30	32	30	29	30	30	30	30	34	34	34	34	33	32	34	34

A humán tantárgyaknál számottevő változtatás nincs. Figyelemre méltó az élő idegen nyelv magas heti óraszám, valamint a földrajz fontossága. Az elméleti matematika mellett jelentős a gazdasági életben hasznosítandó számolási készség elsajátítása. A reál tárgyak erős szűkítésével biztosítottak helyet a szakmai tantárgyaknak. Az államosítás után magas órászámmal bevonult a politikai gazdaságtan, az üzemgazdaságtan, a számvitel és a statisztika. A gyors- és gépírásnál a középfok elérése volt a cél.

A diákok tanulmányi teljesítményének *osztályozása* 1948-ig 4 kalkulussal történt (1: jeles, 2: jó, 3: elégséges, 4: elégtelen), 1948-56 között a 7 jegyű osztályozást alkalmazták (7: kitűnő, 6: jeles, 5: jó, 4: közepes, 3: elégséges, 2: gyenge, 1: elégtelen). 1952-ben vezették be - rövid időre - valamennyi évfolyamon a *tanév végi osztályvizsgát* magyarból, matematikából és számvitelből. Egy azonos (vagy rokon-) szakú testületi tag (cenzor) és a tantárgyat tanító tanár előtt - „kis érettségi”-nek nevezett - tétel-húzásos beszámoltatásra került sor. Az újítástól az érzékelhető liberális osztályozás felszámolását remélték, a hullámzó szorgalmú tanulók viszont a tanév végi kampány-tanulás „igazát” üdvözölték benne.

Az államosítást követő első években a *politikai kampányfeladatok fékeztek* az elmélyülést kívánó egyéni tanulást. Túlhangsúlyozás, papirosízű versenyszellem, bürokratikus adminisztrálás jellemezte a mozgalmak sorozatát („Dolgozók a iskoláért”, „Nevelj jobban”, „Tanulj jobban”, „Építsük, szépítsük iskolánkat”, „Miénk az iskola”, „Iskolák az iskolákért” stb.). E mozgalmi feladatok sorából kiemelkedett az 1949. évi első „népfrontos” választási kampány, valamint Rákosi Mátyás 60. születésnapja (az 1949. május havi tevékenységről készített igazgatói jelentés szerint egyetlen hónapban 4 iskolai ünnepélyt, 1-1 szakszervezeti gyűlést és versenyértekezletet tartottak, a 6 nevelő 121 családlátogatást végzett, 5 műsoros rendezvényre 150 munkaórával készültek fel, egyéb választási tevékenységre 150 munkaórát fordítottak, az iskolaépületben 51 jelszavas feliratot, 9 politikai idézetet és 35 aktuális plakátot helyeztek el). A

„sikerélmény” mellett a tantestület megfogalmazta jogos panaszait is: „A diáksággal hovatovább mind többen rendelkeznek, s így mind kevesebb ideje jut a tanulás elvégzéséhez”; „A sok mozgalmi munka, társadalmi szereplés erősen igénybe veszi az ifjúságot”.

A tanulók 4 éves tanulmányainak záróértékelésére az *érettségi vizsga* szolgált. A bonyhádi kereskedelmi középiskola első érettségije 1949. május-júniusában volt. A maturanduszok 5 tantárgyból írásbeliztek: magyar nyelv és irodalom, angol nyelv és levelezés, mennyiségtan, kereskedelmi számtan (könyvvitel), kereskedelmi levelezés. A szóbeli tárgyak: magyar, történelem, angol, földrajz és áruismeret, közgazdaságtan és jogi ismeret. *1951-től* egy miniszteri rendelet az érettségi helyett *képesítő vizsgát* írt elő (írásbeli tárgyak: magyar, orosz, matematika, számvitel; szóbeli: magyar, történelem, politikai gazdaságtan, tervezési ismeretek, technológia-anyagismeret, gazdasági földrajz). Ettől kezdve a végző tanuló *közgazdasági oklevelet* kapott: „középiskolai végzettségű könyvelőnek, statisztikusnak és vállalati tervezőnek”, továbbá „felsőbb tanulmányok folytatására képesítettnek” nyilvánították. Az 1952 novemberében megjelent „Képesítő vizsgaszabályzat a technikumban” című miniszteri utasítás szerint az írásbelinél elmaradt az orosz nyelv, helyette statisztikából kellett zárthelyi dolgozatot készíteni; a szóbeli vizsgatárgyak 4-re csökkentek: magyar, történelem, politikai gazdaságtan, üzemtervezés. Az oklevélben a minősítés nem változott.

Az 1951-ben bekövetkezett igazgatóváltás radikálisan csökkentette az iskolán belüli és kívüli mozgalmi tevékenységet, és *helyreállította a munkafegyelmet*. Néhány hónap után az ellenőrzést végző tanulmányi felügyelet megállapította: „A tantestület sok hiányosságot megszüntetett; a tanulók elé komoly feladatokat állított, és ránevelte őket a következetes munkára”. A tanórák színvonal-emelésén túlmenően a *tehetséggondozás* érdekében szakköröket indítottak: kémia, orosz, számvitel, matematika, gyorsírás. A szakkörök a tanév végén nyilvános iskolai kiállításon bemutatták évi munkájukat. A mozgalmi jellegű

háziversenyek helyett szavaló- és olvasó, matematika, gépíró, gyorsíró versenyt tartottak (ezek tradícióvá váltak). Az 1951-52. tanévben az iskola először kapcsolódott be az országos tanulmányi versenyekbe 5 magyar, 8 statisztika és 10 matematika pályázattal (az eredmény: 3 pénz-, 8 könyvjutalom). Újítás volt az is, hogy - az egynapos kirándulások mellett - a diákok először indultak országjáró tanulmányi kirándulásra (1952: Budapest-Miskolc-Aggtelek). A minőségre törekvés kötelezettsége újabb sikert hozott: az országban első alkalommal kiosztott „Kitűnő tanuló érdemérem” megjutalmazottjai között ott volt Hahn Fülöp, Feleki Árpád és Halmos Irén végzős tanuló (1953).

A 12 főre gyarapodó tantestület megújulásának és energiájának bizonyítéka az is, hogy 1952. szeptemberében elvállalta a 2 éves *Gépíró-, Gyorsíró és Irodakezelői Szakiskola* indítását (az 1. osztályba 33 leány jelentkezett). A délelőtti oktatás heti 30 órájának 1/3-a gyorsírás, 1/3-a gépírás, 1/3-a a magyar, társadalmi ismeretek, irodai gyakorlat, testnevelés.

A „keris” diákélet

Az első években a „kerisek” új színfoltot jelentettek a gimnázium közösségében. A koedukált osztályközösségek nembeli eltérése kölcsönös udvariasságot és jó értelemben vett tartást alakított ki a fiúkban és a lányokban. A diákbarátság mellett természetesen szövődtek diákszerelmek, de ezek nem lépték át a Rendtartásban megkövetelt határokat, és nem hajlottak a szabadosság irányába.

A szakjelleg erősítése érdekében 1946 szeptemberétől önálló önképzőkört szerveztek a „kerisek” számára azzal a céllal, hogy egyrészt a szereplést, a fellépést mielőbb gyakorolhassák, másrészt az elhangzó dolgozatok és a kiírt pályázatok a szakjelleg erősítő témákkal foglalkozzanak (e tradíciók kialakításában Borsodi Anna, Seprényi Piroska, Lőrinczy Helga tanulók jártak élen). A gyorsíró kör a készségfejlesztés gyakorlását szolgálta.

Az iskola államosítása után a Kereskedelmi Szakoktatási Főigazgatóság szorgalmazására 1948. október 8-án megalakult az iskolai diákszövetség Gébert Imre ifjúsági elnök vezetésével. A tevékenység középpontjában a szocialista versenyszellem kialakítása és fokozása állt (a „Tanulj jobban!” mozgalom keretében tanulókörök és tanulópárok szervezése, az osztályok közötti fegyelmi-tanulmányi-hiányzási verseny heti és havi értékelése). A vezetőségi és a taggyűlések kizárólag aktuálpolitikai kérdésekkel foglalkoztak („a politika elől nem zárkozunk el”; a tanulóköröknek „csak szemináriumot végzett vezetők lehetnek tagjai”; „egymás között tegezödjünk”; „a megszólítás ezentúl tagtárs lesz” stb.). A Diákszövetségnek joga volt ahhoz, hogy a diákok tanulmányi értékelésével foglalkozó, negyedévenként tartott tanári értekezleteken az osztály diákelnöke véleményezési joggal részt vehessen.

1948 őszén *nemvárt esemény* borzolta fel a kedélyeket. November utolsó napján „éjszaka az iskola udvarra néző folyosójának falára izgató reakciós feliratokat mázoltak, egyes demokratikus feliratokat leszaggattak (a hirdetőtábláról), és az udvarra primitív kézírásos röpcédulákat szórtak szét”. A visszaemlékezők szerint az épület előtti utcai járdára krétával hazafias jelszavakat is írtak. Másnap reggel az igazgató bejelentésére a Járási Rendőrkapitányság politikai nyomozói azonnal munkába kezdtek. A gyanú a 2. osztály tanulóira terelődött. Az osztályfőnök és a diákok kihallgatásával párhuzamosan a nyomozók összehasonlító íráselemzést végeztek. A kézírásos röplapok betűvetését egyeztették a gyanúsított diákok munkafüzeteinek és dolgozatainak betűivel, vonalvezetésével. Az órákig tartó kivizsgálást követően három 2. osztályos tanulót (Torma József László, Torma Sándor, Vízvári Károly) a rendőrség letartóztatott.

Aznap (december 1-jén) felsőbb utasításra az iskolai Diákszövetség is aktivizálódott. A kialakulóban lévő politikai gyakorlat mintájára - a tanítás befejezése után - röpgyűlésre összecsdítették a diákokat, s a szövetség titkára az alábbi „osztályharcos” nyilatkozatot olvasta fel: „Mi, a Bonyhádi Állami

Kereskedelmi Középiskola növendékei megbotránkozással vettük tudomásul, hogy tanuló társaink között akadtak olyanok, akik nem értették meg a kor hívó szavát, és a régi fasiszta rendszer híveinek bizonyultak. Reakciós tevékenységük sajnos megnyilvánult. Ez ellen a fasiszta magatartás ellen mi, iskolánk haladó szellemű diákjai tiltakozunk, és kijelentjük, hogy semmiben nem azonosítjuk magunkat”.

A három diák tehát megkapta a megbélyegző, súlyos politikai elmarasztalásokat: „a fasiszta rendszer hívei”, „reakciós tevékenység”, „fasiszta magatartás”. Feltételezhető, hogy e szavak valóság tartalmával nem is voltak tisztában a „tényállás” elkövetői. A letartóztatott diákokat néhány nap múlva a rendőrségről Pécsre szállították. Sorsukról az iskola 1949 januárjában kapott hivatalos értesítést. A három kiskorút a *pécsi népbíróság* „bűnösnek mondta ki, és a vádlottakat fejenként 8-8 hónapi börtönre ítélte nem jogerősen”. A bűnvádi eljárás alá helyezett tanulók félévkor (1949 január végén) nem kaptak bizonyítványt: „Sok mulasztás miatt nem osztályoztuk” - olvasható az anyakönyvi bejegyzés. Miután az iskola júniusig sem kapott értesítést a jogerős népbírósági ítéletről, a tanév végén mindhárom fiú nevénél a Rendtartás szerinti szabványos záradék került az anyakönyvbe: „Nagy óramulasztása miatt osztályozható nem volt”. A tantestület tehát politikai elmarasztalást nem tartalmazó záradékkal zárta le az ügyet.

1950 tavaszán a diákszervezetek újabb átalakítására került sor. Az indoklás szerint „szükségessé vált annak az egységes ifjúsági szervezetnek a megteremtése, amely a Szovjetunió Komszomoljához hasonlóan segíti elő az ifjúság szocialista nevelését”. Ekkor jött létre az országos *Demokratikus Ifjúsági Szövetség*. Az iskolai DISZ-szervezetekben a politikai képzés még nagyobb hangsúlyt kapott (sajtóbeszámolók, olvasókörök, politikai körök, szabadságharcos kiképzés, békebizottság alakítása, gyapotegyelés és -szedés stb.). 1952 nyarán először toborozták a diákokat nyári *építőtáborokba*: Inotán 9 fiú, Sztálinvárosban 10 leány vett részt. Az egyik diáklány lelkes beszámolója szerint „a munka nem volt nehéz: maltert, téglát,

vizet hordtunk. Munka után várt bennünket a tábor számos szórakozása”.

A fiatalok sportprogramját a *Munkára Harcra Kész* (MHK) mozgalom szervezte és irányította a különböző fokozatú és szintű próbákkal. Az iskolai testedzés összefogására *1951 szeptemberében megalakult a Sportkör* Látrányi Géza DISZ-titkár elnökletével. Az új testnevelő tanár három szakosztályban (szertorna, atlétika, kosárlabda) foglalkozott a tehetséges fiatalokkal.

Az iskola történetének első fejezetét éveken át tartó változások jellemezték. A küzdelmes évek igazolták az előrelátást: az itt folyó munka társadalmi elismerést vívott ki, az iskola vonzereje megnőtt.

Dr. Kende Ferenc:

HAGYOMÁNYTEREMTÉS (1952-1972)

Húsz évig szolgáltam igazgatóként a Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskolát, illetve különböző neveket viselt elődjeit. Csodálatos húsz esztendő volt! Életem legszebb és legboldogabb húsz éve. A legtevékenyebb és legeredményesebb éveim voltak. Meghatározó évek mind a magam, mind iskolánk életében. Úgy érzem, nem szerénytelenség részemről, amikor azt mondom, hogy ez a húsz esztendő - a most 50 éves - iskolánk történetének elismerést érdemlő szakasza.

A négy osztályban alig száz diáknak tanulási lehetőséget biztosító mezőgazdasági tagozatú közgazdasági technikumból ezen idő alatt fejlesztettük ki a több speciális képzési irányt biztosító közgazdasági szakközépiskolát 12 osztály részére. Szívós és kitartó munkánk eredményeként megépült új iskolaépületünk, így elhagyhattuk a múlt századi algimnáziumi épületet, mely 1968 szeptemberéig otthonunk volt. Iskolánk fennállásának 25 éves jubileumát már az új, modern iskolaépületben ünnepelhettük.

A megoldandó feladatok és problémák sokaságával kellett megküzdenünk - tantestületnek, tanulóifjúságnak - a húsz év során. Kemény, kudarcoktól sem mentes, de sikeres évek voltak!

Hagyományokkal és jó eredményekkel rendelkező, jóhírű iskolaként mutatkozhattunk be a Magyar Televízió nyilvánossága révén - ország, világ előtt - iskolánk alapításának 25. évfordulóján rendezett reprezentatív ünnepi napokon, 1970-ben.

A rövid, kötött terjedelem nem ad módot arra, hogy részletes tájékoztatást, netán iskolatörténetet adjak erről a húsz évről. Csak arra vállalkozom, hogy felvillantsak egy-egy képet, egy-egy gondolatot emlékeimből, hogy érzékeltessem, hogyan éltünk mi tanárok és diákok, bonyhádi „keristák” ezekben az években Bonyhádon, a Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskolában.

A júniusi napsugarak táncolnak az ablakok üvegtábláin, és ontják a rekkenő hőséget. Ülünk - az érettségi bizottság tagjai - a zöld posztóval borított hosszú asztal mögött, s előttünk tanulóasztalkáinknál ünneplőbe öltözötten öt fiatal, két fiú és három leány.

Éppen az első asztalkánál ülő szőke fiú felel. Már vagy húsz perce. Okosan, értelmesen, szépen szerkesztett, szabatos mondatokban.

Halkan szólok bizottságunk elnökének.

- Talán elég is lenne...

Elnökünk halkán szól vissza.

- Kár lenne leállítani. Olyan jó hallgatni a fiatalembert. Logikus okfejtése olyan, mintha akadémiai székfoglalóját tartaná...

Igazgatóságom első érettségijének boldogító percei voltak ezek 1953. június 21-én, délelőtt.

A szőke fiatalemberből akadémiai tag ugyan nem lett, de diplomás erdőmérnökként igen magas vezető állásból ment nyugdíjba.

*

Íróasztalomon egy kék fedelű könyv. Borításán fehér alapon fekete betűkkel:

KÖZÉPISKOLÁS OSZTÁLYUNK
Bonyhádi Közgazdasági Technikum 1949-1953.
(Visszapillantás sorsunkra)

Gyakran belelapozok, beleolvasok. Az első oldalon mindjárt a cím alatt ez áll: „E történet 40 éves érettségi találkozásunk emlékére és ünneplésére íródott.”

A könyv születésének indokait elmondja a bevezetés. „Mielőtt a történetünk végképp feledésbe menne, írásban próbáljuk rögzíteni azt. Ezzel egy kis ízelítőt adunk diákéveink komoly, de sokszor humoros eseményeiről, és a kor küzdelmeiről is. Ezen kívül egyénenként arról is adunk egy kis hírt, hogy hová kerültünk,

mivé lettünk, hogyan küzdöttünk, milyen kudarcokon mentünk keresztül, és milyen sikereket értünk el.”

Az első fejezet - 40 éves távlatból - beszámol az osztály bonyhádi diákéveinek emlékeiről.

Az iskolában kapott oktatásról és nevelésről az a véleményük, hogy az „igen rendezett volt, és kiválóak voltak a tanárok... a politikai oktatást az iskolában viszonylag alacsony szinten tartották, de a politikai megmozdulásokon és felvonulásokon az iskolának éppen olyan kötelező volt a részvétel, mint a diákotthonoknak, gyáraknak és más szervezeteknek.”

Színes és derűs a kép az osztály tanórákon kívüli életéről: kirándulások, sportversenyek, kulturális megmozdulások, egyéb szórakozások és az akkoriban elég gyakori „köz munkák” színesítették a diákok szabadidejét.

Részletesen foglalkozik a visszatekintés a ballagással - eredeti fényképekkel illusztráltan - és az érettségi vizsgákkal, valamint a pályaválasztással, melyhez szintén segítséget kaptak. Negyven év távlatából is úgy látják, hogy „Középiskolás éveink alatt kiváló oktatásban részesültünk, amelyért hálásak vagyunk tanárainknak, akik fáradságot figyelmen kívül hagyva oktattak bennünket a legjobb tudásuk szerint.”

A második fejezetben az elmúlt 40 esztendőben szerzett élettapasztalataikról, egyéni és családi sorsuk alakulásáról számolnak be, kedves fényképek kíséretében.

Drága emlék ez a könyvecske nekem a 40 éves visszapillantással, hiszen RÓLUK szól - az igazgatóságom alatt elsőként érettségizett osztály lányairól és fiairól - akiket 1953 júniusában bocsátottunk szárnyra, és azóta is rendszeresen találkozunk 5 évenként.

*

Hétéves, hagyományokkal nem rendelkező iskola élére kerültem 1952-ben. Alapvető feladatomban tekintetem az iskolai hagyományok rendszerét kialakítani és elmélyíteni, hogy az iskola színvonalas nevelő és oktatómunkával, színes és tartalmas életével

vonzó legyen a középiskolai továbbtanulást választó fiatalok számára, s ily módon iskolánk véglegesen gyökeret verjen Bonyhádon és Tolna megye iskolarendszerében. Az iskola 50 éves jubileumi évfordulója igazolja, hogy ez a törekvésünk sikerrel járt.

Már kisdíák koromban érdekelt Bonyhád története. Gyakran hallgattam idős bonyhádi emberek történeteit, meséit. Több történetet is hallottam Perczel Mór honvédtábornokról. Szemtanútól is, aki látta, hogyan fogadták az emigrációból hazatérő tábornokot a bonyhádiak. Arról is hallottam szemtanú beszámolóját, hogyan sétált a tábornok utolsó éveiben a róla később elnevezett Perczel Mór utcában. A hallott történetek felkeltették személyisége iránti érdeklődésemet. Már ifjúvá serdültem, amikor megismertem életének vezérfonalát jelentő sorokat:

„Itt van a szívem felett
Bevésve: a szabadság
S a zsarnokgyűlölet!”

Azóta e szavak világító fáklyát jelentettek számomra, s jelentenek ma is.

Nem véletlen hát, hogy 1953. november 14-én ünnepélyes keretek között felvette iskolánk Perczel Mór nevét. Eszményképet választottunk. Városunk legnagyobb fiát állítottuk példaként tanulóifjúságunk elé, iskolánk mindenkori tanulóifjúsága elé.

Ezt a névfelvételt a város polgárai is tudomásul vették, hiszen ezen a napon avattuk fel Perczel Mór emléktábláját az egykori Perczel kúria falán, ahol élete nagyrésztét leélte. Azóta, 1953 novembere óta, minden év novemberében - születésnapjára emlékezve - hagyománnyá váltak az „Iskolanap”-ok, a „Perczelnapok”.

Emlékezetesek ezek a napok mindannyiunk számára, akik részesei voltunk e jeles napoknak. Koszorúzási ünnepség keretében helyeztük el koszorúinkat a tábornok dombor-művénel a rk. templom előtt és emléktáblájánál a Perczel kúria falán. Maradandó élményt jelentett a város polgárai számára is

tanulóifjúságunk fegyelmezett felvonulása iskolánk zászlójával az említett emlékhelyekre, ahol tanulóink 1 órás váltásokkal egésznapos díszőrséget adtak. Az ünnepi megemlékezés része volt a színvonalas sportbemutató mellett a „Kegyeleti staféta”, mely az iskola elől indult, s a cél a tábornok kálváriai sír-emléke volt. A stafétát osztályok közötti versenyként szerveztük. A győztes csapat befutója helyezte el a babérkoszorút a tábornok síremlékén, a győztes csapat osztálya pedig egy évig őrizte a „Kegyeleti staféta” vándorserlegét. (A tábornok síremlékének rendbentartása a mindenkori első osztályosok feladata volt.)

Méltó helyet kapott ezeken az ünnepi napokon a „szakma” is, hiszen minden évben ilyenkor rendeztük meg a versenyt „Az iskola legjobb közgazdász” megtisztelő címeért.

Iskolanapi ünnepségeinkre a szalagtűző bállal tettünk pontot. Ez a bál rendszerint a végző osztályok nyitó táncával, csárdásával vette kezdetét. Meg kell itt jegyeznem, hogy iskolánk minden báljára, minden nyilvános táncos összejövetelére csak meghívóval lehetett belépni.

Ötvenként „Iskolanap”-jaink jubileumi ünnepségekké bővültek, hogy ily módon adjunk hangsúlyt fiatal iskolánk egyre izmosodó és erősödő jó hírének, vonzerejének. Ezeknek az ötvenként megrendezett jubileumi ünnepségeknek (1955., 1960., 1965., 1970.) a programja bővebb és ünnepélyesebb volt a közbeeső évek iskolanapjainál, és kiállítás is rendeztünk ilyenkor, melyen bemutattuk iskolánk 5 évenkénti fejlődését és bővülését. Ezzel városunk számára is érzékeltettük egyre növekvő szerepünket, és - megyei beiskolázási intézmény lévén - jelentőségünket megyénk iskolarendszerében.

Az évenkénti novemberi ünnepségek és a Perczel kultusz elmélyítését szolgálta, hogy 1963 márciusában megjelentettük a tábornok rövid életrajzát. A tanulmányt iskolánk történelemtanára, dr. Kolta László írta. A tanulmányhoz írt előszót így fejeztem be: „Úgy érzem, a legméltóbban úgy adhatjuk tanulóifjúságunk kezébe ezt a kis könyvecskét, hogy életének jelmondatát idézem itt előljáróban:

„Itt van a szívem felett
Bevésve: a szabadság
S a zsarnokgyűlölet!”

Magam azzal is segítettem névadónk személyiségét közelebb hozni tanulóifjúságunkhoz, hogy „Hannibáli eskü” címmel életképet írtam Perczel Mór gyermekkoráról. A színdarab négy képben mutatja be és érzékelteti, hogy milyen nevelést kapott a tábornok gyermekkorában nevelőjétől, Vörösmarty Mihálytól. A nagyszerű ősbemutató után a darabot időnként újra bemutatták iskolánk színjátszói.

Legmagasabb iskolai kitüntetésünket is Perczel Mór nevéhez kapcsoltuk. Az 1969/70. tanév tanévzáró ünnepélyén adtuk át először a „Perczel Mór emléklakett” kitüntetést. Ezt a kitüntetést a tantestület 4 évi kiemelkedő teljesítményért (tanulmányi munka, közösségi tevékenység és sport) adományozhatta tanévenként 1-2 végzős növendéknek.

A Perczel hagyományok ápolása és eszmevilága - 48 eszméi - átszötte egész iskolai munkánkat.

Első „Iskolanap”-unkon, 1953 novemberében felavatott iskolai zászlónkra a tábornok nevelőjének, Vörösmarty Mihálynak sorai kerültek: „HAZÁDNAK RENDÜLETLENÜL LÉGY HÍVE OH MAGYAR”!

Iskolazászlónkat tisztelet és megbecsülés övezte, hiszen eszményeink kifejezője volt. Iskolazászlónkat az igazgatói irodában őriztük, s onnan az előírt tiszteletadás mellett került ünnepi alkalmakkor a tanulóifjúság fegyelmezett menetének élére, s az ünnepség befejeztével ugyanolyan fegyelmezetten és tiszteletadással kísértük vissza az iskolába. Az iskolai zászló kultuszának nagy önfegyelmező ereje volt!

Az iskolai zászló kultusza az érettségiző diákok ballagásában is szerepet kapott. A búcsúzó diákok ballagási menetének élén az iskolazászló haladt. A ballagási ünnepély - az iskolától való elköszönés után - Perczel Mór síremlékénél fejeződött be. Ott adták át a ballagó osztályok az iskolai zászlót az őket követő harmadik osztályoknak.

Diákságunk nem fogadta el, s ezért bojkottálta a szovjet mintára készült és országosan viselni rendelt „ködvágó” diáksapkát. Ezért, amint lehetőség nyílt iskolánk tanulóifjúsága többségi akarat alapján saját iskolai egyensapkát választott. Ennek az egyensapknak emblémáját Perczel Mór arcképe és az iskolaalapítás évszáma, 1945 alkotta. Ennek az emblémának miniatűr mását viseltük gomblyukunkban.

Figyelemmel kísértük a Perczel emlékeket az iskolán kívül is. Amikor a városközpont korszerűsítésekor lebontották a rk. templom előtt emelt Perczel Mórt ábrázoló reliefet, akkor megőrzésre átvettük azt, és később elhelyeztük új iskolaépületünkben. Volt „saját” szobrunk is a tábornokról. Bonyhádi művész, Bertalan Sándor alkotását még régi épületünk zsidongójában helyeztük el, majd az új iskolaépületünk birtokbavételekor áthelyeztük új épületünk zsidongójába, hogy megőrizzük a jövőnek.

Évenként elzarándokoltunk egy-egy csodálatos őszi napon Bonyhád-Börzsönybe, ahol emléktábla őrzi Vörösmarty Mihály emlékét. Itt gyakorolt rendkívüli hatást a nevelésére bízott fiúra, aludt egy szobában a gyermek Perczel Mórral, és gyúlt szerelemre Etelka iránt. Mindez szinte kézzelfoghatóvá, érzékelhetővé vált ott, a börzsönyi fák alatt, ezeken az őszi kirándulásainkon...

Tovább kell lépnem emlékeimben, bár testvér-iskolánkról - melyek szintén Perczel Mór nevét viselik - a velük kialakult kapcsolatokról még szót sem ejtettem.

*

Élt tizenhét évet.

Ki?

Iskolánk újsága, a BONYHÁDI KÖZGAZDÁSZ.

Első száma 1955. november 14-én jelent meg, szerény, stenlizett formában. Az első szerkesztőbizottság elnöke Elindulunk... című beköszöntőjében írja „November 14-hez újabb eseményt akarunk fűzni. Eseményt, melyre mindenki mindig emlékezzék! Lapot indítottunk, iskolai lapot. Az ifjúság hangját

szólaltatjuk meg. Szeretnénk azonban, ha e lap majdan nemcsak az ifjúság, a jelenlegi diákság lapja lenne, hanem az öregdiákok is bekapcsolódnának a szerkesztők és az olvasók táborába. Így igazi, élő kapcsolatot teremtenénk a jelenlegi és az öregdiákok, az iskola és a termelő élet között... Mi elmegyünk s az évek múlnak. Ismeretlen arcok foglalják el helyünket, s szerkesztik, olvassák iskolánk újságját, és kiadják majd egyszer a minden követelménynek megfelelő Bonyhádi Közgazdász.”

A jövődölt és kívánt fejlődés az évek során bekövetkezett. Bár kezdetben fitorok és gúnyos megjegyzések is kísérték lapunkat, a mérce állandó és fokozatos emelésével nőtt a színvonal. Újabb és újabb generációk kapcsolódtak be a szerkesztésbe és olvasásba.

A fejlődést, a színvonal emelkedését évről évre, számról számra tapasztalhatták az olvasók. Az 1967-68-as évek nehézségei megtorpanást okoztak, de végül is a megjelenés folyamatos volt. A XV. évfolyam 1. számában (1969. március) a szerkesztőség levelében, melyet az olvasóknak címzett, többek között ezt olvashatjuk: „Lapunk két évig nem jelent meg. Az okokat nem kívánjuk részletezni, volt belőlük bőven. A lényeg az, hogy most újra jelentkezünk. Amint diáklapok egy s más... - című írásunkban olvassátok majd, újságunk a felszabadulás utáni legrégebb diáklap hazánkban. Előző száma (XII. évfolyam 1-2. szám) 1966 júniusában jelent meg. Mi a megjelenést folyamatosnak tekintjük, éppen ezért olvashatjátok címlapunkon most: XII. évfolyam 3. szám - XV. évfolyam 1. szám. Tehetjük ezt annál is inkább, mert ez a számunk valóban felöleli a kiesett időszak legjobb írásait... A szerkesztésben egy kicsit szabadabban kívánunk mozogni a jövőben, a beérkező írások szerint - amint ez a számunk is igazolja - feloldjuk a régi merev rovatrendet.” Az ígéreteknek megfelelően, a szerkesztőbizottság lelkes munkájának köszönhetően a besegítő öregdiákok aktivitásának és a hathatósabb tanári irányító munka eredményeként megújult a Bonyhádi Közgazdász. Mind tartalmában, mind külső formájában valóságos kis folyóirat lett.

A XV. évfolyam 1. szám (1969. március) hírül adja az Országos Széchenyi Könyvtár által 1968 végén közreadott „Magyar

Hírlapok és Folyóiratok jegyzéke, 1965” c. kiadvány alapján, hogy a Bonyhádi Közgazdász 1965-ben a maga XI. évfolyamával jár a legmagasabb évfolyamban a magyar diáklapok között, s így mondhatni rangidős. (A Bonyhádi Közgazdász katalógusszáma az Országos Széchenyi Könyvtárban: H.45033.)

Nekem az iskolánk 25 éves jubileumi ünnepségeire megjelent XVI. évfolyam kötete és a XVII. évfolyam kötete - mely az 1970/71. tanév legjobb írásait tartalmazza - tetszik a legjobban.

XVI. évfolyam rovatai: 25 esztendő - Vallomások - Ifjú közgazdászok - Ifjú évek - 25 év humora

XVII. évfolyam rovatai: „Ha élet zengi be az iskolát...” - Oroszlánkörmök - A munka gyümölcsei - „A humorban nem ismerek tréfát”

Mindkét kötet színvonalas és szórakoztató olvasmány-élményt nyújt, de valamennyi megjelent szám nagyon sok érdekességet tartalmaz iskolánk múltjából.

A Bonyhádi Közgazdász felelős szerkesztőjeként mindig szívügyemnek tekintetem sorsát, megjelenését. Tettem is érte, amennyi telt erőmből. A beérkezett kéziratok olvasása sokszor és sok örömet jelentett számomra, bár sokszor az éjszakába nyúlóan történt ez, mivel napközben nem jutott rá időm.

Nyugdíjasként jut időm arra, hogy a megjelent és drága kincsként megőrzött lapokat olvasgassam. Meg is teszem, elég gyakran. A betűk gyakran meglevenednek, s a sárguló lapokból kilépnek a lelkes szerkesztők, akik közül többen - az akkoriban rendszeresen megrendezett Helikoni Középiskolás Kulturális Seregszemplén Keszthelyen arany, illetve ezüstplakettet nyertek.

Kiváló tollforgatóink voltak! Volt mondanivalójuk és fejlett stílusérzékük. Néhányuk kiemelkedő és aktuális írása, beszámolója, illetve verse helyet kapott az egyes tan évekről megjelent iskolai évkönyveinkben is.

*

Iskolai évkönyveinket a nyári szünetben írtam, szerkesztettem, és a szeptemberi tanévnitáskor adtuk tanulóink kezébe.

A tájékoztatás és iskolatörténet rögzítése mellett fontos szerepet töltek be iskolai évkönyveink hagyományaink ápolásában, - az összehasonlítás és elemzés útján - nevelő és oktató munkánk korszerűsítésében és továbbfejlesztésében.

Első szerény évkönyvünk az 1955-56. tanévről, iskolánk történetének XI. tanévről jelent meg. A megjelenés ettől kezdődően folyamatos. Évkönyveink terjedelme évről évre bővült, annak megfelelően, ahogy iskolánk bővült, fejlődött. Évkönyveink kritikus és tárgyilagos beszámolót adnak az egyes tanévekről. Hogy miről tájékoztatnak évenként, azt az 1968/69. tanévről szóló évkönyvünk tartalmának és vázának ismertetésével érzékeltetem: Bevezetésként Előszó helyett... címmel ismertetem az új iskolaépületünkért évekig folytatott kemény harcot. Itt kapott helyet az avatónepségen elhangzott beszéd is.

Az évkönyv szerkezete és fejezetei:

- I. Az iskolai év története
 - A tanév fő történései
 - Adatok a tanév történetéhez
- II. Tanári testület adatai
- III. A tanulók névsora és érdemjegyei osztályonként
- IV. Érettségi vizsgák
 - Az írásbeli vizsgák tételei és eredményei
 - A szóbeli vizsgák eredményei
- V. Jutalmak és pályadíjak
- VI. Oktatás és nevelés
 - Szakmai gyakorlati oktatás
 - Iskolánk Általános Fogyasztási- és Értékesítő Szövetkezete
 - Tanulmányi kirándulások és üzemlátogatások
 - Írásbeli dolgozatok
 - Audiovizuális eszközök használata
 - Osztályfőnöki órák
 - Iskolai ünnepélyek és megemlékezések
 - KISZ-szervezetünk munkája
 - Iskolastúdió tevékenysége
 - Bonyhádi Közgazdász szerkesztősége
 - Az osztályok tanulmányi rangsora

KISZ-csoportok tanulmányi rangsora
A tanulók egyéni tanulmányi rangsora
Önképzőkori és diákköri élet

- Ifjúsági önképzőkör
- Arany Dániel matematikai diákkör
- Üzemgazdasági diákkör
- Könyvviteli diákkör
- Közgazdász diákkör
- Honismereti diákkör
- Irodalmi diákkör
- Foto diákkör
- Sportkör

Könyvtárak

Takarékossági mozgalom

Tantestületi értekezletek

Bemutató tanítások és csoportos hospitálások

Szülői munkaközösség

Leánykollégiumunk

Tanulósobai munka

VII. Iskolánk gazdálkodása

VIII. Levelező tagozat

Az oktatás rendje

A hallgatók névsora és osztályzatai osztályonként

Írásbeli és szóbeli képesítő vizsgák

IX. Gépíró és gyorsíró iskola

Oktatás és nevelés

A tanulók névsora és osztályzatai osztályonként

Évkönyveink tanúsítják, hogy nagyon sokoldalú, de jól koordinált, összefogott, igényes és eredményes oktató és nevelő munka folyt iskolánkban ezekben az években. Országos áttekintéssel rendelkező szakember véleményét idézem igazolásként. Dr. Kovács Ferenc a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium Oktatási Osztályának vezetője, aki IV/B. osztályunk képesítő vizsgáján 1965 júniusában az elnöki teendőket ellátta, összefoglalóan megállapította és rögzítette a záró értekezlet

jegyzőkönyvében: „Az iskolában eltöltött néhány nap és a IV/B osztály képesítő vizsgája arról győzött meg, hogy ebben az iskolában igen magas színvonalú és igen igényes jó eredményű oktató-nevelő munka folyik. Odaállíthatom ezt az iskolát a mi országos hírvételeink - a Kandó Kálmán és Puskás Tivadar technikum - mellé, a különbség csak az, hogy a mi technikumainkban még szelektáltabb tanulószerződéses dolgozhatnak a nevelők. Egyébként ez az iskola, ennek az iskolának a munkája semmivel sem marad el a mi technikumainktól.”

*

Évkönyveinkben lapozgatva rengeteg emlék elevenedik meg bennem. Mind-mind megírásra kínálkozik, hiszen húsz év dolgos napjai produkálták ezeket az eseményeket, emlékeket. Melyiket a sok közül? Nehéz a választás.

Az osztálykeretekben 4 éves program szerint lebonyolított 3 napos tanulmányi kirándulások, és a nyári 10-14 napos országjárások iskolaközösségi szinten, felejthetetlen élményeket, tapasztalatokat jelentettek diáknak, tanárnak egyaránt, és lehetőséget nyújtottak hazánk minden jelentősebb tájának megismerésére. Míg az osztályok tanulmányi kirándulásait az osztályfőnökök szervezték és vezették, addig a nyári országjárásokat magam terveztem és bonyolítottam le.

Egyik dunántúli országjárásunkon történt:

Szombathely római kori történetével és emlékeivel ismerkedtünk helytörténész idegenvezetőnk segítségével. Napi programunk zárását a Savaria étteremben elfogyasztott vacsora jelentette. Előljáróban el kell mondanom, hogy napközben túraöltözéket szoktunk viselni, de éttermi vacsorához, színházlátogatáshoz tisztességesen fel szoktunk öltözni.

Tisztességes öltözékben ültünk tehát a szépen megterített fehér asztal mellett és vacsoráztunk. Az étterem meglehetősen üres volt, egy asztalnál csupán néhány úr foglalt helyet. Az egyik idősebb úr megkérdezte a bennünket kiszolgáló pincérek egyikét, hogy

melyik iskola érettségi bankettje folyik asztalunknál. Nagyon meglepődött, amikor megtudta, hogy a bonyhádi Perczel Mór közgazdasági technikum országjáró diákjai vagyunk. Erre felállt az idős úr, odajött asztalunkhoz és gratulált csoportunknak a kulturált és fegyelmezett magatartáshoz. Elmondta, hogy ő bizony a matrózblúzos lányok és ünneplőbe öltözött fiúk láttán azt gondolta, hogy egy érettségi bankett tanúja. Azt hiszem, szükségtelen taglalnom, hogy milyen nagymértékben növelte ez az élmény diákjaink önbecsülését és közösségi tudatát. Hasonló felemelő érzésben volt részünk egy másik nyári országjárásunk alkalmával is. Egerben a „Hevesi Napok” ünnepségeibe csöppentünk bele, és a székesegyházból kitóduló ünneplő tömegtől nyíltszíni tapsot kaptunk megnyerő magatartásunkért.

*

Állandóan kerestük, kutattuk annak lehetőségeit, hogy milyen módokon lehetne diákjaink önmagukkal szemben támasztott igény szintjét növelni a tanulmányi munkában, hogy az önbecsülésük és önértékelésük fokozódásával is járjon. Tapasztalataink mutatták, hogy a tanulmányi eredmények nyilvánossága és a teljesítmények szerinti rangsorolások jó szolgálatot tehetnek e területen. Előbbi felismerés alapján minden évkönyvünk osztályok szerint közli a tanulók névsorát és osztályzatait tantárgyanként. Bizony nem egy diákunknak okozott a kinyomtatott és így nyilvánosságot kapott eredményével való szembesülés katarzist. És az eredmény a legtöbb esetben nem maradt el!

Minden évkönyvünkben megtaláljuk diákjaink név szerinti rangsorát átlagos tanulmányi eredményünk alapján. Kiindulva a kitűnőktől és végezve a bukottakkal. A teljesítmények növelésére ösztönözte ez az iskolai rangsor azokat a tanulókat, akik nem kamatoztatták megfelelően tehetségüket.

Hasonló célt szolgáltak közösségi szinten a különböző kisebb közösségek, csoportok, valamint az osztályok tanulmányi rangsora is, melyek szintén megjelentek évkönyveinkben.

*

Igazgatói szolgálatom 20 évének minden napja meghozta a maga harcát. Az első években az iskolánknak otthont adó évszázados épület belső átalakítása és korszerűsítése adott folyamatosan végzendő feladatokat. Csak a fontosabbakat említem: természettudományi előadó, írógépterem, iskolai kultúrterem és ifjúsági klub kialakítása. Ezen létesítmények kialakítását önerőből valósítottuk meg úgy, hogy Csiki Gergely Ingyenélők c. vígjátékát 25 alkalommal adtuk elő megyénk községeiben, és a 15.000 Ft tiszta bevételből biztosítottuk az átalakítás költségeit. Még egy TV készülékre is futotta önerőből, így ifjúsági klubunk büszkélkedhetett Bonyhádön a harmadik TV készülékkel!

Déryné késői utódjainak éreztük magunkat, ahogy a „fapados” Ikaruszokon döcögtünk előadásaink színhelyeire. Rengeteg élményt adtak ezek az utak! Az előadások egyébként általában forró sikert hoztak, s ami szintén fontos volt akkor, pénzt. A tiszta bevételből létesült kultúrterem és ifjúsági klub évekig otthont adott tanulóifjúságunk kulturális életének és szórakozásának.

*

Az építkezési gondok és az új iskolaépületért folytatott kemény harc végig kísért szinte egész igazgatói pályafutásomon.

1959 őszén néhány nap alatt - diákjaink mesteri munkájával - lebontottuk korszerűtlen iskolaépületünk északi szárnyának közepét, és azonnal megkezdtük az építkezést. 1960 tavaszára állt a zibongó a két új tanteremmel! Az akkor 500.000 Ft-os létesítmény 250.000 Ft-os társadalmi munkájából több mint 100.000 Ft-ot diákjaink teljesítettek! Most is látom őket, amint bontják az ósdi vályogfalakat, és hordják a maltert, a téglát az új falak felhúzásához. Derék gyerekek voltak! 40 év távlatából is kalapot emelek előttük!

Mire elfogadható körülményeket teremtettünk épületadottságainkat illetően, határozat született iskolánk 8 osztályúvá fejlesztéséről. Megindult hát a harc az új 8 osztályos

középiskola igényeit kielégítő iskolaépületért. Ez a harc hosszúra nyúlt, évekig tartott. (Nem tudom, hány cipőtalpat koptattam el ez ügyben?!) Végül is siker koronázta erőfeszítéseinket! Tanulóifjúságunk az új épület helyének biztosítása céljából szükséges szanálások, és az új iskolaépület takarítása és berendezése során 20.000 társadalmi munkaórát teljesített.

1968. szeptember 30-a felejtethetetlen dátum volt minden akkori bonyhádi „kerista” számára. E napon vettük birtokba új iskolaépületünket. Mivel közben határozat született iskolánk 12 osztályossá való fejlesztésére, máris megindult a harc az új épület, valamint a kollégium bővítéséért. Erre meg is kaptuk az ígéretet 1969. március 22-én, új iskolaépületünk avatási ünnepségén.

*

Arcok merülnek fel a múltból. Arcok, akikre ma is büszke vagyok. Róluk van szó, akiknek fényképei az igazgatói folyosó falán kaptak helyet. Iskolánk büszkeségei ők! Kiváló teljesítményt nyújtottak, és dobogós helyezéseket értek el az országos középiskolai tanulmányi versenyeken és országos pályázatokon. Állt a dobogó legmagasabb fokán diákunk matematikából, statisztikából, könyvvitelből is, de volt korcsoportos országos gépíró bajnokunk is. A Központi Statisztikai Hivatal évenként megrendezett országos statisztikai pályázatán évekig nem tudtak leszorítani bennünket az első helyről.

Tehetséggondozó munkánkra nagy gondot fordítottunk. Tehetséges tanítványainkra felfigyeltünk, tervszerűen és tudatosan irányítottuk és segítettük tehetségük kibontakoztatását, hogy érdeklődési irányuknak megfelelő területen maximális teljesítmény nyújtására legyenek képesek.

*

Mindennapi munkánkban követelményrendszerünk alapvetően teljesítményközpontú volt. Tisztában voltak ezzel diákjaink is. Tudták, csak az értékelhető teljesítményt fogadjuk el.

Igazgatóként arra törekedtem folyamatosan, hogy tantestületünk igényessége az ellenőrzésben és a teljesítmények értékelésében egyensúlyban legyen azzal, amit diákjainknak a tanítási órákon és azokon kívül adtunk, nyújtottunk.

Értékrendünk realitását igazolták a tények. Felsőfokú továbbtanulásra jelentkező diákjaink túlnyomó többségben felvételt nyertek, és sikeresen be is fejezték tanulmányaikat a választott főiskolákon, egyetemeken. Érdekes felfigyelni arra, hogy felsőfokú tanulmányokat folytatott diákjaink közül a nagyobb hányad tanítói és tanári diplomát szerzett. (Tán „megfertőztük” diákjainkat?!) Szép számban szereztek felsőfokú közgazdasági diplomát is, de orvosok, mérnökök és jogászok is találhatóak öregdiákjaink között.

Vonzó volt iskolánkban az, hogy a felsőfokú tanulmányokat nem folytatóknak szakma volt a kezükben. Így végzettjeink nagyobb része középfokú közgazdasági végzettséggel indult el életútján s azt különböző képzési formákban tovább fejlesztve a legtöbben sikeres pályát futottak be, sokan vezető állásba kerültek. Nagyon jó érzés öregdiákjaink érettségi találkozóin a sikeresnél sikeresebb életutakról szóló beszámolókat hallani. Megerősítést kapunk ilyenkor múltunkra vonatkozóan, hogy érdemes volt!

*

Egyes családokban hagyomány lett, hogy minden gyermekük számára iskolánkat választották. A Nagy, a Tari, az Ulbert, a Somogyi és a Schuller családból 3-3 gyermek fejezte be sikeresen tanulmányait iskolánkban. A rekordot a Fehérvári lányok állították fel, négyen érettségiztek egymást követően nálunk. Hogy egy családból két gyermek tanult iskolánkban, az gyakran fordult elő. Mi nevelők a szülők bizalmát éreztük ebben megnyilvánulni, s ez a bizalom ösztönzött bennünket, segítette a munkánkat. A szülők bizalmát és a belőle fakadó segítőkészséget sok területen éreztük, tapasztaltuk. Anyagi és erkölcsi téren egyaránt. Gondolok a szülők sok társadalmi munkájára, azokra a fantasztikus büfékre, melyeket a szülők készítettek egy-egy

iskolai rendezvényre, bábra. De gondolok arra is, ahogy a szülők felsorakoztak mögénk nevelési elképzeléseink és céljaink megvalósítására.

*

Nagy, csodálatos és híres szerelmek is szövődtek iskolánkban. Diákszerelmek. Az egyik nagyon híres szerelemből született a csodálatos dal: „Oly fénylő volt a napsugár...” Ez a dal végig kísért igazgatói pályámon, hiszen ez a fülbemászó dallam sláger volt iskolánkban mindvégig. Még ma is sokszor kapom magam rajta azon, hogy ezt a kedves dalt dúdoló...

Persze nem volt ritka eset az sem, hogy egy-egy diákszerelem egy életre szólt. A Bonyhádi Közgazdász hírovtatóban gyakran olvashattuk öregdiákjaink házassági híreit.

*

Humorban sem volt hiány iskolánkban. Szerettük, ha derűs, vidám volt körülöttünk a hangulat. A humoros perceket krónikásaink a folyamatosan vezetett „osztálykrónikákban” és természetesen az iskolai újság humorrovatóban folyamatosan rögzítették. Derűs percek az érettségi vizsgákon is akadtak. Egyik nagyon szorgalmas, de gondolkodás nélkül magoló kislánnyal történt szóbeli érettségi vizsgáján:

Amikor kihúzta történelemből tételét (A Nagy Októberi Szocialista Forradalom volt a tétele), helyére ment és beindította a motort. Írt, írt és írt. Vagy hat oldalt írt tele. Amikor feleletére sor került, fel sem nézett, olvasni kezdte jegyzetét, s olvasta, olvasta folyamatosan, mint egy gép.

„... és akkor hatodik Lenin kiadta a fegyveres felkelés jelszavát”

Kipukkadt a léggömb! A komoly és ünnepélyes érettségi teremben kitört a kacagás...

(Feszült izgalmában szerencsétlen kislány a V.I. Lenint hatodik Leninnek olvasta.) Jegyzetének készítésekor nem írt pontot a V és az I közé.)

Levelező osztályvizsgán történt, kémiából:

Tanár: Ismertesse a kalciumoxid és víz egymásra hatásának kémiai reakcióját!

Hallgató: Mit?

Tanár: Hogyan lesz az égetett mészből oltottmész?

Hallgató: Egy gödörbe égetett meszet szórok és öntök rá egy vödör vizet... (Aztán mély csend)

Tanár: Hát, ez kevés!

Hallgató: Akkor öntök rá még egy vödör vizet!

Sokáig szórakoztatta ez az eset a bonyhádiakat, mert a történet nem maradt az iskola falai között, s a szenvedő alany egy közismert gazdasági vezető volt.

*

Iskolai sportéletünkben az „Ép testben - ép lélek” volt az irányelvünk. Elsősorban arra törekedtünk, hogy diákjaink tömegesen sportoljanak, mozogjanak a testnevelési órákon kívül is. Tehetséges sportolóink különböző szakosztályokban fejleszthették tudásukat, felkészültségüket. Bár országos szinten nem értünk el jelentős sportsikert, megyei versenyeken gyakran értünk el dobogós helyezéseket, és álltak diákjaink a dobogó legmagasabb fokán is. A sport jellemformáló erejét mindenkor igyekeztünk hasznosítani. A fiúk létszámának állandó csökkenésével a lányok szerepe folyamatosan növekedett iskolai sportéletünkben. Elsősorban a női kézilabda szakosztályunk erősödött meg, s ennek következtében évekig a megye kézilabda sportjának jelentős szereplői voltunk. Sokszor elkísértem a csapatot. Lelkesen buzdítottam lányainkat én is, és bizony hevesebben vert a szívem, amikor a dobogó legmagasabb fokán láttam lányainkat.

*

1952-1972. Nem voltak könnyű évek. Ennek ellenére iskolai munkánkkal maradandó értékeket akartunk adni a Perczel Mór

Közgazdasági Szakközépiskolából életútjukra induló ifjú embereknek. Szándékaink és törekvéseink tiszták voltak és nemesek. A haza és haladás eszméi, 48 eszméi, melyeket Perczel Mór nevével együtt választottunk iskolai munkánk iránytűjévé, nem hagytak eltévelyedni bennünket. Ha némelykor mégis elbizonytalanodtunk és botladoztunk, ha sikereink mellett kudarccokat éltünk át, és kételyek is támadtak bennünk, annak okait a korban lelhetjük.

Ilyen nehéz korban végzett húsz évi igazgatói tevékenységet, annak lényegét, elemzését és értékelését nem sikerült e néhány oldalba sűríteni. De ez nem is volt céлом, és nem is erre vállalkoztam. Az bizonyára kiérződik e lapokról, hogy becsületos és tisztességes szándék vezetett igazgatói munkámban, és az is, hogy imádtam ezt az iskolát, és szerettem a tanulóifjúságot.

Ez a ma is bennem élő szeretet diktálja azt, hogy köszöntsem 50 éves iskolánkat, és kívánjak a Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskolának további sikeres éveket a következő 50 esztendőben, és a további újabb és újabb 50 esztendőben!

Ezer Mihály:

EGYEDÜL TOLNA MEGYÉBEN

Az emberek jelentős része különös figyelemmel ünnepli 50. születésnapját, mert a következő ötvenet - a százat - csak kevesen élük meg.

Intézményünk - a Bonyhádi Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola és Kollégium - is kiemelt ünnepségsorozattal emlékezik az eltelt ötven évre. Teszi ezt azért, mert bízik a következő ötven évek sikereiben.

Mi történt a közelmúltban? Arra általában pontosan emlékszünk.

Mi történt a boldog gyermekkorban és a csodálatos ifjúság éveiben?

Ennek általában maradandóbbak az élményei, mint a felnőttkoré.

Teszek most mégis kísérletet arra, hogy iskolánk felnőttkoráról - a 70-es évekről - emlékezsek meg lehetőleg pontosan és rögzítsek számomra lényeges élményeket. Teszem ezt azért, mert csak így lehet teljes a megemlékezés az eltelt ötven tanévről.

Előzmények

Az 1945 őszen született iskola - amelynek 1953-ban volt a névadója - az 50-es években általában négyosztályos kisiskolaként működött Bonyhád községben.

Alakultak szokásai, kialakultak hagyományai és letette névjegyét az országos eredmények jegyzékében. A településen és a megyén kívül is tudtak arról, hogy létezik. Ez jogosította talán fel arra, hogy 1960-ban döntés született arról, hogy a továbbiakban párhuzamos osztályokkal rendelkező és felnőtt-tagozatos képzést is folytató intézmény legyen.

Lett nyolc osztály, évenként indult két-két új osztály a levelező (esti) tagozaton. Biztosítani kellett a tanerőt is, elsősorban az akkoriban is „hiánycikknek” számító közgazdászokat. Ez nem volt könnyű feladat!

Így fordulhatott elő, hogy magyar szakos tanárok kísérték üzemi szakmai gyakorlatra tanítványaikat, és oktattak az elméleti napokon Bonyhád üzemének főkönyvelői. Jártak ide óraadóként tanítani Pécsről is tanárnők, de igazi kuriózumnak az számított, amikor egy idősebb tanár hétvégeken Bajáról Bonyhásra kerékpározott, hogy szombat délután levelező (esti) tagozatos hallgatókat oktasson. E közben éjjel-nappal nevelt és oktattott az iskola két korábbi - közgazdaság-tudományi egyetemet végzett - diákja, akik melleleg tanári diplomájuk megszerzése érdekében időközönként Budapestre is jártak, s melléktevékenységként tanárokat toboroztak.

A 60-as évtized második felére javult a helyzet. Elmaradtak a bedolgozók. Kihelyezték Bonyhásra Tolna megye két ösztöndíjas közgazdász tanár szakos egyetemi hallgatóját, hogy segítsenek megoldani a feladatokat. Ma már el sem képzelhető heti 30-40 órában tanítottak és mellette befejezték egyetemi tanulmányaikat.

Lett tanerő, de maradt a régi alma mater. Négyosztályosnak sem, de nyolcosztályos szerteágazó feladatokat ellátó intézmény számára egyáltalán nem volt megfelelő a múlt századi épület.

Az ifjú kinőtte a kabátját! Hogyan lett új kabátja? Bizonyított az iskola, és oroszláncként küzdött az akkori - tiszteletreméltó - igazgatója. Küldöttségek jöttek és mentek, amelyek vizsgálták az áldatlan állapotokat, miközben rácsodálkoztak az ódon falak között folyó munkára.

Közben az 1967/68-as tanévben megkezdődött a Szekszárdi Bezerédj István Közgazdasági Technikum kereskedelmi tagozatos, szövetkezeti szakos oktatásának megszüntetése, és megindult ugyanakkor a Kereskedelmi Szakközépiskola folyamatos kialakítása. 1970-ben érettségizik utoljára Szekszárdon technikumi osztály, így 1971-ben már nem tanítanak könyvvitelt az iskolában.

Így ír erről a nevezett iskola 70. évfordulójára készült évkönyv: „1968-ban megkezdett új gazdasági mechanizmus nagyobb szerepet szánt a piacgazdaságoknak, a kereskedelemnek. Bonyhádön folytatták a közgazdasági, ügyviteli képzést, a mi iskolánk feladata a középfokú áruforgalmi szakemberek képzése

lett. A könyvvitel kiemelt szerepe megszűnt, ügyvitelt tanítottunk, ennek lényege a kis- és nagykereskedelmi áruforgalomhoz szükséges bizonylatok kitöltése és az analitikus nyilvántartások megtanítása volt.” (Idézet Dr. Ferinc Jánosné tanulmányából)

A fentiek előzményeként dönteni kellett végre arról, hogy a több éve áldatlan és mostoha körülmények között dolgozó bonyhádi közgazdaságinak 8 osztályos, tornatermes iskola épüljön. Az objektum megépült!

Az 1968/69-es tanévben mindenki boldog volt! A diákok is, mert ez az épület sem készült el határidőre. Így egész szeptemberben kirándultunk, mezőgazdasági munkára jártunk, néha délután a gimnázium épületében órákat is tartottunk, és közben csatárláncban költözködtünk és takarító brigádokat alakítottunk iskoláink tanulóiból.

Az 1969/70-es tanévet - a 25.-et - jubileumi tanévvé nyilvánítottuk és szinte önfeledten ünnepeltük a születésnapot. Ünnepeltünk, de közben ismét döntöttek! Kik, hol, milyen testület, az ma már történelmi kutatómunkát igényel, de tény, hogy az 1969/70-es tanévvél megkezdődött iskolánk 12 osztályossá történő fejlesztése.

A Perczel Szakközépiskola felnőtt lett, de a küzdelem a tanerőért, benne a szakmai tárgyakat oktatókért és az épület bővítéséért kezdődött előlről. Csak másként, más körülmények között, immár az 1970-es években folyt a harc. Melyik volt a könnyebb? Ma sem tudom, mert az egyiknek részese voltam, a másiknak felelőse!

Egyedül Tolna megyében

Igen! Egyedüli közgazdasági szakközépiskola lettünk Tolna megyében. Egyedüli abban az értelemben is, hogy Szekszárd volt az országban az egyetlen megyeszékhely, ahol nem működött - az egyébként igen elterjedt - közgazdasági szakközépiskola. A középfokú közgazdászok képzésének feladata Bonyhádé lett. Mi volt az elvárás?

Tolna megye számára középfokú közgazdasági szakemberek képzése, évente mintegy 90 fő, valamint 10 fő szakirányú továbbtanulásának biztosítása. Az intézménnyel szemben elvárás még a gép- és gyorsírók képzése, évente átlag 40 fő, valamint az igényeknek megfelelő felnőttoktatás ellátása.

Feladataink ellátásának alakulását foglalják össze az alábbi táblázatok (azok rövid elemzése mellett):

Nappali tagozatos közgazdasági képzés			
Tanév	Osztályok száma	Csoportok száma (*)	Tanulók száma a tanév végén
1971/72.	11	19	368
1972/73.	12	19	389
1973/74.	12	18	391
1974/75.	12	17	396
1975/76.	12	16	398
1976/77.	12	16	384
1977/78.	12	16	379
1978/79.	12	16	373
1979/80.	12	16	367
1980/81.	12	16	374

(*) szakmai ágazati bontás szerint

A feladatot teljesítettük a középfokú szakemberek képzése területén. Az intézményből évente 80-90 fő állt munkába végzettségének megfelelő munkakörben. Alacsonyra tehető az úgynevezett pályaelhagyók száma (becslések szerint 5% körüli).

Ha figyelembe vesszük a felnőtt képzést, akkor a legfontosabb feladat - legalábbis annak mennyiségi oldala - teljesült.

Külön tanulmányt igényelne a minőségi megítélés! Hogyan álltak, állnak helyt tanulóink a szakma, de az emberi magatartás területén is?

Erről részletes vizsgálódás nélkül szépet, általánosságokat lehet mondani és írni, de ez nem az intézményben dolgozók feladata.

Reális és részletes helyzet csak konkrét felmérések és vizsgálódások után írható le!

Középfokú közgazdasági szakembereket képeztünk, de milyen ágazat számára és konkrétan milyen végzettséggel?

Az 1971/72-es tanévben végzett utoljára két osztály, ezek szakágazata:

A osztály: ipari és mezőgazdasági

B osztály: pénzügyi és szövetkezeti kereskedelmi.

A mezőgazdasági szakirány kezdete az 50-es évekre nyúlik vissza, az ipari egyidős a szakközépiskolai képzés megindulásával (1961), szövetkezeti kereskedelmi képzés kezdete, az 1964/65-ös tanév, míg megszüntetése 1975-re tevődik. A pénzügy tagozatos képzés kezdete az új épület birtokbavételével egyidejű (1968/69-es tanév). A jubileumi tanév - arról is nevezetes, hogy ekkor (1969/70-ben) kezdődött a gép- és gyorsíró általános ügyintéző képzés, amelynek az 1972/73-as tanévtől a folytatása - kissé megváltozott tartalommal - az igazgatási ügyintézők képzése.

Az intézmény szakosodása 1972 szeptemberével megváltozott, mégpedig szűkült. Az egyik osztályban számviteli gazdálkodási ágazaton ipari és mezőgazdasági csoportban, a másik osztályban pénzügyi, a harmadikban igazgatási ügyintéző képzés folyt. A szakosodás mélysége megfelelt a kívánalmaknak, így bővítése vagy szűkítése az elkövetkező néhány évben nem látszott indokoltnak. (Olyannyira igaz volt ez, hogy módosulása csak a 90-es évek elején kezdődött meg, és ezen évtized közepén valósul meg.) Lényeges tartalmi változást jelentett még - a közben 12 osztályossá növekvő iskolában - a szakmai gyakorlat megszűnése, ami az úgynevezett 5+1-es oktatás végét jelentette. Helyette módosult tantervekkel folyt tovább a képzés, amelyben a leglényegesebb változás az volt, hogy elindult most már külön tantárgyi szinten az ügyviteltechnikai ismeretek oktatása. Ezzel új korszak kezdődött a szakmai oktatás területén!

A korábbi üzemi szakmai gyakorlat megszerzését az ugyanekkor kísérleti jelleggel bevezetett, majd később miniszteri rendelettel kötelezővé tett nyári szakmai gyakorlat jelentette. A második,

illetve harmadik tanév oktatásának befejezése után kellett ezt a tanulóknak teljesíteni a továbbhaladás feltételeként.

Gép- és Gyorsíró iskolai képzés		
Tanév	Osztályok száma	Tanulók száma a tanév végén
1971/72.	3	81
1972/73.	3	82
1973/74.	3	72
1974/75.	3	92
1975/76.	3	78
1976/77.	2	57
1977/78.	3	60
1978/79.	3	49
1979/80.	2	24
1980/81.	2	30

E területen meghatározott feladatokat is teljesítettünk. Az 1970-es évek második felében a gazdaságban bekövetkezett adminisztratív létszámleépítés ezen alacsony általános képzettségű munkaerőt érintette leginkább. (A beiratkozás feltétele az általános iskola elvégzéséről szóló érvényes bizonyítvány volt. Bár az egyik úgynevezett felnőtt osztályban mindig volt gimnáziumi vagy más érettségi bizonyítvánnyal is rendelkező tanuló.) Ezért az osztályok száma háromról kettőre csökkent. Ezt követően azért emelkedett ismét háromra, mert két tanévig kihelyezett osztályunk volt Tamásiban. (1977/78. és 1978/79.)

A nyolcvanas évek elejére e képzés szakiskolai szintre emelkedett, ha kicsit késve is, de az 1980/81-es tanévben megkezdődött a gép- és gyorsírók szakiskolai képzése. Ez nappali tagozatos, több közismereti és szakmai tárgyas képzést jelentett. A következő tanévben a régi tanfolyami képzés befejeződött. (1981/82. tanév)

Levelező tagozatos képzés		
Tanév	Osztályok száma	Tanulók száma a tanév végén
1971/72.	-	-
1972/73.	-	-
1973/74.	1	33
1974/75.	2	66
1975/76.	4	119
1976/77.	9	237
1977/78.	9	237
1978/79.	8	199
1979/80.	7	167
1980/81.	6	161

A levelező (esti) tagozatos képzés a nappali tagozatos oktatás 12 osztályossá történő fejlesztésének kezdetekor szűnt meg. (1968/69. tanév) Ekkor volt olyan vélemény, hogy nincs is rá szükség! Ezt akkor több okkal indokolták, indokoltuk.

Az igények és elvárások alapján indult újra a négy éves közgazdasági szakközépiskolai, ipari tagozatos képzés. Öt év beiskolázása után azonban folyamatosan megszűnt. (1980/81. tanév)

Új oktatási feladatot jelentett a szakmunkások szakközépiskolája. Szakmával rendelkezők jelentkezhetnek e képzési formára, általános műveltségük növelése érdekében, bizonyítván ezt az érettségi vizsga letételével. E képzési forma az 1975/76-os tanévben vette kezdetét, és ha jól tudom Tolna megyében egyedül itt folyt megszakítások nélkül.

Az 1976/77-es tanévben új feladatot - nem is könnyűt - jelentett, hogy a fennálló rendelkezések értelmében iskolánkhoz csatolták az érettségizettek, kétéves, pénzügyi tagozatos, levelezős képzést. Addig ez a képzés Szekszárdon történt iskolai szervezeti keretek nélkül, majd a Szekszárdi Kereskedelmi Szakközépiskolában. (Érdekesség, hogy ekkor ennek a képzésnek Simontornyán volt kihelyezett osztálya.) Ez az oktatási forma is időtállóan bizonyult

intézményünkben, bár közben több évig ipari tagozatos formában történt az oktatás.)

Milyenek voltak a személyi és tárgyi adottságok a feladatok teljesítéséhez? Ennek vizsgálatához vissza kell térnünk az „Előzményekre”!

Küzdelem a létért!

A Perczel Mór nevét viselő Közgazdasági Szakközépiskola Bonyhádon született és élt, de róla a döntéseket máshol - a minisztériumokban, a megyénél - hozták.

Amikor Tolna megye és a szekszárdi lokálpatrióták rádöbbenek arra, hogy nincs Szekszárdon közgazdasági szakközépiskola, és a végzettség megszerzéséért Bonyhádra kell járni gyermekeiknek, felerősödtek azok a hangok, amelyek a hatvanas évek eleji helyzetet kívánták visszaállítani.

(Négy osztály közgazdasági, mezőgazdasági szakkal. Továbbá hangoztatták azt a véleményt, hogy mivel van Bonyhádon ipar, valamilyen cipő-, ruhaiipari, vagy a nem létező zománcipari szakközépiskolai osztályokat kell elhelyezni a felszabaduló osztálytermekben. Így nem kell újabb beruházás.)

Voltak - helyben, sőt a tantestületen belül is - olyan hangok, hogy a 12 osztályt kell visszafejleszteni 8-ra.

Győzött az a vélemény, hogy a 12 osztályhoz kell megteremteni a tárgyi és személyi feltételeket egyaránt, a lehető legrövidebb időn belül.

A személyi feltételek megteremtése látszott egyszerűbb feladatnak. Sajnos ennek ellenkezőjét bizonyítja az alábbi táblázat:

A tanári állomány alakulása				
Tanév	Szükséges	Betöltött	Dolgozó	Hiány %-ban (100-D/SZ)
	l é t s z á m			
1971/72.	24	22	19	21
1972/73.	26	25	23	12
1973/74.	27	27	26	4
1974/75.	27	25	21	23
1975/76.	28	27	22	21
1976/77.	30 (+7)	30 (+7)	26 (+7)	11
1977/78.	31 (+7)	31 (+7)	25 (+7)	16
1978/79.	33 (+7)	30 (+7)	25 (+7)	20
1979/80.	34 (+7)	31 (+7)	27 (+7)	17
1980/81.	34 (+7)	31 (+7)	28 (+7)	15

(+7) kollégiumi adatok

A tábla adatainak értékeléséhez ismerni kell azt, hogy a 70-es években még pedagógushiány volt az országban. A kisközségekben az általános iskolákban, a nagyközségekben a középiskolákban is nehéz volt a tanerő biztosítása.

Iskolánkban e közben éves átlagban 1-1 fővel növelni kellett a létszámot a jelentkező feladatok függvényében. Ez nagyjából sikerült is, de a dolgozó létszám jelentősen alatta maradt a szükségletnek. Az alacsony bérek és a szolgálati lakások hiánya eredményezte azt, hogy az állásokat rendszerint fiatalokkal sikerült betölteni. Egy-két év után pedig a tanárnők GYED-re, GYES-re mentek, a férfiakat pedig bevitték katonai szolgálatra. Mindezt támasztja alá a következő idézet, amely az 1975-ben készült tájékoztató értekezlet anyagában található: „A tantestület teherbíró képességét a 10 éven aluli gyermekek száma is erősen befolyásolja. A teherbírás jelentősen csökkent, mert 1971 szeptemberében 8, 1975 márciusban 15 tíz éven aluli gyermeke volt a tantestület tagjainak. Öröm, de munkaerő-gazdálkodási szempontból gond, hogy a 25 fős tantestületi létszámból 13 fő a

30 évnél fiatalabb pedagógus. A férfi kartársak vonalán az oktatást zavaró körülmény, hogy míg 1971-ben egyetlen nevelő sem rendelkezett élő katonai rendfokozattal, addig ma (1975) 5 tartalékos alhadnagy van a testületben.” Az már csak a sors véletlenje volt, hogy azt a kartársat, akire az 1972-ben induló ügyviteltechnika oktatása épült volna, éppen akkor hívták be kétéves katonai szolgálatra.

A tanerőhiányt csak az 1980-as években sikerült lényegében felszámolni. (Több esetben főiskolát végzett pedagógusokkal, illetve tanári képesítés nélküli közgazdász szakemberekkel sikerült betölteni az üres álláshelyeket, de ezt követően az előírt végzettség megszerzéséhez biztosítani kellett a tanulmányi szabadságot.)

Hogyan sikerült megoldani a bonyolultabbnak látszó feladatot, az új épületrész megépítését?

A tárgyi ellátottságot évről-évre elemezték a tanév végén készült igazgatói beszámolók. Egy-egy idézet következzék a helyzet alakulásának rövid, de tényszerű bemutatása érdekében!

Az 1971/72-es tanév végén így ír erről az igazgatói beszámoló:

„Új iskolaépületünk körülményei évről évre fokozatosan romlanak. A 8 osztályos épületben az elmúlt tanévben 11 osztály, jövőre pedig 12 osztály nyer elhelyezést. Eddig a helyzetet javította, hogy a napi ötórás szakmai gyakorlatokat a régi épületünkben tartottuk. Ez fokozatosan megszűnik, mert az épület kellő karbantartás hiányában lassan baleset- és életveszélyes állapotba kerül, valamint az 1972/73-as tanévre érvényes új tanterv megszünteti I. osztálytól kezdve a napi 5 órás szakmai gyakorlatot. Bevezetésre kerül az ügyviteltechnika tantárgy oktatása, mely osztályonként két-két óra gyakorlattal párosul. Ennek megoldása csak a következő tanévben lehetséges - szükségmegoldással - a jelenlegi épületadottságok mellett.

A következő tanévben - amennyiben nem oldódik meg iskolánk betervezett 6 millió forintos beruházása (4 osztályterem, 2 ügyviteli gépterem, műhely) - nem lehet indítani 3 első osztályt. Ez az iskola 8 osztályossá történő visszafejlesztését jelentené. Ebben az esetben is szükséges azonban megoldani a két ügyviteli

terem beruházását. Nagy szavak nélkül is érzékelhető talán, hogy a probléma komoly, és a végleges döntés sürgős!”

Az 1972/73-as tanév végén az igazgatói beszámoló így fogalmaz:

„Épülethelyzetünk lényegében változatlan, illetve további romlás következett be. Újabb helyiségeket kellett oktatás céljából igénybe vennünk (KISZ VB-terem, fiúöltöző, a korábbi fotó-, testnevelő szoba, szertárak és a leválasztott folyosóvégek után). A következő évre a helyzet tovább romlik... Az 1974/75-ös tanévre három osztály beiskolázása beruházás hiányában nem lehetséges, vagy vállalni kell a vándorlás súlyos kényelmetlenségeit és problémáit.”

Az 1973/74-es tanév végén a következő biztató mondatok olvashatók:

„Épületellátottságunk: Tovább romlik! Délután sokkal rosszabb a helyzet, mint délelőtt. Bizonyos napokon a mozgalmi munkának egyszerűen nincs helye. Az épületben reggel 7 órakor 200 tanuló tartózkodik (reggeliző kollégisták és externisták), délután az iskolában tanuló, foglalkozásokon résztvevő, vacsorázó tanulók (externisták) száma 18 óra 30 percig állandóan eléri a 150 főt. Ezen a helyzeten csak az a tény enyhít, hogy megkezdődött épületünk új szárnyának építése, valamint befejeződött kollégiumunk bővítésének tervezési munkálata.”

Igen! 1968 után 1975 őszén ismét ünnepeltünk!

Előtte azonban természetesen egész nyáron - most a tanulók bánatára, de önkéntes brigádjaikkal - folyt az épületrész takarítása, berendezése. Az ideiglenes bútorraktárt - a tornatermet - felszabadítottuk. Az épület fűtési rendszerét, kisebb nehézségek árán és késedelmekkel, sikerült átalakítani a korábbi szén helyett olajtüzelésűre.

Ünnepeltük a jubileumi 30. tanévet! Igen nagy boldogságot jelentett, hogy a megtakarított beruházási pénzből vásárolhattunk 1 millió forintért egy PRACTICOMP-4000 számítógépet is a több gyűjtővel rendelkező könyvelőgép mellé.

Örömünk a következő tanév elején folytatódott!

Elkészült a 100 férőhelyes - a régi részhez képest modernebb - kollégium. Ezért nyáron ismét takarítottak - természetesen önként - a kollégista tanulók és segítettek a kollégium berendezésében.

A boldogság akkor lett teljes, amikor november elejére elkészült a fűtési rendszer, és a 400 adagos konyhában a szakácsnők megfőzhatték az első ebédet. Ekkor szűnt meg a már régen túlterhelt 200 adagos iskolai menza, ahol az étterem szűk kapacitása miatt, sokszor a délutánba nyúlt a déli étkeztetés.

A kollégiumot összesen 200 férőhelyessé nyilvánították. Ez már lehetővé tette azt, hogy a tanulók beiskolázása az egész megye területéről történjen - a feladatnak megfelelően.

1976 októberében a kollégium önállósága megszűnt. A következő évtől közös gazdálkodás alá vonták az iskolával. Ettől kezdve a kollégium korábbi igazgatónöje, mint az intézmény igazgatóhelyettese dolgozott tovább.

Ezekben az években egyedül teljesítettük a feladatot Tolna megyében. Intézményünk év végi osztályozott létszáma elérte - szerintem - az eltelt 50 évének eddigi csúcsát, 678 fővel az 1976/77-es tanévben. (398 fő nappali tagozatos, 57 fő gép- és gyorsíró iskolai tanulóval és a 237 fő levelezős hallgatóval)

A 70-es évek végén az oktatás feltételrendszere még annyiban változott, hogy az 1979-es gazdálkodási évtől a Tolna Megyei Tanács intézményfenntartó feladatát Bonyhád Város Tanácsa vette át. Ettől kezdve adott volt annak lehetősége, hogy az intézményről a döntéseket helyben - a városban - illetve az iskolában hozzák. Ilyen döntés eredményeként valósult meg az udvar területének jelentős bővítése, rendezése, valamint megépült a sportpálya. (1980)

Az 1970-es évek végének eseménye még - bár ez már inkább tartalmi kérdés -, hogy megkezdődött a 11 napos tanítási ciklusra történő áttérés, ugyanakkor megjelent annak igénye, hogy az ügyviteltechnika tantárgy számítástechnika legyen a jövőben. Mindennek biztosítása és megvalósítása már egy újabb fejezete az iskola történetének.

Eredményeink?

Ezt nehezebb megítélni és leírni, mint azt a küzdelmet és munkát, amit az iskola feltételrendszerének megteremtéséért folytattunk.

A kitűzött feladatokat teljesítettük, de hogyan?

Éltek-e tovább a korábban kialakult hagyományok, jó szokások, illetve jöttek-e létre újak, amelyek az utókor számára követendők?

(A tévedés jogát is fenntartva, és elfogultságomat sem tagadva, néhány gondolat engedtessek meg zárásként.)

- Kialakult szokás volt - már a 60-as években is -, hogy a végzett, érettségizett diák egy levelezőlapot kapott, amelyet megcímeztünk az iskolának. Ezen értesítettek bennünket rendes tanulóink, hogy hol, mikor, milyen beosztásban, mennyi fizetéssel álltak munkába, illetve nyertek-e felvételt a megpályázott felsőoktatási intézménybe.

E lapokból és további tényszerű információkból tudtuk:

A tanulók döntő része már a nyár folyamán munkába állt szakképzettségének megfelelően (néha nem is alacsony beosztásban, illetve kevés bérért). Negatív visszajelzéseket a munkahelyektől sem a kötelező nyári szakmai gyakorlatok kapcsán, sem azon kívül nem kaptunk.

A megtartott osztálytalálkozókon sem volt jellemző a következő mondat: „Utólag megbántam, hogy ebbe az iskolába jártam.”

A számítógépes adatfeldolgozást megelőző gyorsaságú és pontosságú információt nyújtottak a levelező lapok tanulóink felsőfokú felvételi vizsgaeredményeiről. Diákjaink 15-20%-a jelentkezett azokban az években felsőoktatási intézményekbe. Nagy öröm volt, hogy évről-évre az érettségizettek 10-15%-át fel is vették. (A korábban említett 10%-os arányt tehát minden évben sikerült túlteljesíteni.)

Természetesen a fenti eredmények nem maguktól keletkeztek. Következetes, szorgos munkával és a követelmények teljesítésével lehet csak a bonyhádi keriben érettségi, képesítő bizonyítványt szerezni. A továbbtanulásra alkalmas tanulókat pedig a szakkörök, úgynevezett minőségi korrepetálások és az egyetemi előkészítők

rendszere segítette abban, hogy a nem könnyű versenyben megállják a helyüket.

- Szaporodtak a képek az iskola folyosóján azokról a tanulókról, akik valamilyen országos versenyt nyerve, vagy legalább 10. helyezést elérve hírnevet szereztek az iskolának, Bonyhádnak. 1945-1995. között 43 kép került a folyosókra.
- Értünk el országos sport eredményeket is, és nem tagadjuk le a mozgalmi (KISZ) munka során is érték iskolánkat egyéni és kollektív elismerések!
- Tovább működött a korábban önálló iskolaszövetkezet. (Ennek elszámolásait könyveltük először - rögtön élesben - könyvelőgépen.) Később a szövetkezet a helyi ÁFÉSZ iskolaboltjaként szolgálta a tanulókat.
- Évente megtartottuk az iskolanapokat - igaz hogy tavasszal az úgynevezett Forradalmi Ifjúsági Napok keretében - a hagyományokat tisztelve, de az elvárásokat teljesítve.
- Minden évben megrendezésre került a Közgazdász Vetélkedő, és iskolánk fennállásának 30. évfordulóján - kezdeményezésünkre - ez a dél-dunántúli közgazdasági szakközépiskolák szakmai és sport versenyévé szélesedett. (A következő években más-más iskola rendezésében bonyolódott a verseny. A helyszínek és általában a résztvevő iskolák a következők voltak: 1975 Bonyhád, 1976 Kaposvár, 1977 Marcali, 1978 Pécs, 1979 Bonyhád, 1980 Baja, 1981 Komló)
- Ha nem is mindig a legméltóbban, de sikerült ápolni iskolánk névadójának emlékét, és 1979-ban végre felavatni Bonyhád szülöttének, Perczel Mór tábornoknak szobrát, Szabó György szobrászművész alkotását.
- Nem sikerült folytatni a korábbi iskolastúdió munkáját, kiadni a Közgazdász iskolai folyóiratot és megjelentetni az iskolai évkönyveket.
- Nem sikerült megőrizni a kisiskola sajátos hangulatát, mert időközben megduplázódtak feladataink.

Összegezve! Ma már örülünk annak, hogy megjelentek az iskolapadokban azoknak a szülőknek a gyermekei, akik nappali

vagy levelező tagozaton tanultak iskolánkban, hogy folytassák szüleik haladó hagyományait:

„...dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes.”

(József Attila)

Dr. Bábel Ernő:

**EGY ÉVTIZED KRÓNIKÁJA
(1984-1995)**

Jelenleg is működő igazgatóként nem lenne illő az elmúlt évtized részletes értékelése, de segíteni szeretném az iskola történetének majdani megírását. Ezért a krónika műfajának időrendiségét választva beszámolok az elmúlt tanévek fontosabb eseményeiről.

Az 1984/85-ös tanév

1984 szeptemberében a 12 szakközépiskolai osztályba 397 tanuló járt, a gépíró-gyorsíró szakiskola 2 osztályában 59 fő tanult.

Az intézmény tanerő-ellátottsága megfelelő, a helyettesítések esetenként megterhelést okoznak, 2 továbbtanuló kartárs órát csak 50%-os arányban tudjuk ellátni. Katonai szolgálatra vonult be 1 fő, hosszas betegség miatt távol 1 fő, szülési szabadságon 1 kartársnő, óráikat részben nyugdíjas kartársakkal helyettesítjük.

1984 őszén az iskolában és a kollégiumban is áttértünk a gázfűtésre. 1985 januárjában, nagy hidegben az iskolai kazánok meghibásodtak, csak sok munkával sikerült biztosítani a fűtést.

Tárgyi feltételeink javulását eredményezte 80 új írógép vásárlása 414.000 Ft értékben, a Robotron könyvelőgép 90.000 Ft-ba került. (Mára ez is elavult.)

Az iskolaépület festésére, mázolására 190.000 Ft-ot fizettünk. Maga az épület és környezete is esztétikus, a városközpont méltó része.

A szakközépiskolai osztályok tanulmányi átlaga 3,38. Az intézmény bukási aránya magas, de a megyei arányokkal összhangban áll (9,84%). Ebből következik a tantestületi feladat: „javítani szükséges a korrepetálások színvonalát, a kollégiumban

is több segítséget kell biztosítani a rászorulóknak; a tantervi követelményekből engedni nem szabad.”

A tanévben nagy örömeinkre szolgált, hogy az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyen országos 3. helyezést ért el könyvvitelből Gerst Gyöngyi IV. B-s tanuló. Felkészítő tanára Konstanzerne Nübl Erzsébet. Blesz Magdolna könyvvitelből a 15. helyen végzett, Varga Gizella és Meiszinger Éva statisztikából ért el jó eredményt. Felkészítő tanárunk Pogonyi Gáborné. Blesz Magdolna matematikából is jól szerepelt az OKTV-n.

Sportolóink röplabdában és kézilabdában a megyei versenyeken első helyezést értek el.

A felnőttoktatásban 3 évfolyamon szakmunkások szakközépiskolája és a 2 éves kiegészítő ágazaton 2 évfolyam működött.

Az 1985/86-os tanév

1985 szeptemberében a 12 szakközépiskolai osztályunkban 397 tanuló tanult, a tanév végén 385 főt osztályoztunk. Az adatok a tavalyival azonosak. Az egy osztályra jutó létszám eléggé magas (32).

A gépiró-gyorsíró osztályokban 49 fő tanult. Némi létszámcsökkenés tapasztalható, de még így is eléggé nagy az érdeklődés.

A személyi feltételek megfelelőek, a tanévben nem voltak hosszabb betegségek, azonban a kisgyermekes anyák távolléte okozott némi gondot a helyettesítésekben. A magyar szakos kartársakra jutó túlórákat nem szívesen vállalták, ez érthető, hiszen magasak az osztálylétszámok, sok dolgozat-javítás jut rájuk.

A közigazgató munkaközösség kiegyensúlyozott körülmények között dolgozott, a meghirdetett állásra Szócs Gyöngyi pályázott, Balogh István kollégánk is munkába állt. Dr. Kolta László nyugdíjasként vállalt órákat.

Tárgyi feltételeinket javítottuk, sok munkát végeztünk házilagos kivitelezésben (a kollégium utcai frontjának színes meszelése).

Elvégeztük a tornaterem tetőzetének szigetelését, a tornatermet, öltözőket kimeszelttük.

Jelentős összeget (450.000 Ft-ot) fordítottunk a kollégiumi diákheverők megvásárlására.

Szertáraink állományát 200.000 Ft értékben fejlesztettük. Könyvekre 20.000 Ft-ot költöttünk.

A tárgyi feltételek fokozatos javítása szigorú rangsorolás alapján történhet.

A szakközépiskolai osztályok tanulmányi átlaga 3,37, a bukási arány sajnálatosan magas (11,16%). A tantestületi feladat: „minden szaktanárnak kötelessége keresni azokat a módszereket, lehetőségeket, amelyek alkalmazásával fel lehet zárkóztatni azokat, akik maguk is akarják a felzárkózást. Nincsen mód megváltoztatni beiskolázási körzetünket.”

A különböző tanulmányi versenyeken nem születtek országos hírű eredmények, de így is öröm, hogy Kuhl Andrea statisztikából bejutott a döntőbe. Felkészítő tanára: dr. Pfeifer Mária. Tóth Mónika pénzügyi ismeretekből jutott döntőbe. Felkészítő tanára: dr. Turiné Szalai Mária.

Sporteredményeink közül említésre méltó Nyéki Mária teljesítménye, a tájfutó megyei bajnokság 1. helyezetteje.

Ünnepségeink közül kiemelkedett a Perczel-nap, amely egyben iskolánk működésének 40. évfordulóját is jelentette. Régi és mostani diákjaink meghallgatták dr. Pfeifer Mária és dr. Kolta László előadását az iskola alapításáról és működéséről.

A felnőttoktatásban 116 fő vett részt. A szakmunkások szakközépiskolája 3 évfolyammal működött, I-ben 51, II-ban 22, III-ban 22 fő tanult. Az érettségizettek 2 éves tagozatán csak a II. évfolyam működött 21 fővel.

Az 1986/87-es tanév

A szakközépiskolai tanulók létszáma szeptemberben 389 fő, a tanév végén 385 tanulót osztályoztunk.

A szakiskolai 2 osztályba 58 tanuló járt.

A tanerő-ellátottság az eddigieknek megfelelően alakult, bár 2 kartárs eltávozott, de helyükre volt pályázó. A közgazdász munkaközösségből 2 kartársnő gyermekgondozásin tartózkodott, helyettesítésüket túlóráztatással oldottuk meg.

Nyugdíjas kartársaink - dr. Kolta László, Kádár András - segítettek az órák ellátásában. A tanévben megnőtt a tanári hiányzások száma, egyrészt egyetemi vizsgák, tanulmányi szabadságok, betegségek okoztak kisebb-nagyobb kieséseket.

Tárgyi feltételeink közepes szintűek, a szertári állomány fejlesztésére, gépek beszerzésére kevesebb pénzünk maradt. A kollégiumnak sikerült 2 db színes TV-t vásárolni, az iskolai radiátorok egy részét kicseréltük.

A tanévben fűtésre, világításra, vízre 1 millió feletti összeget fizettünk. A fokozottabb takarékoskodásra felhívtuk tanulóink figyelmét is.

Könyvtári állományunk nem gyarapodott a kívánt mértékben.

Az intézmény tanulmányi eredménye 3,28, az elmúlt évek leggyengébb átlaga ez. Különösen is gyenge az első évfolyam. Sok tanuló rosszul gazdálkodik idejével, előképzettségük is közepes, szorgalmukkal sem lehetünk elégedettek. Az évfolyamon tanító kartársak kiemelt feladata a jövőben, hogy következetes szigorral, folyamatos ellenőrzéssel szorítsák jobb munkára a tanulókat.

Az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyen az idei tanévben is szép eredményt értünk el. Országos 8. helyezést ért el statisztikából Hanol Teréz. Felkészítő tanárai: dr. Pfeifer Mária és Pogonyi Gáborné.

Lakos Melinda az orosz nyelvi versenyen elért eredményéért Leningrádba utazhatott. Felkészítő tanára: Fazekas Józsefné.

Említésre méltó az is, hogy Szentés Ágnes II. D-s tanuló a helyesírási verseny országos döntőjébe jutott. Tanára: Fazekas József.

Az intézmény kulturális életét a változatosság, színesség jellemezte. A Perczel-napok rendezvényeit a tanulók nagy önállósággal szervezték.

A városban is elismerést váltott ki a Kiváló Kollégium cím elnyerésére összeállított műsorunk.

A felnőttoktatásban 137 fő vett részt. A szakmunkások szakközépiskolájának I. osztályában 49, a II-ban 30 és a III. osztályban 16 tanuló tanult. Az érettségizettek 2 éves tagozatán az I. osztályban 42 fő tanult, a tagozaton végzős osztály ebben a tanévben nincs.

Az 1987/88-as tanév

Szeptemberben a szakközépiskolai tanulók száma megegyezett a múlt évvel, azaz 389. A tanév végén 383 tanulót osztályoztunk.

A szakiskolai osztályok összlétszáma 51 fő.

Az intézmény üres állásainak száma 3, a meghirdetett állásokra csak matematika-fizika szakos kartárs jelentkezett (Borsosné Lengyelből). A hiányzó magyar szakos óráit Pál Lászlóné kollégiumi nevelő látta el.

A gépírók munkaközösség jelentős túlórában dolgozott.

A közgazdász munkaközösségből eltávozott kartársnő helyét ugyan betöltöttük, de GYES-en vannak hárman. Helyettesítésükre külső óraadókat vontunk be (dr. Acsády Mariann).

Taneszközeink fejlesztésében jelentős ez a tanév, megkezdtük a számítógépes fejlesztést, 11 TVC gépet vásároltunk a hozzájuk tartozó felszerelésekkel. (Bizony, ezek a gépek mára jócskán elavultak!)

A kollégium új szárnyában elvégeztettük a víz- és szennyvízvezetékek teljes cseréjét. Az iskolában üzemelő 3 kazánt is kicseréltettük. Ezzel biztonságosabbá vált a fűtés.

Az intézmény tanulmányi átlaga 3,31, javulást mutatnak az adatok, a bukási arány is csökkent.

Az országos szakmai versenyeken e tanévben kiemelkedő eredményünk nem volt. A pécsi közgazdasági területi versenyen igazgatási ismeretekből 1. és 2. helyen, gyorsírásból 2. helyen, pénzügyi ismeretekből 3. helyen végeztek tanulóink.

Az ODK-n (Országjáró Diákok Köre) tanulóink részt vettek a paksi találkozón.

A Perczel-napi rendezvényeket a hagyományos farsangi bálunkat színvonalasnak ítélte a közvélemény. A műsorokról készült videókazettát több osztály megnézte utólag is.

A tanévben átfogó belső ellenőrzést végeztünk, megvizsgáltuk a szaktanári felkészülés színvonalát, a tanulócsoporthoz tartozó szintjének megfelelő módszerek alkalmazását, a tananyag nehézségi fokának kiválasztását matematikából, könyvvitelből, statisztikából. Vizsgáltuk a tanórák szerkezeti arányait, a tanulói füzetek vezetését, a házi feladatok mennyiségét. Az ellenőrzés tapasztalatait részletesen megbeszéltük.

A felnőttoktatásban 111 fő vett részt. A szakmunkások szakközépiskolájának I. osztályába 50, a II-ba 27, a III-ba 20 tanuló járt. Az érettségizettek 2 éves tagozatán a II. osztályban 14 tanuló volt.

Az 1988/89-es tanév

Szeptemberben a 12 szakközépiskolai osztályban 400 fő tanult, a demográfiai hullám elérte iskolánkat.

A gépiró-gyorsíró szakiskolába többnyire gyenge általános iskolai eredménnyel érkeztek a tanulók. Az első osztályt 45 fő kezdte, a második osztályba már csak 14 tanuló járt. Összesen 59 tanulója volt a szakiskolai két osztálynak. A demográfiai többlet itt is jelentkezik, de a tanulók előképzettségének minősége nem javult.

Tanerő-ellátottságunk megfelelő, három kartárs érkezett hozzánk, két pályakezdő (Stellenberger Helga és Hegedüs Mária), visszatért Kaposvárról a gépírás szakos Keszthelyi Zsuzsanna.

A humán munkaközösség ismét nehéz körülmények között dolgozott, a tanév elején dr. Kretz István szaktanácsadói feladatot vállalt, Fazekas József váratlan távozását Pál Lászlóné bevonásával oldottuk meg. Az új tagozatvezető Szántó Erzsébet lett.

A közgazdászok szintén jelentős többletmunkát vállaltak, mert 1 fő hosszasan táppénzen, 3 fő gyeden és gyesen volt.

Tárgyi feltételeinket saját kivitelezésben javítottuk, felújítottuk a tantermek villamos berendezéseit, kicseréltük a fali vezetékeket.

Szertári állományunk közepes színvonalú.

Az iskola szakközépiskolai osztályainak tanulmányi átlaga 3,51, a 80-as évek egyik legjobb eredménye. Sajnos a IV. évfolyam érettségi eredményeivel nem lehetünk elégedettek, az évtized leggyengébb érettségi vizsgáit élhettük át.

Statisztikából tanulóink bejutottak a döntőbe, jól szerepeltünk a bajai területi versenyen is.

Sporttevékenységünket az aktivitás, a lehetőségek szerinti bekapcsolódás jellemezte, inkább 2-3. helyeken végeztek tanulóink.

A felnőttoktatás e tanévben is népszerű, 120 fő vett részt a szakmunkások szakközépiskolájában és az érettségizettek kiegészítő ágazatában.

Az 1989/90-es tanév

A középiskolai tanulók létszáma 434, a szakközépiskolai osztályok száma 12-ről 13-ra emelkedett. Ezzel az iskola történetében először az első évfolyamon 4 osztály indult, számviteli ágazaton 2, pénzügyi ágazaton 1, igazgatási ágazaton szintén 1 osztály. Az első évfolyam együttes létszáma 145 fő.

A csoportbővítést a demográfiai növekedés és az iskola népszerűsége tette szükségessé. A tantestület nagy terheléssel dolgozott a tanévben, az iskola épülete zsúfolttá vált, hiszen a 12 tanulócsoporthoz tervezett épületben a szakiskolai 2 osztállyal együtt 15 osztály működött. Négy tanéven keresztül csúcslétszámmal működött az intézmény.

A tantestület létszáma nem növekedett a feladatokkal arányosan, tehát fokozódott a túlmunka mennyisége.

Nagy munka volt ez a néhány év!

A tanév végén elkészöntünk a nyugdíjba vonuló dr. Kolta Lászlónétól, dr. Pfeifer Máriától, a nyugdíjasként eddig dolgozó dr. Kolta Lászlótól és egy pályakezdő kartársnőtől, Stallenberger Helgától, aki Szekszárdra költözött.

Tárgyi feltételeink az előző évekhez hasonlóan alakultak, a gazdasági nehézségek meghatározták lehetőségeinket. A szakképzési alapba befizetett összegekből a vállalatok és pénzügyintézmények fokozatosan kezdik támogatni iskolánkat, a számítástechnikai lehetőségeket és fejlesztéseket keressük.

Jelentős felújításra is sor került, a padlók alatt húzódó fűtésrendszert kiváltottuk, mert sok helyen szökött már a víz, és a falon vezettük végig. Így korszerűsödött, gazdaságosabbá vált az épület fűtése. A munkák 1990 tavaszán befejeződtek. (A kivitelező Antal Lázár kisiparos volt.)

Tanulmányi munkánk az előző évinél is jobb eredményt mutatott, az iskolai átlag 3,56. Ezzel elégedettek is lehetünk, a megyei szakközépiskolák rangsorában az első harmadban vagyunk. A mostani II. A átlaga 3,87, ezzel sokáig az iskola első helyén maradhatnak. Kiemelkedő átlagot értek el tanulóink a szakmai (pénzügy, könyvvitel, statisztika) tárgyakból is.

Az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyen Sövény János könyvviteltől kiemelkedő teljesítményt nyújtott, statisztikából Antal Livia szerepelt kiemelkedően, pénzügyi ismeretéből Szendi Imre. A szakiskolai tanulók bejutottak a székesfehérvári döntőbe (nyelvhelyességi és helyesírási verseny), jól szerepeltek tanulóink a komlói területi vetélkedőn is.

Iskolánk sportteljesítményei alapján a megyei rangsor 9. helyén áll, ez a középmezőnyt jelenti.

A felnőttoktatás az eddigiekhez hasonló arányokat jelez.

Az 1990/91-es tanév

Szeptemberben a 13 szakközépiskolai osztályban 455 fő tanult. Az első évfolyamon már nem indítottunk orosz nyelvet, helyette német és angol közül választhatnak a tanulók.

A szakiskolai osztályokban is magas a létszám, az I. D-ben 40 fő, a II. D-ben 24.

A tantestületből négyen gyed-en vannak, 2 üres állásunk van. E tanévben belépett Ezer Mihály és dr. László Péter. Óraadók segítették munkánkat (Futár Rajmundné, Pál Lászlóné). Egyetemi

tanulmányokat 4 fő folytatott a tanévben. Ezek az adatok jelzik a tantestületre háruló többletet.

E tanévben másfélmilliós ráfordítással egy modern számítógéptermet szereltünk föl.

16 fiútanuló számára 2 szobát és vizesblokkot alakítottunk ki a kollégiumban 1991 augusztusában. Kimeszeltettük az iskolát 570.000 Ft-ért szintén 1991 augusztusában.

A szakközépiskolai osztályaink tanulmányi átlaga 3,51, az elmúlt 3 évben stabilizálódott iskolánk átlaga. Ennek az eredménynek azért örülhettünk, mert igényes szakmai követelmények vannak mögötte. Az iskola 46 legjobb tanulója jutalomkiránduláson vett részt Bécsben.

Részt vettünk országos versenyeken, de kiemelkedő eredményt nem produkáltak tanulóink, kivétel Illés Szilvia, aki a helyesírási verseny döntőjén jól szerepelt.

A felnőttoktatás továbbra is népszerű, egyre fiatalabb korosztály jelentkezik a képzésre. Sokan a szakmunkás bizonyítvány megszerzése után azonnal beiratkoznak hozzánk.

Az 1991/92-es tanév

Szeptemberben a 13 szakközépiskolai osztályban 459 tanuló volt.

A gépiró-gyorsíró szakiskola létszáma 43 fő, csökkenést mutat, ez talán összefügg azzal is, hogy egyre nagyobb a szakmai kínálat Bonyhádon is (a szakmunkásképzőben) és a megyei városok iskolái szintén több szakmát kínálnak.

Tanerő-ellátottságunk nem megfelelő, 4 fő gyed-en tartózkodott, Konstanzerne Nübl Erzsébet Mecseknádasdra távozott, általános iskolai igazgató lett.

Örültünk annak, hogy Futár Rajmundné e tanévtől iskolánk tanára, és elindult a német mellett az angol nyelv tanítása is.

1991. szeptember 30-án távozott Szöcs Lászlóné gazdasági vezető.

Tárgyi feltételeink elsősorban a számítástechnika területén javultak, a gépek és tartozékaik beszerzése folyamatos volt. A

fejlesztő munkában élen járt Balogh István és Hohl Árpád kollégám.

A nyár folyamán (1992.) felújították a kollégium alsó (kastély) részét, ablakokat, ajtókat cseréltek, vakolatot javítottak, felújították a belső tereket, villamos készülékeket. A ráfordított összeg 5,6 millió. Ilyen nagy arányú felújítás az elmúlt évtizedekben nem volt, szinte az utolsó pillanatban került rá a sor.

A szakközépiskolai osztályok átlaga 3,51, megegyezik a tavalyival. Iskolánk eredményei stabilak, a követelményeknek megfelelő. Jó a pozíciónk a dunántúli közgazdasági szakközépiskolák körében is.

Az érettségi vizsgák eredményei megnyugtatóak, kiemelendő a könyvvitel tárgya, eredménye 4,15.

Az országos versenyeken kiemelkedően szerepelt: Kasler Tünde statisztikából (Pogonyi Gábor), matematikából Enyedi Angelika (dr. Katz Sándorné).

1991. november 7-én iskolánk rendezte a dél-dunántúli közgazdasági szakközépiskolák (Baja, Kaposvár, Komló, Pécs) területi versenyét.

A felnőttoktatásban nincs lényeges változás. 1991. szeptember 18-án átértük az első bombariadót.

Az 1992/93-as tanév

Szeptemberben 434 tanulónk volt a 13 szakközépiskolai osztályban.

A gépirós osztályokban 43 fő tanult.

A következő években - várhatóan - a tanulólétszám csökkenésére kell felkészülni. Beiskolázási körzetünk változott, kevesebb tanulóra számíthatunk Tamási, Paks, Dombóvár térségéből.

Az idei tanév végén 4 osztályunk érettségizett.

Személyi feltételeink továbbra sem ideálisak, külső óraadókat alkalmaztunk a német órák ellátására, angolra is óraadót hívtunk. Pályakezdő kartársnőt fogadhattunk a tanév elején, Kutnyánszkyne Bacskai Eszter érkezett hozzánk.

A gépírók munkaközösség terhei fokozódtak Pusztainé Keszthelyi Zsuzsanna kiesése miatt. Nyugdíjba vonult Faludi Béláné kollégiumvezető. Helyére Walter Erika került.

Folytatódott a számítógépes fejlesztés, az egyik írógéptermet számítógépekkel szereltük föl, 1,6 millióért. A számítógépes terveinket és a folyosót riasztóberendezéssel láttuk el. Megoldottuk az épület egyes részeinek telefon-összeköttetését is.

Az intézmény tanulmányi eredménye 3,43.

Az érettségi vizsgák átlaga 3,7, ez az utóbbi évek legjobb érettségi eredménye. Dicséretes az E osztály 3,85-ös átlageredménye, nehéz lesz túlszárnyalni a következőkben.

Az OSZTV országos fordulóján Enyedi Angelika 2. helyezést ért el statisztikából (tanára Pogonyi Gáborné).

Az 1848-ról meghirdetett vetélkedő döntőjén iskolánk csapata a 8. helyen végzett (dr. Kretz István a felkészítő tanár).

Kaposváron, a közgazdasági szakközépiskolák vetélkedőjén matematikából, pénzügyből és közgazdaságtanból értünk el első helyezést.

A felnőttoktatásban nincs jelentős változás, továbbra is nagy az érdeklődés.

Az 1993/94-es tanév

Szeptemberben a 12 szakközépiskolai osztályban 402 tanuló volt. Az 1 osztályra jutó tanulók száma 33,5, az országos átlag 31 fő.

A szakiskolai osztályok létszáma 50.

Tanerő-ellátottságunk kedvezőtlen, hiányzik 2 nyelvszakos, 1 gépírás szakos, 1 számítástechnikás, 1 magyaros kartárs munkája. Az idegen nyelvek óráit külsősökkel láttuk el. A túlórák száma főleg a gépírás és a humán szakosok terheit fokozta. A tanév végén előnyugdíjba ment Rausch Jánosné.

Költségvetésünk nem tart lépést az inflációval, szertári állományunk, könyvtárunk jelentősebb fejlesztésre szorulna.

A szakképzési alapra támaszkodva megrendeltük a 3. számítógépterem eszközeit, a fejlesztés 3 millióba került.

1994 nyarán a kollégium felső épületének Madách utcára néző ablakait újakra cseréltük. A felújítás 2,2 millió volt, ebből 1 milliót a város biztosított.

A padok cseréjére 250.000 Ft-ot fordítottunk.

Az iskola szakközépiskolai osztályainak együttes átlaga 3,5, megegyezik az elmúlt évekkel.

Az érettségi vizsgák összesített átlaga 3,57, kiemelkedő a IV. B. érettségi eredménye: 3,7. Kiemelkedő a könyvvitel érettségi átlaga, az A-ban 4,14, a B-ben 4,15.

A szakmai versenyeken jól szerepeltünk, az OSZTV országos fordulójára könyvvitelből 2 fő, statisztikából, pénzügyből, közgazdaságtanból 1-1 tanulónk jutott be. Örömmel fokozta Katz Dénes, aki könyvvitelből az országos versenyen a 12. helyen végzett. (Tanára: Pogonyi Gábor.)

A pécsi területi versenyen is jól szerepeltünk: matematikából Lovász Zoltán I. helyen végzett, a közgazdaságtan csapatversenyét is tanulóink nyerték.

1994. március 18-án megkezdte működését az iskolaszék, elnöke Ábrahám Géza, titkára Pogonyi Gábor. Tagjai: Hohl Árpád, Eckert Jánosné, Stoll László, Köllő Ernő, Bitter Jánosné, Loósz János, Rónai József.

A tavaszi hónapokban megkezdtek az V. évfolyam szervezését saját tanulóink körében. 1994. június 22-én az igazgató Ezer Mihállyal és Pogonyi Gáborral Győrbe látogatott, a Baross Gábor Közgazdasági Szakközépiskola V. évfolyamának tapasztalatait beszélték meg az ottani kollégákkal.

A felnőttoktatás az eddigiek szerint működik. Nagy az érdeklődés, ezért felmérő dolgozatokat írtunk.

Az 1994/95-ös tanév

A 12 szakközépiskolai osztály együttes létszáma 374 fő.

A fiúk száma 53, emelkedő tendenciát mutat.

Az egy osztályra jutó tanulók száma 31, még ez is magas létszám.

A szakiskolai tanulók összlétszáma 37. Az elsőbe jelentkezők száma mutat drasztikus csökkenést, 17 tanulót fogadtunk szeptemberben. Erre még nem volt hasonló eset az elmúlt évtizedben! Tény, hogy a megye általános iskoláiban végzetek csökkenése intézményünket is érintette, de szerencsénkre nem a szakközépiskolai ágazatok iránt csökkent az érdeklődés, hanem a gépíró-gyorsíró szakiskola nem vonzza a tanulókat.

Drasztikusan csökkent a kollégiumi létszámunk is!

1994. szeptember 12-én indult az V. évfolyam nappali tagozaton, heti 20 órában, 15 fővel, évi 40.000 Ft-os tandíjjal.

Személyi feltételeink javultak, 1994 augusztusában érkezett: Fazekas Józsefné (német), Hodorics Ferencné (angol), Kiszler Gyuláné (kollégiumi nevelő), Demeterné Pál Borbála (kollégiumi nevelő), Vánca Balázs (számítástechnika). A gépírás-gyorsírás tárgy többletóráinak ellátására Rausch Jánosné és a Szekszárdról kijáró Pordán Jánosné kértük meg.

Az 1995-ös gazdasági év 3%-os bértartalékolással indult, ez az arány 1.346.000 Ft-ot jelent költségvetésünkben.

Működési feltételeink javítására alig gondolhatunk.

A kollégium ablakcseréit egyelőre nem folytathatjuk.

Az egyik elavult számítógéptermetünket modernizáltuk, 1,9 millióért.

A szakközépiskolai osztályok együttes tanulmányi átlaga 3,37, elmaradt az elmúlt évek eredményeitől. Több osztály gyengébb teljesítményt nyújtott a várhatónál.

Emelkedett ebben a tanévben is a tanulói hiányzások száma, egy főre 60 óra jutott.

Az érettségi vizsgák összesített átlaga 3,46, az elmúlt évekhez viszonyítva romlás tapasztalható. Elégedettek lehetünk a könyvvitel tárgy eredményével, 4-es átlag. Statisztikából szintén jól szerepeltek tanulóink.

Az OSZTV döntőjébe jutottunk könyvvitelből (Gommermann Krisztina), statisztikából (Priger Tamara), közgazdaságtanból (Csibi Attila, Lovász Zoltán).

Lovász Zoltán az OKTV döntőjében matematikából a 10. helyen végzett (felkészítő tanára: Hohl Árpád).

A bajai területi versenyen csapatunk első helyen végzett történelemből (Gangloff Zsolt, Rittinger Roland), tanáruk: dr. Kretz István.

A tanévzáró értekezleten a tantestület elfogadta az intézmény szakmai fejlesztésének főbb pontjait, a következő tanévben a közismereti tárgyak kerülnek előtérbe, a szakmai oktatás a III-IV-V. évfolyamon történik.

Balogh István:

AZ ÜGYVITEL-GÉPESÍTÉSTŐL A SZÁMÍTÁSTECHNIKÁIG

Iskolánk jellegéből adódik, hogy végzett növendékeink nagy része ún. „irodai” munkakörben helyezkedik el.

Mint ismeretes, korunk irodája már igen messze jár a tintatartós, itatóspapíros irodától, ezért nem lehet közömbös, hogy tanulóink milyen ismeretek birtokában állnak munkába. Ezért gondoltam, nem érdektelen, ha áttekintjük, milyen utat járt be az iskola a korszerű iroda gépeinek, berendezéseinek megismertetésében, használatuk megtanításában.

Az iskolában a kezdeti időktől oktattak gépírást. Az ehhez szükséges írógépparkot - a fokozott igénybevételre való tekintettel - időről időre korszerűsíteni, cserélni kellett. Ennek folyamatos nyomon követése nem mondana túl sokat, ezért ettől eltekintek. Itt csak azokat a fejlesztéseket próbálom bemutatni, amelyek kifejezetten az irodai munkák gépesítésének megismertetését és oktatásuk lehetőségének biztosítását célozták.

Az ismertetés nem lehet teljes. Iskolatörténetről lévén szó - fontosnak tartom a fejlesztések időrendi sorrendben való bemutatását, valamint azt, hogy egy-egy jelentős lépcsőfoktól részletesebben is beszámoljak.

Ezzel talán sikerül érzékeltetnem, milyen nehézségek, küzdelmek árán sikerült eljutni arra a szintre, ahol ma vagyunk.

Érdeminek mondható fejlődés ezen a területen csak az utóbbi 30 évben volt, ezért ezzel a korszakkal foglalkozom.

Személyes tapasztalataim csak az utóbbi 20 év történetének felidézésében vannak segítségemre.

Kívülállók szemében talán feleslegesnek tűnhet az egyes géptípusok konkrét említése. Azért döntöttem mégis emellett, mert az iskolai dokumentumokból ezeket most még pontosan elő tudtam keresni, s az ismertetés így pontos.

Arra is gondoltam, hogy az utóbbi 30 évben itt végzett diákok, a valaha itt tanító tanárok - olvasván az itt leírtakat - így könnyebben felidézhetik emlékeiket, élményeiket.

Meg kell említenem azt is, hogy az időközben leselejtezett géptípusok mindegyikéből megőriztünk egyet-egyet azzal a szándékkal, hogy egy majdani iskolai gépmúzeum becses darabjaivá váljanak.

Honnan is indultunk?

1965. Az iskolában a mechanikus írógépek mellé 1960-ban került egy blokk-kidobós pénztárgép, valószínűleg az akkor még működő kereskedelmi ágazat miatt. Ezt a gépet az akkor diákok által működtetett, tanár által vezetett iskolalaboltban használták. Az első számológépet irodai használatra szerezték be. Ez egy mechanikus, négyműveletes MERCEDES típusú számológép volt.

1967. Irodai, és esetenkénti tanórai használatra vásároltak 2 db ORIGINAL ODHNER típusú négyműveletes, kézi működtetésű számológépet.

Ugyanebben az évben - valószínűleg a kereskedelmi ágazatra való tekintettel - vásároltak 2 db pénztárgépet is.

Az első - akkoriban jelentős értéket képviselő - számológép egy HUNOR 131 típusú elektronikus gép is ekkor került az iskola tulajdonába az akkori megyei tanács ajándékaként. Ugyanilyen módon jutott az iskola 3 db DIKTAVOX diktológép tulajdonába.

1969. Kiindulópontnak is tekinthetjük, mivel ebben az évben sikerült vásárolni 11 db négyműveletes, kézi működtetésű CALCOREX típusú számológépet, valamint 2 db CELLATRON típusú elektromos működtetésű számoló-automatát. Ugyanebben az évben jutott az iskola első könyvelőgépehez, egy ASCOTA 170/2 típusú, teljes írógép-billentyűzettel ellátott könyvelő-automatához.

További fejlesztést jelentett 6 db NISA típusú, elektromos működtetésű, négyműveletes számológép beszerzése.

Azért kiindulópont ez az év, mert így már reális lehetőség volt arra, hogy egy tanulócsoporthoz gépek segítségével foglalkoztassanak.

1970. Ebben az évben vásároltak 3 db OPTIMA elektromos írógépet, ebből 2 db-ot kifejezetten oktatási célra, 1 db-ot a titkársági munkákhoz. Megvásárolták a második könyvelő-gépet, amely egy ASCOTA 171/10 típusú, 10 számművel felszerelt, betűíró szerkezet nélküli gép volt.

Tovább gyarapodott 6 db-bal a NISA típusú gépek állománya.

1971. Megvásárolták az első 2 db OLIVETTI QUANTA egyszámműves, kétműveletes számológépet. Ennek a géptípusnak a későbbiekben nagy szerep jutott az első osztályos tanulók oktatásában.

1972. Újabb 8 db OLIVETTI QUANTÁ-t vásároltak. A könyvelőgépek állománya is gazdagodott 3 db OLIVETTI DUPLEX kiskönyvelőgéppel.

Ettől az évtől szerepelt önálló tantárgyként az ügyvitel-technika. Oktatása - megfelelő termék, kellő számú gép meglétének hiányában - igen mostoha körülmények között indult. Az órák jelentős részét pl. a folyosón kellett tartani.

1973. További 3 db OLIVETTI DUPLEX kiskönyvelő-géppel gyarapodott a könyvelőgépek száma. Beszereztek még 3 db CELLATRON négyműveletes, elektromos működtetésű számolóautomatát is.

1974. 5 db géppel gyarapodott az OLIVETTI QUANTA típusú gépek állománya.

Beszereztek 8 db B-K típusú kéziszorzó gépet.

Az újabb 3 db OLIVETTI DUPLEX kiskönyvelőgép mellé egy IMO-100 lyukszalag-lyukasztóval is felszerelt könyvelőgépet vásárolt az iskola. Ebben az évben, ezen túlmenően megvásárolták az első elektronikus működésű, asztali méretű HUNOR 081 típusú gépet, valamint az első zsebszámológépet, ami egy K-106/P. típusú gép volt.

Vásároltak ezen túl egy ASCOTA 314 típusú, mechanikus rendszerű elektromos működtetésű háromműveletes számológépet is.

További jelentős fejlesztés volt 1 db ASCOTA 170/25 típusú teljes szövegíró szerkezettel ellátott könyvelőautomata megvásárlása. (Ez - a 25 db számművével - a maga korában csúcshoz számított. Valóban tekintélyt parancsolt monumentális méreteivel, mázsás súlyával, s - nem utolsósorban - hangjával!)

Ugyanebben az évben egy újabb - RATUS 20 típusú - pénztárgépet is vásárolt az iskola.

Az elektronikus gépek sorát bővítette 3 db FACIT 1145 típusú négyműveletes írószerkezettel ellátott asztali számoló-gép.

1975. Ebben az évben adták át az iskola új épületszárnyát, s ez egyben a két - kifejezetten erre a célra tervezett - ügyviteli gépterem használatba vételének lehetőségét is biztosította. A beruházással egyidejűleg került az iskolába az akkor fejlettnak számító, nagy értéket képviselő első számítógép - egy PRACTICOMP 4000 - a hozzá tartozó perifériával, egy PREPALINE 110M lyukszalag-lyukasztóval, lyukszalag-olvasóval ellátott írógéppel együtt. A gépteremek teljes berendezhetőségének érdekében vásároltak még 1 db ASCOTA 170/25 típusú könyvelő-automatát, 3 db ASCOTA 314 típusú háromműveletes számológépet.

A gépparkot gazdagította még ebben az évben a gondnokság részére vásárolt 3 db FACIT 1144 típusú gép is.

Ebben az évben tehát két - az akkori idők szerint - jól felszerelt ügyviteli gépteremben indulhatott meg az oktatás. A terem berendezésében az oktatás beindításában oroszlánrészt vállalt ifj. Kádár András, de - különösen a kezdeti években - kivette részét ebből a munkából Pfeifer Mária is.

Talán nem érdektelen felsorolni tételesen is a két gépterem felszerelését és az ott folyó munka lényegét.

1. sz. ügyviteli gépterem:

Ebben a teremben az 1. osztályosok tanítása folyt. Az elméleti ismeretek megszerzése mellett a gyakorlatokon a vakbillentyűzés elsajátítása után a tanulók megismerkedtek a kétműveletes gépek ismételt összeadással való szorzásra való használatával, ennek különböző módszereivel, a három- és négyműveletes elektromos gépek használatával, a négyműveletes kézi működtetésű gépekkel.

Megszerveztük, hogy csoportokba való osztással, forgószínpad jellegű váltással mindenki megismerkedjen a diktálógépek, az elektromos írógépek, az elektronikus számológépek kezelésével is. Mindig ügyeltünk arra, hogy az itt megoldott feladatok összhangban legyenek az iskola szakmai jellegével, tudatosan törekedtünk a tantárgyi koncentrációs lehetőségek kihasználására. Ez igen nagy munkát jelentett, de a tanulók szakmai gyakorlatokon szerzett tapasztalatai, majd elhelyezkedésük utáni igen pozitív visszajelzései megerősítettek bennünket abban, hogy nem hiábavalóak törekvéseink. Azon túlmenően, hogy az iskolából kikerülve birtokában voltak egy korszerű irodában található gépek használatának ismereteivel, egyes munkakörökben különösen nagy hasznát látták annak, hogy nagy rutint szereztek a nemzetközi tízes billentyűzetten való „vakbillentyűzésben”. (Ez utóbbinak még a számítógépes könyvelésben is nagy hasznát látják.)

Ezek után lássuk az *1. sz. ügyviteli gépterem* berendezését:

Elektromos működtetésű számológépek:

Mechanikus rendszerű számológépek:

OLIVETTI QUANTA kétműveletes számológép	15 db
ASCOTA 314 háromműveletes számológép	4 db
CELLATRON számolóautomata	5 db
NISA négyműveletes számológép	12 db

Elektronikus rendszerű számológépek:

HUNOR 131 elektronikus számológép	1 db
HUNOR 081 elektronikus számológép	1 db
FACIT 1145 elektronikus, írószerkezetes számológép	3 db
K-106/P elektronikus zsebszámológép	1 db

Kézi működtetésű számológépek:

ORIGINAL ODHNER négyműveletes számológép	2 db
CALCOREX négyműveletes számológép	11 db
B-K kéziszorzó gép	8 db

Egyéb ügyviteltechnikai eszközök:

OPTIMA elektromos írógép	2 db
DIKTAVOX diktálógép	3 db

A felsorolás láttán kitűnik: nem volt egyszerű annak a feladata, aki ebben az időben első osztályos ügyviteltechnikát tanított!

2. sz. ügyviteli gépterem:

Ebben a gépteremben a 2. osztályos tanulók ügyvitel-technikai, a 3. és a 4. osztályos tanulók üzemgazdasági ismeretekhez kapcsolódó gyakorlatait tartottuk. Az ügyviteltechnika gyakorlatokon elsősorban a különböző típusú könyvelőgépek kezelésével ismerkedtek meg a tanulók. Ízelítőt kaptak a gépek „programozás”-ból is, az ún. „beállító lapok” elemzése, esetleg készítése révén.

Megismerkedtek a gépi könyveléssel is, de ennek részleteivel - az ágazat függvényében - csak 3. ill. 4. osztályos korukban foglalkoztak.

Ifj. Kádár András vezetésével ízelítőt kaptak a számítógép kezeléséből, a programozás alapjaiból is a PRACTI-COMP 4000 számítógépen.

A technikai eszközök ebben a teremben is nagyon behatárolták a lehetőségeket: csak csoportos foglalkoztatással lehetett minden tanulónak folyamatosan munkát biztosítani.

Lássuk tehát a 2. sz. ügyviteli gépterem berendezését:

ASCOTA 170/2 könyvelőautomata	1 db
ASCOTA 170/25 könyvelőautomata	2 db
ASCOTA 171/10 könyvelőautomata	1 db
OLIVETTI DUPLEX kiskönyvelőgép	9 db
OLIVETTI DUPLEX+IMO100 lyukszalaglyukasztó	1 db
PÉNZTÁRGÉP	4 db

Nagyon sok munkát, folyamatos önképzést, sok önállóságot, kreatív gondolkodást igényelt ennek a teremnek a hatékony működtetése az itt tanító tanároktól.

Eddig tartott az iskolában a mechanikus rendszerű gépek korszaka. Ezt követően szinte kizárólag elektronikus gépek beszerzése jelentette a fejlődést, s a folyamat jelentősen felgyorsult.

1976. Óriási előrelépést jelentett 20 db FACIT típusú zsebszámológép megvásárlása. Ettől kezdve az 1. osztályos tanulók ezek használatát is elsajátították. Ez azért volt nagy dolog,

mert akkoriban még nagyon kevesen rendelkeztek saját zsebszámológéppel.

1978. Fontos lépcső volt 6 db PTK-1072 típusú, programozható, tudományos célú zsebszámológép beszerzése. Ezek megismertetésével felkészítettük tanulóinkat arra, hogy a később sokkal könnyebben megszerezhető saját zsebszámoló-gépeik lehetőségeit jobban kihasználják. A gépek programozására - korlátozott számuk miatt - ekkor még kisebb hangsúlyt helyeztünk.

1979. 40 db SHARP EL-230-as zsebszámológép vásárlásával lehetővé vált, hogy minden tanuló a szakmai tantárgyak mellékszámításait számológéppel végezze.

1980. 28 db PTK-1050 típusú programozható, tudományos zsebszámológép vásárlásával 1. osztályos tanulóinknak már megtaníthattunk olyan programozási alapfogalmakat, mint pl. feltételes, feltétel nélküli elágazás, ciklus, egymásba ágyazott ciklusok, stb. Folyamatábrákat, egyre többet tudó programokat készítettünk, az ügyviteltechnika órák egyre színesebbé, érdekesebbé váltak.

A megírt programok megőrzésére a listák kinyomtatására jó szolgálatot tett a 3 db PTK-1096 számológép és a hozzájuk vásárolt KA-100 típusú nyomtatók. Ez utóbbiakon már 960 lépésből álló komoly programokat is lehetett írni, vagy maximum 100 db, címezhető memóriát is használhattunk rajtuk. A programok rögzítését kis mágneskártyák tették lehetővé. A nyomtatókkal a programlistákat és az eredményeket nyomtathattuk ki, de készíthettünk segítségükkel különböző alkalmakra üdvözlőkártyákat is.

Ezeknek a gépeknek nagy szerepük volt abban, hogy a tanulók később könnyebben megértsék a számítógépek működését, elsajátítsák használatuk alapjait.

1983. 8 db ROBOTRON 1355 típusú elektronikus könyvelőgép vásárlásával a 2. sz. gépteremben is sikerült átlépni az elektronikus korszakba. (Ez - mint utóbb kiderült - nem volt igazi áttörés, mert ezek a gépek nem sokkal tudtak többet a jól bevált ASCOTA és OLIVETTI könyvelő-gépektől. Működésük - a

programot tartalmazó mágnesszalag sérülékenysége miatt - nagyon megbízhatatlan volt.)

1985. Országos akció keretében megkaptuk első számítógépünket a HT-1080Z iskolaszámítógépet. Még ugyanebben az évben vásároltunk egy HT-1080Z/64 típusú számítógépet is. Gépparkunkat gyarapította egy COMMODORE 64 számítógép is, lemezegységgel, nyomtatóval felszerelve.

Ebben az időszakban a számítógépeket csak igen csekély mértékben tudtuk bevonni a tanórai munkákba. A tanulók érdeklődése igen nagy volt, ezért tanórán kívül rendszeresen lehetőséget biztosítottunk játékra, önálló programírási kísérletekre.

1986. Az elhasználódott PTK-1050-es gépek kiváltására beszereztünk 26 db TI-57 II. típusú programozható, tudományos zsebszámológépet.

1987. Számítógépek vásárlására most nem volt iskolai költségvetési keret, ezért az iskolavezetés a városban működő vállalatok, szövetkezetek támogatását kérte ehhez. Az akció eredményeképpen a Bonyhádi Cipőgyár 3 db, a Ruházati Szövetkezet 1 db, a BONY Cipőipari Szövetkezet 1 db, a MEZŐGÉP 1 db, a Bonyhádi Zománcárugyár 1 db gép vásárlásának lehetőségét biztosította. Ebben az évben vásároltunk 10 db TVC számítógépet, lemezmeghajtóval együtt. Központi akció keretében kaptunk még egy ugyanilyen típusú gépet, s ezzel megteremtődött annak lehetősége, hogy az összesen 14 db gép segítségével tanítási órákon is foglalkozzunk a számítógépek kezelésének oktatásával, a BASIC programozási nyelv alapjaival, ez amolyan „hőskorszak” volt, kevés volt a tapasztalat, a gépek nagyon megbízhatatlanul működtek, de ezeket áthidalta tanár és diák együttes lelkesedése. Ebben az időben - szakköri keretek között - a statisztika feladatainak jobb megértéséhez is készültek BASIC nyelvű programok.

1988. Országos akció keretében megkaptuk első „igazi” számítógépünket, a ma is működő MIKROSZTÁR 16 - IBM kompatibilis - XT típusú személyi számítógépet. Az 1988/89-es tanévben ennek az egyetlen gépnek az állandó költöztetésével

próbáltuk megtanítani tanulóinknak a gép kezelését, a DOS alapjait.

1990. Két részletben, összesen 17 IBM kompatibilis XT, valamint 2 db AT gépet sikerült vásárolnunk. Év végére eljutottunk odáig, hogy egy gépteremben 18 tanulót tudtunk külön-külön gép mellé ültetni, s a számítástechnika oktatását innen kezdve lehetett számítani iskolánkban. Ez óriási eredmény volt, melynek anyagi fedezetét döntő részben a körzetünkben működő vállalatok, szövetkezetek által az iskolának közvetlenül juttatott szakképzési hozzájárulás jelentette. A központi szakképzési alapból is sikeresen pályáztunk meg nagyobb összegeket, ennek köszönhető, hogy a fejlesztés ezt követően felgyorsult.

1991. 18 db 286-os AT gép vásárlásával berendeztük második gépteremünket is. Ebben az évben oldottuk meg azt is, hogy minden gépről nyomtatni is lehessen, termenként 5-5 db EPSON FX-1050-es mátrixnyomtató segítségével. Ettől kezdve minden első osztályos tanulónk megismerkedik a számítógép kezelésével, elsajátítja a DOS alapjait. Megkezdődhetett a számítógépes könyvelés, a szövegszerkesztési ismeretek hatékonyabb oktatása is, elsősorban a számviteli, gazdálkodási ágazaton és a pénzügyi ágazaton tanuló diákjaink részére.

Ekkor nyílt lehetőségünk - a tanárok otthoni felkészülését segítő - 3 db 286-os Laptop számítógép beszerzésére is.

1993. 20 db AT 386 SX géppel az első írógépteremben áttértünk a gépirás számítógépen való tanítására. A terem berendezéséhez tartozott még 6 db EPSON LX-100-as mátrixnyomtató is. Ezzel megnyílt annak lehetősége is, hogy igazgatási-ügyviteli ágazatunk tanulói szövegszerkesztési ismeretekkel „felvértezve” kapják meg érettségi bizonyítványukat, nem kis mértékben növelve ezzel elhelyezkedési esélyeiket.

1994. Elsőként létrehozott számítógépteremünk berendezését korszerűsítettük: AT 486DX 40-es gépek kerültek az XT-k helyébe, amelyeket a második írógépterembe telepítettünk át a gépirás oktatásához.

Az új gépteremben a gépek hálózatban működnek a Windows for Workgroups 3.11 HUN szoftver segítségével. A nyomtatási munkákat egy nagyteljesítményű lézernyomtató egy buboréknyomtató és egy mátrixnyomtató látja el.

Tanári használatra vásároltunk 2 db 486DX 2-66-os számítógépet is ebben az évben.

1995. A másodikként - 286-os AT gépekkel - berendezett termünk gépeit értékesítettük, s a kapott összeget a szakképzési hozzájárulással, némi egyéb pénzeszközzel kiegészítve sikerült a termet 486DX 2-66-os gépekkel berendeznünk. Ezzel tovább bővültek lehetőségeink, mert így már két gépteremben van lehetőségünk a korszerűbb, gyorsabb gépeket, nagyobb memóriát igénylő programok oktatására.

Hol tartunk tehát jelenleg?

Talán nem érdektelen, ha felsorolom, milyen számítógéptermekekkel, milyen berendezéssel dolgozhatunk most.

1. sz. PC-terem:

18 db AT 486DX 2-66, 4 Megabájt RAM-területtel, 170 Megabájt kapacitású merevlemezzel, 1.44 Megabájtos floppy-meghajtóval, mono SVGA monitorral.

5 db EPSON FX-1050 típusú mátrixnyomtató, melyek nyomtató-elosztók segítségével bármelyik géptől közvetlenül elérhetők.

2. sz. PC-terem:

17 db AT 486DX 40, 4 Megabájt RAM-területtel, 210 Megabájt kapacitású merevlemezzel, 1.44 Megabájtos floppy-meghajtóval, mono SVGA monitorral.

1 db AT 486DX 40, 8 Megabájt RAM-területtel, 420 Megabájt kapacitású merevlemezzel, 1.2 és 1.44 Megabájt kapacitású floppy-meghajtókkal, CD ROM olvasóval, hangkártyával felszerelve. (Ez a gép ún. „kvázi-server” feladatokat lát el a

teremben működő Windows for Workgroups 3.11 működtetésénél.)

A nyomtatási feladatokat a hálózaton keresztül 1 db Hewlett Packard LaserJet 4 típusú lézernyomtató, 1 db CANON BJ-330-as buboréknyomtató és 1 db EPSON FX-870-es mátrixnyomtató látja el.

1. sz. írógépterem:

20 db AT 386SX, 2 Megabájt RAM-területtel, 40 Megabájt merevlemez kapacitással, 1.44 Megabájtos floppy-meghajtóval, mono SVGA monitorral.

5 db EPSON FX-1050-es mátrixnyomtató, melyeket minden gépről közvetlenül el lehet érni nyomtató-elosztók segítségével.

2. sz. írógépterem:

18 db XT típusú számítógép, 640 Kilobájt RAM-területtel, 20 Megabájt kapacitású merevlemezzel, 360 Kilobájtos vagy 1.2 Megabájtos floppy-meghajtóval, részben HERCULES, részben CGA monitorokkal.

6 db EPSON LX-100 típusú mátrixnyomtató látja el a nyomtatási feladatokat nyomtató-elosztók segítségével.

A tanárok felkészülését segíti 2 db 486DX 2-66-os, 2 db 386DX 25-ös, 1 db 286/12-es, 3 db AT 286-os Laptop számítógép, 1 db EPSON FX-1050-es mátrixnyomtató, 1 db HP LaserJet 4P lézernyomtató.

Ha összesítjük, ez - a gondnokságon működő gépet nem számítva - 82 db IBM kompatibilis gépet jelent!

A jelenleg működő négy számítógép-terem kialakítása, berendezése, a bennük folyó munka megszervezése, a géptermi rend kialakítása nem volt kis feladat.

A termék bútorzata - az elsőként berendezett gépterem berendezésének kivételével - saját tervezésű, általunk elkészítettett számítógép- és printer-állványokból jött létre. Ennek elsősorban gazdasági okai voltak, mert így kb. harmadába, negyedébe került a termék berendezése, másrészt saját tapasztalatainkra is tudtunk támaszkodni a bútorok megtervezésénél.

A számítógépek, számítástechnikai eszközök, vásárolt szoftverek kiválasztásában, a gépek összeállításában, a programok telepítésében és minden egyéb tennivalóban folyamatosan számíthatam és számíthatok kollégám, Hohl Árpád segítségével. A számítógép-termék berendezésén túl, a termék folyamatos működőképességének biztosításában is döntő szerepe van az ő munkájának. Az iskolában a számítástechnika oktatását együtt kezdtük el, bár egyikünknek sem a szorosan vett szakmája a számítástechnika.

Ezen a területen - a rendkívül gyors fejlődés következtében - folyamatos követelmény az önképzés. Ahhoz, hogy minél kisebb legyen a lemaradásunk, minden itt tanító kollégámnak állandóan újabb és újabb ismereteket kell szerezni.

A legfontosabb kérdés, mit tudunk most nyújtani tanulóinknak?

Jelenleg minden, az iskola 1. osztályát elvégző tanuló megismerkedik egy korszerű iroda fontosabb berendezéseivel, elsajátítja az alapvető informatikai, számítástechnikai fogalmakat, alapismereteket szerez a PC-k hardveréről, megtanulja a PC-k operációs rendszerének használatát.

A 2. osztályban tudását az operációs rendszer részletesebb megismerésével, egy segédprogram alapos elsajátításával, a szövegszerkesztési ismeretek alapjaival, egy szövegszerkesztő program részletes megismerésével, egy könyvelőprogram használatának legfontosabb ismereteivel bővíti.

A 3. osztályosok tanulmányaikat a Windows ismereteivel kezdik, elsajátítják a Microsoft Works 3.0 programrendszer használatát, megtanulják a Microsoft Word 6.0 szövegszerkesztő program használatát. Terveink között szerepel az Excel táblázatkezelő oktatásának bevezetése is.

Tanulóink nagy része nem csak a számítástechnika órákon találkozik a számítógépekkel: a gépírást is számítógépeken tanulják, de a későbbiekben 3. és 4. osztályban számítógépes könyvelést is tanulnak.

Nem tartanánk a mostani szinten, ha az iskolavezetés nem támogatja kellő nyomatékkal az ilyen irányú fejlődést. Technikai eszközeink jelenlegi színvonala már egyfajta előrelátásról is

tanúskodik: alkalmas arra, hogy - ha ezt az igények megkövetelik - valamilyen számítástechnikai ágazatot is bevezessünk az iskolában.

Itt tartunk tehát most. Bízunk benne, hogy a jövő még szebb eredményeket hoz ezen a területen is.

Dr. Kiszler Gyuláné - Pál Lászlóné:

KOLLÉGIUMUNK TÖRTÉNETE ÉS ÉLETE

I.

A Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola kollégiuma ideálisan szép helyen található, a Perczel-kúriát övező park közepén, a Perczel utca 44. szám alatt.

Jelenleg három épület áll a diákok rendelkezésére: a Perczel-kastély, az ún. kerti-lak és a kollégium új épülete.

A kastély - a műemléki vizsgálatok szerint -, az 1780-as években épült, majd az 1800-as évek elején átalakították. Külső formája azóta változatlan. Jelenleg hálószobák, társalgó, nevelői szoba, tanterem, mosdó található benne.

Leánydiákotthon Bonyhádon 1946 májusában alakult (előtte csak fiúinternátus működött). Rózsa Sándor, a gimnázium akkori igazgatója hozta létre 25 leánytanuló részére. Az 1948. szeptember 1-jén tartott tanévnyitó értekezleten hangzott el a javaslat: „Az igazgató attól a nemes céltől vezéreltetve, hogy szegény leánytanulók is felvehetők legyenek az iskola létszámába, egy leányotthont létesít az algimnáziumi épület két helyiségében, ahol a bentlakók a fiú-diákotthonnal azonos kötelességekkel és jogokkal folytathatják tanulmányaikat.”

A volt algimnázium (a mai Bajcsy-Zsilinszky utca 38. szám alatti épületének udvari szárnyában) közös igazgatásban volt a fiú-diákotthonnal és az Evangélikus Leányinternátus nevet viselte. Ekkor már (1945-től) kereskedelmi középiskolai osztály is létesült a gimnáziumon belül, így a diákotthon lakói a gimnázium és főleg a kereskedelmi iskola tanulói voltak.

1948-ban országszerte lezajlott a diákotthonok államosítása, Bonyhádon ez júniusban történt meg. Az államosítások után Állami Fiú és Leánytanuló Otthonnak nevezték az intézményt. Továbbra is a régi helyén működött, továbbra is közös igazgatás alatt, igazgatója Boros Dezső gimnáziumi tanár volt.

1948-ban megalakultak az ifjúsági önkormányzatokra épülő NÉKOSZ-kollégiumok (Népi Kollégiumok Országos Szövetsége). Ehhez a mozgalomhoz csatlakozott Bonyhád is a Szendrey Júlia NÉKOSZ Leánykollégium létrehozásával. Az új nevű, új felépítésű kollégium a Kossuth Lajos utca végén, az államosított Zulauf-házban, Koncz Istvánné vezetése alatt működött.

1949-ben a különféle társadalmi szervek által fenntartott diákotthonokat egyesítették, és a NÉKOSZ-mozgalom által létesített kollégiumokat is beolvasztották az egységes, államilag fenntartott és irányított diákotthonok rendszerébe.

Ez Bonyhádon is így történt. 1948-50 között viharos korszakát élte az államosítással átalakított iskolarendszer és a hozzá kapcsolódó - Bonyhádon több épületben egyszerre működő - középiskolai diákotthonok rendszere. (Az intézmények nevének gyors változása, létszámadatainak alakulása a függelékben követhető.)

Az egyesített diákotthont a mostani Vörösmarty Általános Iskola központi épületének földszintes udvari szárnyában helyezték el. Az épületet - 1906-tól - a Szent Vince Szeretett Leányai (Irgalmas Nővérek) szerzetesrendje birtokolta. Miután a szerzetesrendet feloszlatták, államosították az épületet, s kiutalták a diákotthon részére. (Az 1980-as években lebontották, helyén ma a Vörösmarty Általános Iskola új emeletes szárnya áll.) Igazgatói: Kiss B. József, Szász Anna, Koncz Istvánné.

1951-ben új korszak kezdődött a diákotthon életében. Az államosított Perczel-kastélyt jelölték ki otthonául, ahol hetven gimnazista és kereskedelmi középiskolás leánytanulót helyeztek el.

Az épület utcafrontján emléktábla őrzi, hogy itt született Perczel Mór, a 48-as forradalom neves tábornoka.

Az 1955-ben elhelyezett emléktábla felirata: „E házban született és dolgozott a haza javára Perczel Mór tábornok. Emlékét kegyelettel őrzi az Állami Perczel Mór Közgazdasági Technikum tanári testülete és ifjúsága.”

Az intézmény igazgatója Bodnár Endréné lett. Ebben az időben még csak az utcai épület állt a diákok rendelkezésére. Itt voltak a

hálószobák, a tantermek, a konyha, az ebédlő, az igazgatói lakás, a nevelőtanári ügyeletes szoba. A hálók zsúfoltak voltak, emeletes ágyakkal rendezték be őket. Társalgónak ekkor még nem jutott hely.

A kerti-lakot nem lehetett nevelési célokra használni, hiszen az ekkor még orvos-lakás volt.

Nemcsak az épület átadása hozott új körülményeket, a park is ideális tartózkodási helye lett az ifjúságnak. Kilencven diák tölthette el mindennapjait a ma is gyönyörű környezetben.

Felemelő érzés lehetett először birtokba venni azt a parkot, amelyet Perczel Mór is annyira szeretett. Ide fűzték gyermekkori emlékei: „...három-négy esztendő koromban Dörnyei katona (apja öreg káplárja),... aki rám és Miklós öcsémre, mint egy dajka gondot viselt, katonásdi játékra tanította.”

Már gyermekkorában vezényelte a „csapatokat”, harcolt, mintha tudta volna, hogy mire szánja a sors és a nemzet.

Ide kötötte a gyermekszerelme emléke is: „Ekkor ismertem meg Dőry Catit, kivel is sokat mulattunk bonyhádi kertünkben, úgy Mankovics Lottival, és Poldival. Catiba szinte szerelmes is lettem.” - írja 16 évesen készült emlékirataiban.

Öreg korában itt, az árnyas fák alatt elmélkedett életéről, a haza sorsáról.

A park létesítése a XVIII. sz. végére tehető, végleges kialakítása az 1860-as évek után történt. A kert ekkor délen a mai Bacsó Béla utca, nyugaton a Jókai utca külső vonaláig terjedt. Nyugati, északi és keleti oldalát összefüggő téglafallal kerítették be. Növény és állatvilága gazdag volt. A parkot 1975-ben a Tolna Megyei Tanács VB határozata alapján nyilvánították védetté.

1957-ben új épületrész létesült az utcai fronton, amely egy kollégium-bővítés (konyha, ebédlő) be nem fejezett maradványa, ma nevelői lakások. Itt mosdót és szekrényszobát is kialakítottak a kerti-lakban elhelyezett tanulók számára. Ide került a betegszoba is.

1959-től Jónás Ella vezette az intézményt. Ebben az időben az orvos-lakás megszűnésével a kerti-lak épülete is felszabadult, így egy részét elfoglalhatták a tanulók. A gondnoki lakás és a

mosókonyha mellett már két szobát hálöhelyiségnek használtak. Az intézménynek már 105 diákja volt 1962 szeptemberében.

A főépületben felszabadult helyiségek lehetővé tették egy társalgó berendezését.

1961-ben a sokirányú, gondos nevelőmunka eredményeképpen kollégiummá avatták az intézményt, s ekkor vette fel a Martos Flóra Középiskolai Leánykollégium nevet.

1964-ben Erdő Sarolta, Faludi Béláné került az intézmény élére.

Az épületek funkciójában újabb változásra akkor került sor, amikor a gondnoki lakás is felszabadult (1967-ben). Kis átalakítás után a mosókonyha mellett először négy, majd egy év múlva öt tanteremben helyezték el tanórán a diákokat. Így sikerült megoldani, hogy mind a hat hálószoba a főépületben - a Perczel-kúriában - legyen, ugyanakkor nyugodt, csendes környezetben tanuljanak az itt lakó diákok.

A termek világosak, gondozottak, otthonosak lettek, bár még mindig nagyon zsúfoltak.

A gimnázium leánytanulói átköltöztek a fiúkollégiumba, és az 1967/68-as tanévtől kezdve csak közgazdasági szakközépiskolás diákok maradtak ebben az intézményben. Ennek ellenére a kollégiumi keretet így is felemelték, hiszen már négy éve megnövekedett a tanulói létszám a Közgazdasági Technikumban. 115 férőhelyes lett az intézmény, de még így sem tudták az összes jelentkezőt elhelyezni. A kimaradók externátusi ellátást kaptak.

1968 őszére elkészült az új iskola, a Szabadság tér 18. számú épülete. Itt a konyha korszerűbb, az ebédlő tágasabb volt a réginél, így a reggeli és az ebéd lebonyolítása könnyebb, gyorsabb lett. A kollégiumban ekkor melegítőkonyha üzemelt, és minden este úgy érkezett a vacsora különböző járművekkel.

A folyamatosan növekvő tanulólétszám sürgette új kollégiumi férőhelyek létesítését. 1976-ban adták át a diákoknak a park volt gyümölcsösének helyére épült új kollégiumot, mely a létszám száz fővel való növelését tette lehetővé.

A kétemeletes épületben 3 és 5 ágyas hálószobák, mosdók, vasalószoba, betegszoba található. Az új kollégium földszinti

része: két tanterem, egy könyvtárszoba, nevelői ügyeleti szoba, társalgó, ebédlő, mosdó és modern konyha.

Az 1977/78-as tanévtől az Ipari Szakmunkásképző Intézet szakmunkástanulóit, majd 1991-től a fenti intézet szakközépiskolás tanulóit is itt helyezték el.

A kollégium önálló intézményként az 1978/79-es tanévig működött. A következő tanévben összevonták az iskolával Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola és Kollégium néven. A kollégiumvezető személye változatlan maradt 1993-ig.

1990-től a közgazdaságis fiúkat is el kellett helyezni. Ezért az új kollégiumi épület földszintjén a társalgó és a könyvtárszoba megszűnt. A fiúknak a földszinten mosdó és hálósobák állnak rendelkezésükre.

Faludi Béláné nyugdíjazásával (1993-tól) Walter Erika lett az új kollégiumvezető.

Az új kollégiumi épület átadásával szükségessé vált az igazgató mellett hat nevelőtanár alkalmazása, akik három épületben teljesítenek jelenleg is szolgálatot.

A munkaterveket foglalkozási naplókat áttekintve azt mondhatjuk, hogy volt mindig egy állandó magja a nevelőtanári gárdának. A személyek nem cserélődtek gyorsan. A nevelőmunka szerencsés hangsúlyait és hagyományait érzékelheti, aki kezébe veszi a feljegyzéseket.

II.

1. Diákönkormányzat

A diákotthonok, illetve később a kollégiumok feladata, hogy a vele kapcsolatban levő iskolák munkáját segítse, medret szabjon a napi tanulmányi munkának, ugyanakkor a tanulási folyamatban a diákok önállóságát fokozatosan kialakítsa. Ösztönözzön a tanulmányokkal kapcsolatos önművelésre, és az intézmény kulturális lehetőségeivel kiegészítse a tanulók ismereteit.

Ugyanakkor a tanulók életkorának megfelelő családi nevelést részben helyettesítse. Az együttélés, alkalmazkodás során formálja a tanulói személyiséget, tisztázzon és gyakoroltasson erkölcsi normákat.

Ezeknek a feladatoknak megfelelően szerveződött mindenkor a kollégiumban folyó munka.

Az ide bekerült fiataloknak hozzá kellett szokniuk a közösségi létformához, alkalmazkodniuk kellett a társas együttélés szabályaihoz, s átélhették a közösen végzett munka örömét. Nem véletlen, hogy egyre inkább igényt tartottak arra, hogy maguk is beleszólhassanak életük megszervezésébe.

A 60-as évekre országszerte lezajlott a kollégiummá válás folyamata. A diákotthonok és kollégiumok közösségi struktúrája között éppen az volt az alapvető különbség, hogy ez utóbbiban a tanulói öntevékenység döntő tényező lett.

Nálunk 1961. június 10-én volt az avató ünnepély, intézményünk ekkor vette fel a Martos Flóra Középsiskolai Leánykollégium nevet.

Korábban is voltak olyan hagyományok, amelyek a diákságot bekapcsolták az intézmény életének szervezésébe, ugyanis tudatosan készültek a kollégiumi cím elnyerésére. Ez után a diákönkormányzat a kollégiumi élet szinte minden területén jelen volt. Leggyakoribb tisztségek voltak: titkár, kultúr-, tanulmányi, egészségügyi, sport-, gazdasági, egy időben politikai felelős és könyvtáros.

Ezek a tisztségek összhangban voltak a nevelőtanárok reszortjaival. A központi magon kívül a csoportvezetők, a hálófelelősök, a tanteremfelelősök is bekapcsolódtak a szervezőmunkába. A diákönkormányzat tagjai a különböző feladatokat szétosztották egymás között; tervezték, szervezték, értékelték és jutalmazták a tanulmányi, a kulturális, a sportmunkát, a könyvtárhasználatot, az épület rendjét és az 1980-as évekig hangsúlyos helyen álló politikai rendezvényeket.

Hagyományokat teremtettek, beleszólási joguk volt a tanulók besorolásába, a hazautazás elbírálásába. A diáktársak ügyeivel való foglalkozás nagy körültekintést igényelt. Különösen nagy tapintatra volt szükség a fegyelmi ügyek elbírálásához. Nevelői segítséggel szervezték és levezették az évenként három alkalommal tartott közgyűlést.

A kollégium mindennapi életében a DT-tagok is ügyeletet vállaltak, kiegészítve a nevelőtanár munkáját. Feladatuk volt a délutáni ügyelet, a tanórák felügyelete, a naposi szolgálat ellátása reggeltől villanyoltásig. Havonta egy alkalommal önkormányzati napot tartottak. Megszervezték az egész nap munkáját. A tanárok ezen a napon „megfigyelők” voltak. Diáktársaik elfogadták őket és engedelmeskedtek nekik. Természetesen az ilyen megmozdulások feltétele a mindenkori DT aktivitása, rátermettsége volt.

Az intézmény lehetőségeit ismerve, a nevelőtanárok szakmai és pedagógia irányításával és felügyeletével végezte munkáját a DT.

A Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ Bizottság a 70-es, 80-as években meghirdette a kollégiumok közötti versenyt, amely pénzjutalommal is járt. Kollégiumunk önkormányzata mindig vállalta a megméretést, s boldogan fogadta az elismerést.

Egyszer bronz, háromszor ezüst és hétszer arany minősítést kapott az intézményünk.

Az 1985/86-os tanévben elnyertük a Kiváló Kollégium címet, amelyhez a nevelőtanárok ambíciója mellett a diákönkormányzat tevékenysége adta az alapot.

1984-ben, a kollégium megalakulásának 25. évfordulójára rendezett ünnepélyen megalakították a Kollégium Baráti Körét.

Erről a Baráti Kör naplójában olvashatunk. Az első DT-titkárt, Bíró Mártonnét (Ambrus Júliát) választották meg elnökül. Az öregdiákok és az elnökség javasolta a kollégiumi relikviák összegyűjtését, krónika vezetését és az öregdiákok rendszeres találkozóját. Működésükről 1986. március 19-én találunk utoljára bejegyzést.

Hasznos lenne, ha a Baráti Kör folytatná összejeveleteit. Intézményünk segítésé, ösztönözné a találkozókat a régi és mai diákok között is.

A szabad szombat bevezetés előtt az önkormányzati munkára, közéleti tevékenységre több idő jutott. A demokrácia tanulásának ezek az apró terei sajnos egyre jobban elvesznek idő hiányában.

2. A tanulmányi munka

A nevelői tevékenység tengelyében mindig a tanulmányi munka és eredményei álltak. A foglalkozási naplóba készített nevelőtanári feljegyzések arról tanúskodnak, hogy személy szerint mindenkit képességeinek megfelelő tanulásra ösztönöztek.

Ezt vette figyelembe a kollégiumi napirend kialakítása, amely mindig biztosított három órát a felkészülésre.

A tanóra az iskolai elfoglaltságok után a délutáni és esti órákat töltötte ki, bár többször előfordult, hogy fél óra átcúszott reggelre, amelynek célja elsősorban az ismétlés volt. Ez végleg akkor maradt el, amikor az iskola napirendje megváltozott, és 7.40-kor kezdődött a tanítás. A 11 napos ciklus bevezetésével a gyengébbeknek pénteken hazautazás előtt kötelező tanóra volt.

A kötelező tanórán kívül is volt lehetőség a nyugodt munkára. Szükség is volt rá, mert mint több munkaterv is megfogalmazza, a tanulók számára sokszor kevés volt a kötelező három óra felkészülés.

Nagyon fontos a helyes tanulási módszer kialakítása, amelyre a nevelők kiscsoportos megbeszélésekkel, egyéni gyakorlással igyekeztek rávenni a diákokat. A felzárkóztatás érdekében felméréseket végeztek, amelyek előkészítették a tantárgyankénti segítség megtervezését.

A tanulási módszerek és technikák egyénekenkénti kialakítása átforgalmazza a tanulók motivációját, önismeretét, próbára teszi akaraterjét és dekoncentráltóságát, és elhelyezi a tanulót a tantermi csoportjának értékskáláján.

Konkrét szaktárgyi segítséget is kaptak a diákok a nevelőtanárok szakmai végzettségének megfelelő tantárgyakból rendszeres és alkalmi korrepetálások formájában. Gyakorlat volt, hogy iskolai tanárok is foglalkoztak itt a gyenge előmenetelű vagy éppen jó képességű diákokkal.

A tanulók származási összetétele szerinti nyilvántartásban a fizikai dolgozók gyermekei a létszám 81%-át adták. Az alapképességek fejlesztése szükségesnek látszott.

Szinte minden tárgyból korrepetálták a tanulókat, ami túlzás volt, de a kor pedagógiai divatja szerint történt.

A tanulók teljesítményének jobb megismerése érdekében a kollégiumi nevelőtanárok látogatták az iskolai órákat. Az itt szerzett tapasztalatokat hasznosították a mindennapi munkában.

A kollégista tanulók számára egyetemi, főiskolai előkészítő is volt (pl.: matematika, orosz, magyar, történelem, politikai gazdaságtan tantárgyakból). Ezzel is segítették a felvételik sikerét.

A nevelőtestület munkáját támogatta a diákönkormányzat. A csoportvezetők, a tanteremfelelősök is feleltek a tanóra rendjéért. Tanulópárokat szerveztek, a felsőbb éveseket is bevonták a tanulási módszerek átadásába. Életszerű beszámolót tartott 1-1 jó előmenetelű idősebb diák, akit megkérdeztek a tanulás tapasztalatairól. Elhangzottak ezeken a kötetlen tapasztalatcseréken: a tanulási tempó fokozásáról, egyes tárgyak célszerű gyakorlásáról, időbeosztásról stb. praktikus kérdések és tanácsok.

Ösztönző szerepe volt a csoportok közötti tanulmányi verseny meghirdetésének is. Ezt hetente, majd havonta értékelték, tagság előtti dicséretet, könyvet, zászlót stb., rövidebb időszakok értékelése után apróbb ajándékot kaptak. Jutalomnak számított a kötetlen, illetve szabad tanóra bevezetése.

A négyes átlagot elért tanulók szabadon választhatták meg a tanulás helyét, a 4,5-es átlagot elért tanulók a tanulás idejét is önállóan oszthatták be.

Hosszú ideig volt szerves része a tanórának a mindennapi kikérdezés és értékelés is. A nevelőtanárok ellenőrizték a házi feladatokat, kikérdeztek néhány tanulót vagy egy csoportot.

Lényeges változást hozott az ötnapos munkahét bevezetése az iskolában. A megnövelt napi óraszám a feszítettebb munkatempó miatt a kikérdezések és a pénteki tanórák elmaradtak.

Hosszú ideig tervezték személyenként és csoportonként - fél évre előre - a kívánt elérendő átlagot. Az esetek többségében helytálló volt a tervezés, legfeljebb az I. éveseké volt egy kicsit irreális az I. félévben. Mindenképpen a tanulók vágyait tükrözte.

A könyvtárhasználat beépült a tanulás folyamatába: kötelező irodalom, ajánlott irodalom, szótárak, lexikonok, tanulmányok, képzőművészeti könyvek álltak a diákok rendelkezésére. Egy időben a tantermekben a szabadpolcos rendszer is működött, könnyen hozzáférhetővé váltak a kézikönyvek.

A kollégiumi nevelők a szaktanárokkal - főleg az osztályfőnökökkel - jó kapcsolatot tartottak és tartanak.

Az alapos tájékozódás, a friss információ és a gyors segítség minden esetben a kollégisták érdekeit szolgálják.

A szülőket rendszeresen havonta levélben tájékoztatják a szerzett osztályzatokról, a tanórai fegyelemről. Iskolai és kollégiumi szülői értekezleteken, fogadóórákon a szülők egyéni látogatási alkalmával igyekeztünk partnerei lenni a szülői háznak.

A kollégiumi tanulmányi eredmények azt igazolják, hogy a sokirányú nevelőmunka nem volt eredménytelen. A kollégisták átlaga egy kicsit mindig jobb volt az iskolai átlagnál.

3. A kollégium kulturális tevékenysége

A tanórán kívüli elfoglaltságot mindig körültekintően szervezte meg a nevelőtestület és a diákönkormányzat. Visszatekintve az elmúlt évekre, nagyon sokszínű képet kapunk erről a területről (kultúra, sport, önképzés, szórakozás).

A kollégiumnak fel kellett és fel kell vállalni a műveltség, az önművelés fejlesztését. „A bentlakásos intézmények kulturális tevékenysége a neveléstörténeti évszázadokban is mérhető. Az irodalmi felolvasó-estekről a helytörténeti kutatómunkán át, a magas színvonalú diákszínjátszásig igen széles a skála. A közösségeknek lételeme, hogy megteremtse szórakozását és szórakoztatását! ... Az együttes tevékenység során a művészeti, erkölcsi és esztétikai szépet asszimilálják a fiatalok.”

A mi kollégiumunk életében is fontos helyet kapott a szabadidő értelmes, kellemes eltöltése. Az öntevékeny programok a külső szervezésű rendezvények egyaránt nevezetes események.

A kollégiumok közötti versenyekben elért eredményeink jórészt ezen a területen végzett munkának köszönhetőek. A kiscsoportos foglalkozásokra való készülés - ha nem is örültek mindig a diákok a feladatnak -, hozzájárult a tanulmányaik, az általános műveltségük bővítéséhez. Témáik változatosak: zene, festészet, szobrászat, stílusirányzatok, irodalom, népi szokások, ünnepek, biológiai ismeretek, nevezetes személyiségek (pl. kutatók, utazók) élete, illetan, háztartási ismeretek, divat stb. A nevelőtanárok vezetésével szakkörök is alakultak, amelyek egy kisebb csoport érdeklődését támogatták. Az irodalmi színpadosoknak, az énekkarnak, a vers- és prózamondóknak bőven volt szereplési lehetőségük. A legnevezetesebbek talán a kétévente rendezett Keszthelyi Helikoni Ünnepségek, illetve az Országos Diáknapi voltak.

Eredményeinket oklevelek, plakettek, emléktárgyak bizonyítják. Az irodalmi színpad produkcióját az 1970-71-es tanévben a megyei versenyen a zsűri arany fokozatra minősítette és a Keszthelyi Helikoni Ünnepségekre továbbjuttatta, ahol szintén aranyérmert szereztünk. A sikerhez az énekkar is hozzájárult, hiszen a Bartók-művek előadásával vált plasztikusabbá a világhírű művésztől szóló műsor. Csodálatos élmény volt a szereplők számára a rövid időre diákvárossá átalakult Keszthely eseményekben gazdag rendezvénysorozata. Később a megyei székhelyeken rendezték az Országos Diáknapiakat, ahol tekintélyes zsűri értékelt az előadásokat. Ide is beneveztünk.

1973-ban szintén arany, 1975-ben bronz fokozatot értünk el. Egyéb kulturális seregszemlék sikereiről is oklevelek tanúskodnak. A kötelező iskolai ünnepélyek közül legalább évente egyet elvállaltunk, valamint a kollégiumi napra is műsorral készültünk. Meghitt és hangulatos délutánt szereztünk a szülőknek az anyák napi műsorokkal. Akkor még sok szülő el is jött, hiszen a vasárnapi program „elérhető” volt számukra.

Az egyéni vers- és prózamondók kiemelkedő helyezéseket értek el az Országos Diáknapokon, a megyei kollégiumi versenyeken és egyéb megyei és országos szervezésű rendezvényeken is. Erre a rendszeresen, évente megrendezett házi szavalóversenyek készítettek elő őket oly módon, hogy jelentős számú diákot vontak be a kifejező, értelmes vers- és prózamondásba, itt választódtak ki a tehetséges tanulók. A művelődési tárca és az ifjúsági mozgalom által is ösztönzött területe volt ez a kulturális munkának, természetesen ennek anyagi vonzatát is biztosították. Az énekkar is színesítette a kollégiumi ifjúság életét. Kórus létesítéséről az 1960/61-es foglalkozási napló is tudósít. Kamarakórusunk működéséről az 1964/65-ös tanévtől vannak adataink.

1971-ben a megyei Helikoni Versenyen ezüstérmét kapott, a rádióban szerepelt az „Éneklő ifjúság” keretében, egyéb fesztiválokon, kulturális szemléken; vendégül látta a szigetvári gimnázium ének- és zenekarát, és vendégszerepelt Szigetvárott 1972-ben. Működésének utolsó éve az 1984/85-ös tanév, utána a Bonyhádi Erkel Kórus részévé vált. Néptáncsoportunk a művelődési házban működött.

Az öntevékenység szép megnyilvánulása a hagyományteremtés. Az emlékezetes Mikulás-estek, karácsony-estek, ballagások, szecskaavatók, vetélkedők vallanak erről. A tanév végére elfáradt diákok nagyon jól érezték magukat a tábornút körül, amelyet minden tanév utolsó előtti napján meggyújtottunk.

Az évenként megünnepelt események azért válhattak hagyománnyá, mert élményt jelentettek és érzelmileg érintették a tanulókat.

A kollégium történetének nagyobb eseményeit ünnepélyes keretek között rendeztük meg: a kollégiummá avatást, az új

kollégium átadását, a kollégium megalakulásának 25. évfordulóját, a „Kiváló Kollégium” cím elnyerését.

A filmekről, könyvekről, színházi és tv-műsorokról tartott ankétok gazdagították a diákok ismereteit. A különböző házi versenyek, vetélkedők kollégiumunk nevezetes napjai voltak. Táncdalversenyek, népdalversenyek, nyelvi vetélkedők, háztáji vetélkedők, teaház, néha disco tette derűsebbé a mindennapokat.

Közönség előtt, közösségben szerepelni nagy megtiszteltetés, de felelősség is. Mindenesetre ennek során erősödött, erősödik a fiatalok összetartozás-érzése. Ennek kialakítása nagyon fontos funkciója a diákintézményeknek.

A faliújság szerkesztése is állandó feladat, amely a tanulók ötletességének, esztétikai szintjének mércéje.

A különböző kiállítások az ügyes, tehetséges gyerekek önkifejezési törekvéseinek adtak lehetőséget (például: a kerámia, festőművészeti alkotások).

Művészeti értékek befogadását tették lehetővé a hang-versenyek, színházi előadások, pódium-előadások, író-olvasó találkozók.

Áttekintettük a hosszú évek során összegyűlt feljegyzéseket, ezek azt mutatják, hogy nagyon sok szép, felemelő élményben volt részük kollégistáinknak.

Színházbérletük szinte folyamatosan volt, hol Pécsre, hol Szekszárdra, hol a helyi Művelődési Házba. A fiatalok esztétikai érzékét az előadások és a környezet mindig is formálta, de közben azt is megtanulták, hogy hogyan kell az alkalomhoz illően öltözködni, viselkedni.

A pódium-előadások nagy részét a Művelődési Központban és a könyvtárban tartották, s ott szervezték az író-olvasó találkozókat is. De helyben, a kollégium ebédlőjében is voltak előadások. Bánffy György, Bálint András, Keres Emil, Jancsó Adrienn, Juhász Jácint, Váradai Hédi, Sütő Irén, Darvas Iván, Drahotá Andrea, Kozák András, Benkő Péter, Montagh Imre, Balikó Tamás előadásaira mindenki emlékezhet, aki ott volt. De találkozhattunk Csoóri Sándorral, Nagy Lászlóval, Széchy Margittal, Baranyi Ferencsel, Lázár Ervinnel, Czakó Gáborral, Ördögh Szilveszterrel, Módos Péterrel, Arató Károllyal is.

Meghallgathattuk Faragó Laurát, Dévai Nagy Kamillát, Varga Miklóst, Pataki Attilát.

A diákokat érdeklő koncertekre is elmentünk, főleg a 60-as, 70-es években. (Például: Koncz Zsuzsa, Kovács Kati, Metró stb.) Megnéztük a városban rendezett kiállítások zömét is, ha lehetőség adódott, akkor Budapestre, Pécsre, Szegedre is elmentünk egy-egy tárlat kedvéért.

Mindezek a befogadott értékek az évek során belsővé válnak, hatnak a személyiségre, alakítják, formálják a fiatalok gondolkodását, magatartását, befolyásolja emberré válásuk folyamatát.

Sportolási lehetőség, bár igény mindig volt rá, nem állt igazán a tanulók rendelkezésére. A park adta lehetőségeket igyekeztünk mindig kihasználni: hol kosárlabdapályát, hol tenisz, illetve tollaslabda pályát alakítottunk ki az udvaron. Asztaliteniszezésre mindig volt lehetőség.

A kollégisták életéhez régen a kötelező reggeli torna is hozzátartozott. A nevelők sokszor csak fáradtságos munkával tudták előkeresni a bujkálókat. Visszaemlékezve, ennek is megvolt a maga varázsa.

A társalgóban, ebédlőben aerobikot tartottunk. Kulturális műsorainkon az ő csapatuk is szerepelt.

Különböző megyei kollégiumi versenyek: sakk, asztalitenisz, tollaslabda, foci-bajnokságokon is részt vettünk. 1973-ban sakk-bajnokságon I. helyezést, 1978-ban asztalitenisz-bajnokság vándorkupájában I. helyezést, 1985-ben asztalitenisz-bajnokság I. helyezését érték el a bonyhádi kollégisták.

Amikor megépült a sportcsarnok abban reménykedtünk, hogy igénybe vehetjük az új létesítményt. Sajnos azóta sem valósult meg ez a kívánságunk.

A közös kirándulások, túrák is emlékezetesek voltak. A kollégiumok közötti versenyen kapott jó minősítéssel járó pénzjutalom egy részét használtuk fel ilyen célra. Így jutottunk el Budapestre, Szegedre, Székesfehérvárra.

Ügyességi vetélkedők, szánkóversenyek, hóember-építési versenyek mulatságos jeleneteit is felidézhetjük.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az eseményekben gazdag, sokszínű kollégiumi élet hozzásegíti a diákokat ahhoz, hogy a felnőtt társadalomban is kezdeményezőként, szervezőként lépjenek fel.

4. A kollégium megváltozott szerepe

A kollégiumi napirend átalakítását szükségessé tette az 1980/81-es tanévtől bevezetett 11 napos ciklusú tanítás. Az 5 napos munkahétre való áttérés út kihívást jelentett a középiskolai kollégiumoknak - 1982-83-tól - a tanulás, az önművelés, az önellátás és együttélés célszerű rendjének kialakításában.

A diákok elfoglaltságai 5 napra zsúfolódtak, így minden kollégiumi tevékenység közül a tanulás kapott prioritást.

A változások e téren jól körvonalazhatók.

A tanulmányi munkában eddig hagyományos módszerek, mint a diákönkormányzat által felvállalt segítő tanulópár-rendszer, a kikérdezés, lassan-lassan elmaradt. A napirendben korábban biztosított, szervezett házi feladat ellenőrzés - a napi 6, esetenként 7 másnapi tanóra miatt - lehetetlenné vált.

Előtérbe került az önállóság, az önellenőrzés. A segítség jellege is átalakult, bár az egyént segíti ma is a nevelő által tartott korrepetálás, egyéni kikérdezés, ill. korrekció.

A csoporttársak tanulási módszerei, felkészültsége már nem válik ismertté, és nem orientálják a diáktársakat.

A kollégisták tanulási gyakorlatáról szólva megemlítjük még az egyenetlen munkavégzést. Ez a szorgalmas diákokra is jellemző. Jelentkezik a pánikszerű, késő estébe torkolló tanulás egy-egy dolgozat megírása előtt, ugyanis minden tárgyból, minden nap kevesen tudnak felkészülni a magas óraszám miatt. Tapasztaljuk a korrepetálások, egyéni segítségadás során, hogy egyszer egyik, majd a másik tárgyat tanulják kitartóan, sőt visszamenően kollégistáink.

Az ilyen tanulási metódus mellett nehéz egyéni segítséget kapni a diáktársaktól. Legtöbbször nevelőtanári segítséggel, szaktanári korrepetálással oldják meg az egyéni gyakorlás hiányosságait. (A

tehetősebb tanulók fizetett korrepetálásokkal rövidítik le a megértéshez szükséges időt.)

A több mint 30 évi kollégiumi múltra visszatekintő intézményben hagyományok rendszere alakult ki. Ezekről a tradicionális rendezvényekről és szokásokról az előző fejezetben részletesen szóltunk.

A megváltozott körülmények miatt az önművelést biztosító kulturális tevékenységből a passzív formák maradtak meg általában. A felkészülést, csoportos együttlétet, gyakori próbákat igénylő klubok, szakkörök, énekkar ellehetetlenültek.

Az előző fejezetben bemutatott csoportrendezvények is erre a sorsra jutottak, valamint a sajtótájékoztatók, a házi szavalóversenyek, a játékos szellemi és sportvetélkedők.

Változatlan formában történnek a nevelőtanárok felkészültségére építő előadások, etikai beszélgetések, kiállítások látogatása, színházlátogatás.

A felgyorsult világban, feszített órarendi és tantervi elfoglaltságban működő kollégiumunknak vigyáznia kell hagyományaira.

A körülményekhez alkalmazkodva, átalakítva meg kell őrizni mindazt, ami megvalósítható.

A 14-18 évesen hazuról féltve elengedett gyermek egy-egy tanévben mintegy 180 napot tölt távol otthonától. Örömei, bánatai, diákszerelme, talán örök, felejthetetlen barátságai és a hagyományok kapcsolják érzelmileg az iskolához és a kollégiumhoz.

A jövő polgárosodó, műveltebb Magyarországa igényelni fogja a - „szabadság kis köreinek”, civil szervezeteinek működését.

Ennek igényét a középiskolai nevelés ébresztheti fel és azok az alkalmak, ahol az életvitel igényesebb modelljét és élményeit megismerhették tanulóink. Ezt a feladatot fel kell vállalnia újból a kollégiumi nevelésnek.

1. sz. függelék

Az intézmény nevének változása A pedagógiai vezetők névjegyzéke

1946. Evangélikus leányinternátus
igazgató: Boros Dezső
- 1947/94. Bonyhádi Evangélikus Kollégium
igazgató: Boros Dezső
1948. Állami Fiú és Leánytanuló Otthon
igazgató: Boros Dezső
- 1948/49. Szendrey Júlia NÉKOSZ Leánykollégium
igazgató: Koncz Istvánné
- 1948/49. Általános iskolával kapcsolatos Leányotthon
Bonyhád
Állami Általános Iskola Kollégiuma
igazgató: 1949. I.-IX. Kiss B. József
(az általános iskola igazgatója is)
- 1949/50. Martos Flóra Állami Általános Iskola
Leánykollégiuma (Bonyhád, Szt. Imre u. 7.)
igazgató: Szász Anna
(1949. IX. 20. - 1950. IX. 5.)
- 1950/51-1961. Martos Flóra Középiskolai Leánydiákotthon
(Bonyhád, Lenin u. 7., majd
1951. IX.-től Perczel u. 44.)
igazgatója: Koncz Istvánné
(1950. IX. 1. - 1951. IX. 1.)
Bodnár Endréné
(1951. IX. 1. - 1959-ig)
Jónás Ella (Merő Lászlóné)
(1959 - 1964)
- 1961-1977. Martos Flóra Középiskolai Leánykollégium
igazgatója: Merő Lászlóné 1964-ig
Erdő Sarolta Faludi Béláné
(1964-93.)

- 1977/78. Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola
és Kollégium
igazgatója: Faludi Béláné
1992/93-as tanévig
- 1979/80. Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola és
Kollégium (Független intézmény eddig a
tanévig pedagógiai és anyagi tekintetben
egyaránt.)
Eddig a tanévben a kollégium munkatervét
beépítik az iskola munkatervébe. Gazdasági
önállósága megszűnik.
igazgató-kollégiumvezető:
Faludi Béláné 1993-ig
kollégiumvezető:
Walter Erika az 1993/94-es tanévtől

2. sz. függelék

A kollégium nevelőtanárai

1946-tól hiányosak az adatok 1954-ig

- 1946-48. Tatay Etelka (leányfelügyelő)
1949/50. Órsi Zsuzsanna
Makai Lászlóné
1950. II-tól 1950. IX. 1-ig
Koncz Istvánné nevelőtanár
(Ezt követően igazgató 1951. IX. 1-ig)
1950.VII-től Dénes Magdolna
1950/51. Nagy Irén
Kúsz Edit
1954-61. Hajas Éva
1960/61-ben Hermann Klára
1961-1989. Pálos Lászlóné
1961-1965. Kutas Erzsébet
1964-66. Horváth Magdolna (mellékhivatású nevelő)
1965/66. Imre Mária (mellékhivatású nevelő)
x 1965-től Antal Margit (Pál Lászlóné)
1966-1969. Komlós Erzsébet (helyettesítő nevelő)
1967/68. Kovács Lászlóné
1968/69. Szilvássy Gizella
1968-1974. Hauszner Frigyesné
(helyettesként: 1977-79-ben)
1975-1981. Horváth Katalin (Benkő Ferencné)
1975-1977. Bódog Piroska
1976-77. Göndör Erzsébet
1976-1984. Rudnyánszky Erika (Fridrichné)
1977-1983. Kőhalmi Györgyné
1977-1980. Városi Anna
1980/81. Hohmann Dénesné
1981-1988. Jászberényi Jánosné
x 1981-től Sere Tiborné

1982/83. Cser Magdolna
 1981-1989. dr. Lovik Kálmánné
 helyettesít megszakításokkal
 1981-1985. Lencz Henrikné
 helyettesít megszakításokkal
 1984/85. Keszthelyi Zsuzsanna
 x 1986-1993. Walter Erika
 (ezt követően vezetője a kollégiumnak)
 x 1987-től Ács Katalin (Holló Katalin)
 1987/88. Martos Klára
 x 1988-tól Eckert Jánosné
 1988-tól megszakításokkal 1995-ig Simó Józsefné
 helyettesít
 1989/90. Hegedűs Mária
 1990/91. Domán Gáborné
 1990-92. Bartha Viktória
 x 1992-től Dudás Andrea
 1992/93. Sánta Franciska
 x 1994-től Demeterné Pál Borbála
 x 1994-től dr. Kiszler Gyuláné

x : A kollégium nevelőtanárai az 1994/95-ös tanévben

3. sz. függelék

A kollégium diákbizottságának titkárai

Bíró Mártonné, Ambrus Julianna.....	
Schäffer Katalin	1963/64.
Werner Anna	1965/66.
Czinkon Mária	1967/68.
Széles Mária	1968/69.
Széles Mária	1969/70.
Kőszegi Márta	1970/71.
Baka Margit	1971/72.
Baka Margit	1972/73.
Baka Margit	1973/74.
Poór Ida	1974/75.
Ficza Zsuzsanna	1975/76.
Mészáros Éva	1976/77.
Török Mária	1977/78.
Tukora Anna	1978/79.
Tukora Anna	1979/80.
Tukora Anna	1980/81.
Tukora Anna	1981/82.
Balogh Erika	1982/83.
Balogh Erika	1983/84.
Balogh Erika	1984/85.
Dobos Ildikó	1985/86.
Zolotnok Orsolya	1986/87.
Zolotnok Orsolya	1978/88.
Zolotnok Orsolya	1988/89.
Dudás Andrea	1989/90.
Dudás Andrea	1990/91.
Tusnovics Erna	1991/92.
Kiss Regina	1992/93.
Kiss Regina	1993/94.
Doór Tímea	1994/95.
Mészáros Sára	1995/96.

Dr. Pfeifer Mária:

VISSZAEMLEKEZÉS HIVATÁSOMRA...

A jubileum ünnepélyes perceiben a nyugdíjas tanár visszaemlékezik: hogyan és miért lett éppen tanár? Ha most azt mondom, hogy mindig az akartam lenni - már gyerekkorom óta más számításba sem jöhetett -, akkor mindez frázisszerűen cseng. Pedig így van, én mindig szerettem az iskolát, a tanulást. Az iskola atmoszférája töltötte be az életem. Még kisiskolás koromban délutánoként osztálytársaim jöttek hozzánk, iskolát rendeztünk be, s én örökké magyaráltam. Ez végigkísért még a középiskolás éveimben is - persze akkor már főleg matematikát tanultunk együtt. Így természetes, hogy én matematikatanárnak készültem.

Az élet problémái - elsősorban a családban mindig meglévő egészségi problémák - egy úgymond „racionálisabb” iskolatípusba vittek, az akkori bonyhádi közgazdasági technikumba. Ennek magyarázata: ha nem tudok esetleg továbbtanulni, mert szüleim nem bírják anyagilag, akkor ez az iskola szakmát ad. Szerencsére - szüleim racionális gondolkodásán túl - az iskolát, főleg szaktárgyait nagyon megszerettem, és eldöntött tény lett, hogy a matematikát felcserélem a számviteli tárgyakra. Ebben az elhatározásomban motivált az a tény is, hogy nagyon jó statisztikatanárom volt - egyben az iskola akkori igazgatója, dr. Kende Ferenc - aki biztatott, hogy ebben az iskolában tanárként is lesz számomra hely.

Így kerültem 1954-től 1958-ig a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre, ahol sajnos pont ezen időszak alatt szünetelt a tanárképzés. Tanulmányaimat a pénzügy szakkönyvvitel-specializáció szakán végzettem, s mellette fakultációban a tanári kiegészítő szakot. Ez utóbbit végül nem ismerték el tanári másoddiplomaként, így azt külön, levelező hallgatóként szereztem meg, újabb három év tanulással.

Az igazgató úr megtartotta szavát, már az egyetemen megkeresett, és hívott vissza az iskolába. Nekem ez nagyon jólesett, talán ezért is mondtam nemet az egyetem számviteli tanszéke által felajánlott tanársegédi állásra. Magam számára azzal indokoltam döntésemet, hogy én nem csak tanítani, oktatni, hanem nevelni is szeretnék, s erre az egyetem helyett inkább a középiskolában lesz lehetőségem.

1958. augusztus 15-én lettem a tanári esküt, visszakerültem a volt iskolámba, s így elkezdődött egy tanári pálya, amelyben nem csalódtam, mindig szerettem, célt és sok szépet adott az életemben. Persze nem volt mindig egyszerű, a napos oldal mellett az árnyoldalai is megvoltak. Ez utóbbi mindjárt a kezdetén. Nem olyan könnyű tanítani, mint amilyennek az kívülről tűnik. A tanítványokkal megértetni - és egy kicsit megszerettetni is - a szakmát, nagyon nehéz dolog. Mindezt tapasztalat nélkül elkezdni, belesöpöppenve egy iskolába, ahol pont a szaktárgyak körül volt a legtöbb személyi probléma, nem volt könnyű. A számviteli tárgyakat - kivéve a statisztikát - szinte egyedül tanítottam. Kezdő elsőéves tanárként a IV. osztályt könyvvitelből érettségi előtt, csak félévtől tanítottam. Mai ésszel azon csodálkozom, hogyan mertem elvállalni. Nem volt más választás, az iskolai élet nem állhatott meg, csinálni kellett. Szerencsére ez volt az első és utolsó legrosszabb évem, főleg az eredményeket tekintve. Ha akkor valaki azt mondja, lesznek olyan évek, amikor a közepes a legrosszabb érettségi eredmény - nem hittem volna el, pedig az utolsó évtized ilyen eredményeket hozott. A tanulókkal nem volt sohasem gondom, pályám elejétől kezdve határozott, fegyelmet tartó, de a szaktárgyak elsajátításában a diákot partnernek tekintő tanárként igyekeztem dolgozni. Az óráimon csak a tananyag dominált, de órán kívüli kapcsolatteremtéssel a diákjaim magánjellegű problémáiról is tudtam, ahol lehetett, segítettem. Iskola-típusunkba viszonylag több beteg gyerek jár, ezek tanulmányait külön figyelemmel kísértem, mivel tudtam, hogy nekik még nagyobb szükségük van az érettségi bizonyítványra.

A könyvvitel-statisztika-tervezés szaktárgyaimon kívül - különösen az első években - a szaktárgyak széles skáláját tanítottam. Így a ma már nem is tanított agrárgazdaságtant, a szakmai gyakorlatokon belül üzemgazdasági ismereteket, levelezést és gazdasági számtant. A szakmai gyakorlatok anyagát úgy kellett összeállítanom, a gyakorlati napokon gyűjtöttem anyagot hozzá a vállalatoknál, szervezeteknél. A közgazdasági tárgyak tanítását végigkísérte az „örökké változás”, ez permanens, még ma is tartó. Tehát a „Mit?” kérdése egy közgazdász tanár számára örökké kötelező továbbképzést jelentett vagy szervezett, de jellemzően inkább egyéni formában. Számomra mégis mindig többet jelentett a „Hogyan?” kérdése, sokat foglalkoztam pedagógiával, főleg a matematika módszertanából merítettem, mert a közgazdasági tantárgyak módszertani könyvei csak pályám vége felé adódtak. Minderre belső kényszer késztetett, ugyanis ha a tanítványaim nem értették az anyagot, sok elégtelen fordult elő, én mindig magamban kerestem elsősorban a hibát, s ez inspirált a módszertani kultúra keresésére.

Pedagógus akartam lenni, aki nevel is, így nagy örömmel fogadtam, hogy tanításom második évében már osztályt kaptam, és osztályfőnök voltam mindvégig, míg szakfelügyelő nem lettem. Nagyon szerettem az osztályfőnöki munkát, mert szerintem ez a tanári munka fénypontja. Ezek a gyerekek egy kicsit mindig közelebb álltak hozzám, az én gyerekeim voltak. Valamikor úgy hittem, hogy az első osztályom a pályán a legkedvesebb. Nem így volt, mindegyik kedves volt, egyedi és mindig újat adó gyerekekkel.

Emlékszem, mint osztályfőnök egy kis viselkedési kultúrát is igyekeztem kialakítani, s egyik osztályom már másodikban kellemesen meglepett. Talán könyvvitelórára mentem be, és meglepetten tapasztaltam, hogy mindenki egyenruhában jött aznap az iskolába. Csodálkozva néztem rájuk, mire a válasz: ma pedagógusnap van, ezzel is köszöntjük osztályfőnökünket. Hát igen. Látszólag ilyen apróság az egész, de számomra nagy öröm volt, a nevelés eredménye, önként tették, nem kérésre.

A ténylegesen ledolgozott 31 évből 17 évet az iskola tanáraként dolgoztam, majd az utolsó 14 évben állományilag az iskolánál maradtam, de tulajdonképpen csak fél állásban, ugyanis ebben az időben a statisztika-tervezés tantárgycsoport országos szakfelügyelője voltam, a dunántúli körzetben.

Ennek a munkának is megvolt a szépsége, főleg szakmai vonalon jelentett továbbjutást. Sok helyen jártam, kitágult a látóköröm, és - nem utolsósorban - ismét szervezett tanulásban vettem részt. Mindezzel alkalmam nyílt arra, hogy iskolatípusunkért is többet tegyek. Rendszeresen publikáltam, tankönyvírásban, érettségi tételek készítésében, országos tanulmányi versenyek munkájában vettem részt.

Az utolsó 2-3 évben pedig visszakanyarodtam oda, ahonnan majdnem az indulásom is történt: kedvemre való egyetemen történő oktatással, ahol társszerzővel írt saját egyetemi jegyzetemet taníthattam, azaz a leendő tanárokkal foglalkozhattam a statisztika tanításának módszertani kérdéseivel. Szép munka volt, hisz utódoknak adhattam át egy hivatásszerűen végzett munka élettapasztalatát. A tanított tanárjelölt óráját látni, kezdeti munkájában tanácsot adni, látni azt, hogyan hasznosítja az óráimon tanultakat - nagyon jó érzés volt. Mindez megnyugvással töltött el, hogy a stafétabotot át lehet már adni.

A nyugdíjas korhoz közeledve bennem is felmerült, mit hagyok magam után. Én azt hiszem, az évek során nem gondoltam erre, de most így utólag visszapillantva egy kis számadást bocsátok közre. Sokáig a legnagyobb sikernek tartottam, ha tanítványaim igen szép eredményeket értek el rangos helyezésekkel az országos tanulmányi versenyeken statisztikából. Boldogan vettem tudomásul, hogy több tanítványom túlszárnyalt, egyetemen tanítanak, kutatómunkában vesznek részt, publikálnak.

Mindez jó érzéssel tölt el ma is, büszke is vagyok rájuk, de tudom, hogy ez elsősorban az ő érdemük, tehetségesek voltak és éltek is ezzel a lehetőséggükkel. Ma már ott tartok, hogy pedagógiai munkám igazi eredményeit az fémjelzi, amikor az érettségi találkozókön a gyengébb vagy közepes eredményt produkáló volt tanítványok köszönik meg utólag munkámat azzal,

hogy a jó alapokkal könnyebben vették a különböző továbbtanulások nehézségeit, és közép-szinten jól befutott, szakmájukat értő és szerető közgazdászok.

Ez a nem mindig látványos, „csak” átlagos eredményeket hozó tanítási órák szépsége és valódi eredménye.

A 32. tanítási évem tanévnyitó csengője már nem nekem szólt. Ez volt az első szeptember, amivel nyugdíjas éveimet kezdtem el. A tevékeny évek publikációs munkái még vissza-visszatérnek, de ez már nem az igazi.

Mivel egész pedagógiai munkásságomat az iskolatípusért, annak elismertetéséért való tevékenységem jellemezte, gazdag a múlt, van mire jó érzésekkel visszaemlékezni.

Irodalom

Az iskola és a Perczel Mór hagyomány: *Kende Ferenc*: A hagyományteremtő és hagyományápoló munka fejlődése a bonyhádi Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskolában, 1952-1972. PTI kiadása, Szekszárd. - Az iskola által megjelentett Perczel-életrajz: *Kolta László*: Perczel Mór élete és munkássága. Bonyhád, 1963.

A korszak közgazdasági eszméit, magyarországi eszmeifejlődését teljes mélységében tárgyalja: *Kautz Gyula*: A nemzetgazdasági eszmék fejlődési története és befolyása a közviszonyokra Magyarországon. Kiadja Heckenast Gusztáv, Pest, 1868. Reprint kiadása: KJK., Bp., 1987.

A bevezető részben a kor „nagy feladását” lásd *Hűnfalvy Pálnál*, „országászati tájékozás”-ában a Bajza József szerkesztette Ellenőr c. politikai zsebkönyvben, 1847., 149-216. p. - Az „eleve elrendelt” kifejezés háttéréhez: *Perczel Mór*: Gyermekkori naplója és öregkori megjegyzései eleve elrendelt életregényéhez. In: *Ács Tivadar összeáll.*: Népek tavasza. Általános Nyomda és Grafikai Intézet Rt., Bp., é.n., 225-241. p. - A „század szabad ideái” kifejezés Perczel Mór Vörösmarty-hoz írott leveléből.

Valamennyi eredeti Perczel Mór idézet forrása:

Perczel Mór: Emlékiratok. Genesis. A Védegyelet 1840-1945. In: Közlemények Perczel Mór tábornok irataiból. Fein Mór Könyvnyomdája, Bonyhád, 1883. 3-32., 33-96. p.

A család és az apa, Perczel Sándor gazdasági tevékenységének eszmei hatását felvázoltam: *Solymár Imre*: Perczel Mór a pénzről és a pénzügyekről. Bankszemle, 32. évf. (1988), 2. szám, 49-53. p. - A családról: *Dobos Gyula*: A Perczelek. Minikönyv. Szekszárdi Nyomda, 1987. - A bonyhádi zsidóság meghatározó szerepéről: *Schweitzer József - Szilágyi Mihály*: A Tolna megyei zsidók története 1967-ig. MIOK kiadása, Bp., 1982.

A merkantilizmus és a fiziokratizmus hatását részletesen kifejtettem: *Solymár Imre*: Perczel Mór nemzetgazdasági ismereteinek forrásai. Ifjúkori találkozás merkantilista és fiziokrata tanokkal. Dunatáj, 11. évf. (1988), 1. szám, 33-40. p.

Berzeviczy említett fő művének hozzáférhető kiadásai: *Gaal Jenő szerk.*: Berzeviczy Gergely élete és művei. II. rész: Berzeviczy Gergely közgazdasági művei, Politzer Zsigmond és fia kiadása, Bp., 1902. 183-254. p., továbbá *Zsigmond Gábor szerk.*: Tessedik Sámuel és Berzeviczy Gergely: A parasztok állapotáról Magyarországon c. kötetben, Gondolat, Bp., 1979., 342-353. p. - Munkásságát kitűnően értékeli: *Horváth Róbert*: Berzeviczy Gergely közgazdasági és népességi tanai. Acta Univ., Jur. et Pol., Tom. XI., Fasc. 7. (Szeged, 1964.), továbbá *Horváth Róbert*: A közgazdasági elemzés Berzeviczy Gergely műveiben. Acta Univ., Jur. et Pol., Tom. XVIII., Fasc. 1. (Szeged, 1971.)

Magda említett műve: *Magda Pál*: Magyarországnak és hátárőrző katonaság vidékinek legújabb statisztikai és geographiai leírása. Pest, 1819. -

Értékeléséhez: *Horváth Róbert*: Magda Pál (1770-1841) a statisztikus és társadalomtudós. *Acta Univ. Jur. et Pol.*, Tom XV., Fasc. 3. (Szeged, 1968.)

A közgazdasági iskolák korabeli megítéléséhez, a fiziokrata rendszerről és Quesnayról: *Közhasznú Ismeretek Tára*, I. kötet (Pest, 1833.) 302-303. p., Smithről: X. kötet (Pest, 1834.) 491-493. p.

A fiziokrata tanok útja Magyarorszáig, lásd: *Balázs Éva* tanulója a *Köpeczi Béla-Sziklay László* szerkesztette: „Sorsotokat előre nézzetek” A francia felvilágosodás és a magyar kultúra c. tanulmánykötetben. Akadémiai Kiadó, Bp., 1975. 145-161. p. - Quesnay mai értékelése: *Csató Katalin*: A fogyasztási struktúra szerepe F. Quesnay újatermelési elméletében... Akadémiai Kiadó, Bp., 1982., továbbá: *Mátyás Antal* fiziokratákról szóló fejezete A korai közgazdaságtan története c. munkájában. Aula Kiadó, Bp., 1992., 25-39. p. -

A szabadkereskedelem eszméjéről összefoglalóan írt *Fellner Firgyes* az 1929-31-es *Közgazdasági Enciklopédia* IV. kötet 631-636. oldalán, *A. V. Anyikin*: Egy tudomány ifjúkora c. munkájában, Kossuth, Bp., 1978., 342-346. p. - *A. Smith* művének magyar kiadása: A nemzetek gazdagsága, e gazdagság természetének és okainak vizsgálata. Akadémiai Kiadó, Bp., 1959. - Mai értékeléséhez: *Mátyás Antal* i. m. (1992), 41-59. p., továbbá *Salvucci, Pasquale* filozófiai tanulmánya: Adam Smith politikai filozófiája. Gondolat, Bp., 1976. - Széchenyire gyakorolt hatásáról *Mátyás Antal* a *Gazdaság*, VIII. évf. (1974), 3. számában, 106-113. p.

List fő művének első magyar fordítója *Sárváry Antal*: A politikai gazdálkodás (!) nemzeti rendszere. Kőszeg, 1843. Ez az első lefordított közgazdaságtani mű Magyarországon! - Legutóbb *Horn József* fordításában: A politikai gazdaságtan nemzeti rendszere. Bp., 1940. - Életéről és magyar vonatkozásairól *Földes Béla* írt az 1929-31. évi *Közgazdasági Enciklopédia* III. kötetében, 858-866. p. - Szellemi hatásáról: *Acsády Ignác*: A magyar birodalom története. Athenaeum, Bp., 1904. II. kötet, 695-696. p., *Kautz Gyula* i. m. (1868), 383-385., 403-408. p. - A növendék, vagy „kiskorú” ipar védelme melletti mai érvelésre nézve lásd: *Bo Södersten*: A külgazdaság hatásmechanizmusa. KJK., Bp., 1985., 230-234. p. - A gazdasági nacionalizmus és List ismertetése: *A. V. Anyikin* i.m. (1978), 332-341. p. - List, német nemzeti rendszerként: *Radó László*: Külkereskedelmi elméletek. KJK., Bp., 1976. 89-98. p. - Közgazdasági nézeteinek legújabb értékelése: *Mátyás Antal* i. m. (1992), 107-113. p.

A német vámegyletről *Carl Brinkmann* ad jó összefoglalót az 1929-31. évi *Közgazdasági Enciklopédia* IV. kötetében, 30-32. p. *Balla Antal* ugyanott a magyar Védegyletről, IV. kötet, 1418-1419. p. - A történeti feldolgozások közül kiemelem: *Horváth Elza*: A Védegylet története. Révai és Salamon könyvnyomdája, Bp., 1911., *Kosáry Domonkos*: Kossuth és a Védegylet. A magyar nacionalizmus történetéhez. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Bp., 1942., végül *John Komlós*: A Védegylet. Történeti Szemle, 1981/1. szám, 51-57. p.

Az eredeti források közül kettőt emelek ki: Tolnai Véd-Egylet évkönyve, Első év, 1942. c. korabeli nyomtatott füzet, kolofon nélkül. A másik: Az Országos Védegyesület alapszabályai és alakulásának rövid leírása. H. n., 1844.

Pulszky Ferenc idézett szavai: Életem és korom. Kiadja Ráth Mór, Bp., 1880. 201. p. - Ghyczy Kálmán mondását idézte *Kosáry Domonkos*, i. m. (1942), 49. p., a kerületi ülés naplórészletét *Horváth Elza*, i.m. (1911), 23. p.

Az egyes megyék mozgalmainak irodalmát mellőzőm. Kiemelkedő jelentőségű és hozzáférhető az újabb irodalomból: *Füzes Miklós*: Batthyány Kázmér és a Magyar Védegyelet. Baranya Megyei Könyvtár kiadása, Pécs, Pannónia Könyvek. - Batthyáynak az Országos Védegyelet élén töltött időszakáról: *Füzes Miklós*: Batthyány Kázmér. Gondolat - Baranya megyei Levéltár, Bp.-Pécs, 1990. 46-62. p.